

GLASNIK

HRVATSKOGA KATOLIČKOGA LIJEČNIČKOG DRUŠTVA

Godina XXXIII, broj 1, 2023.

ISSN 1330-657 X

GLASNIK HRVATSKOGA KATOLIČKOGA LIJEČNIČKOG DRUŠTVA
THE JOURNAL OF THE CROATIAN CATHOLIC MEDICAL SOCIETY

Glasnik HKLD

OSNIVAČ I IZDAVAČ / FOUNDER AND PUBLISHER

Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Zagreb, Hrvatska
The Croatian Catholic Medical Society, Zagreb, Croatia

ADRESA UREDNIŠTVA / ADDRESS

Praška 6/II (Maričev prolaz), 10000 Zagreb / Croatia
Tel/Fax: +385 (0)1 4817537; E-mail: glasnik@hkld.hr; URL: www.hkld.hr/izdavastvo/glasnik-hkld/
Račun HKLD-a: Hrvatska poštanska banka, IBAN: HR7323900011100374608
MB: 3734714, OIB: 35320884011

GLAVNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF

Rok Čivljak

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA / ASSISTANT EDITOR-IN-CHIEF

Marko Skender

UREDNIČKI ODBOR / EDITORIAL BOARD

Ivan Bodrožić (Split), Rok Čivljak (Zagreb), Danica Galešić Ljubanović (Zagreb), Ivica Grković (Split),
Stjepan Katić (Zagreb), Ivana Klinar (Zagreb), Marko Skender (Zagreb), Zora Zakanj (Zagreb)

IZDAVAČKI SAVJET / ADVISORY COUNCIL

Petar Bilić (Zagreb), Suzana Bukovski (Zagreb), Marta Čivljak (Zagreb), Ivan Čelić (Zagreb),
Jasna Ćurić (Zagreb), Danijela De Micheli Vitturi (Split), Vlatko Grković (Zadar), Andrea Koščec (Zagreb),
Natalia Kučić (Rijeka), Rožica Lončarić Krnjak (Zagreb), Vesna Lukinović-Škudar (Zagreb),
Ivan Novak (Zagreb), Biserka Perković (Šibenik), Mirko Petrošević (Đakovo),
Darko Richter (Zagreb), Ivan Školka (Osijek), Žarko Šperanda (Požega), Marija Žagar (Zagreb)

TEHNIČKA UREDNICA / TECHNICAL EDITOR

Alma Šimunec-Jović

PREVODITELJICA I LEKTORICA ZA ENGLISKI JEZIK / TRANSLATOR AND ENGLISH LANGUAGE EDITOR

Margaret Casman-Vuko

TISAK / PRINTING

PRINTERA GRUPA d.o.o.

NAKLADA

1200 komada/1,200 copies

Fotografije: Stjepan Katić i privatne zbirke članova HKLD-a /
Photography: Stjepan Katić and private collections of CCMS members

Tiskana inačica (print ISSN): ISSN 1330-657X
Online inačica (electronic ISSN): ISSN 2975-6448

UVODNIK / EDITORIALS

Riječ predsjednika i glavnog urednika	5
Riječ duhovnika: Odgovornost HKLD-a	6

ZNANSTVENI I STRUČNI RADOVI / SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL ARTICLES

Ivan Bodrožić: Od mitološkoga prema kršćanskom poimanju bolesti: povijesno-kritički pristup	9
Marija Bogadi, Alojzija Brčić: Utjecaj razine stresa i emocionalne nestabilnosti roditelja na strah djece od COVID-19 i mentalno zdravlje djece	21

OSVRTI / REVIEWS

Poruka Svetoga Oca Franje za XXXI. Svjetski dan bolesnika	27
Izvešće o 34. Obiteljskom susretu održanom u Splitu	30

IZVJEŠĆA SA SKUPŠTINE / ANNUAL REPORTS

Održana Izborna skupština Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva	33
Zahvala predsjednika HKLD-a nakon Izborne skupštine	34
Izvešće predsjednika Društva na Skupštini.....	35
Izvešće tajnika Društva.....	37
Izvešće Nadzornog odbora Društva.....	37
Izvešće Suda časti Društva.....	37
Izvešća podružnica i sekcija.....	38
Plan i program rada HKLD-a za 2023. godinu.....	47

VIJESTI IZ PODRUŽNICA I SEKCIJA / NEWS FROM THE BRANCHES AND SECTIONS

Zagreb: Obilježen Dan života u grkokatoličkoj konkatedrali svetih Ćirila i Metoda u Zagrebu ..	50
Šibenik: Obilježen Dan bolesnika u kapeli sv. Josipa u šibenskoj bolnici	51
Varaždin: Obnoviteljska skupština Podružnice HKLD-a u Varaždinu	52
Zagreb: Posjet članova Sekcije mladih HKLD-a Domu u Ravniku	53
Osijek: Vlč. Davor Vuković imenovan predstojnikom Instituta za novu evangelizaciju „Sveti Ivan Pavao II., papa“	54
Pula: Najveće županijsko priznanje dr. Julijani Franinović Marković	54
Zagreb: Biskup Komarica obišao bolničku kapelu Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“	55
Zagreb: Predavanje o stilovima komunikacije u braku	55

Požega: Suvremene kušnje vjere koje izgrađuju/razaraju obitelj	57
Dobrodošli u HKLD: Popis članova Društva učlanjenih tijekom 2022. godine	59
In memoriam: Popis članova Društva umrlih tijekom 2022. godine	60

VIJESTI IZ FEAMC-a i FIAMC-a / NEWS FROM THE FEAMC AND FIAMC

Odbor za nauk vjere Biskupske konferencije SAD-a izdao naputak katoličkim zdravstvenim ustanovama o poštivanju autentičnog reda ljudskog tijela	61
Zabrinutost Katoličkog liječničkog društva SAD-a odlukom FDA o izdavanju hormonskih kontraceptiva bez recepta	61
Belgijsko katoličko liječničko društvo protiv daljnje liberalizacije zakona o pobačaju	62
Tirocinium MMXXII – međunarodni ljetni kamp katoličke mladeži 2023.	63
Poziv na molitvu za Ukrajinu	64

KRATKA PRIČA /SHORT STORY

Ljiljana Klasiček-Bencetić: Dnevnik	65
---	----

UPUTE AUTORIMA / INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	68
--	----

Reče im Isus: „Zašto se prepadoste? Zašto vam sumnje obuzimaju srce? Pogledajte ruke moje i noge! Ta ja sam! Opipajte me i vidite jer duh tijela i kostiju nema kao što vidite da ja imam.“

Lk 24, 38-39

*Giovanni Battista Bertucci the Elder (c. 1465–1516)
The Incredulity of Saint Thomas with a Donor*

Poštovani članovi i prijatelji HKLD-a!

Nakon što je naš Gospodin Isus slavno uskrsnuo iz groba, u više navrata susreo je svoje apostole kojima je trebao pokazati i dokazati da je to on – živi i uskrsnuli. Liječničkim jezikom rečeno, došao je na 'završni kontrolni liječnički pregled i po otpusno pismo', da im pokaže da je s njim sve u redu, da je živ i stvaran, te da nastavlja djelo spasenja ljudskoga roda. Pokazao im je svoje ruke i noge kao bolesnik koji se stavlja liječnicima na uvid. No u ovom slučaju 'liječnici' su bili zbunjeni jer su bili uvjereni da je po svim nalazima i zakonima medicine dotični bolesnik trebao biti mrtav i pokopan u grobu. A jer su bili u nevjerici, Uskrsli Gospodin je morao ustrajati tražeći od njih da mu opipaju ruke i noge, da dotaknu ranu njegova boka, provjere puls i osjete srce koje za njih snažno kuca i jamči im vječni život. Tako je Gospodin ovim 'medicinskim' postupkom izliječio rane njihove nevjere i osposobio ih za novi život i liječničko poslanje koje im povjerava.

Na istovjetan način Gospodin i nama danas dolazi kao liječnik izumitelj nove 'medicinske' metode koju nam je podario svojim uskrsnućem. Ujedno je ljekarnik koji nam je priskrbio lijek besmrtnosti jer liječi rane naših grijeha i slabosti dotičući svakoga od nas svojim uskrsnim tijelom koje primamo u presvetoj Euharistiji. Osim toga, on nas upravo svojim Tijelom osposobljuje za poslanje liječnika, medicinskih sestara, farmaceuta, medicinskih biokemičara i liječnika dentalne medicine. A zadaća nam je vrlo jednostavna: u njegovom uskrsnom biću promatrati primjer vlastitoga služenja te imati model prema kojemu oblikovati pacijente kojima služimo. U njihovim bolestima i putanjama trebamo već sada promatrati ne samo pogibelj, već i potencijal uskrsnuća, te im tako pomagati svjesni njihova dostojanstva i uzvišenosti poziva na vječni život.

U tom duhu želimo svima da svatko pregleda ruke, noge i bok uskrslog Gospodina te da tim dodiranjem izliječi svoje srce kako bismo u zajedništvu vjere Katoličke Crkve mogli liječiti one koji su povjereni našoj medicinskoj skrbi.

**Neka je svima vama i vašim obiteljima čestit i blagoslovljen Uskrs!
Isus Krist je uskrsnuo! Aleluja, aleluja, aleluja!**

Upravni odbor HKLD-a

Riječ predsjednika i glavnog urednika

Poštovani čitatelji, dragi članovi HKLD-a!

Ovim brojem započinjemo novo godišće Glasnika za 2023. godinu. Naše Društvo započelo je ovu godinu s Izbornom skupštinom koja je održana u *Dvorani Margarita Peraica* u subotu 4. ožujka 2023. godine na kojoj su izabrani dužnosnici koji će u idućem razdoblju (2023. – 2027.) voditi Društvo. Stoga se veći dio ovoga broja odnosi na izvješća s te Skupštine kako bi vas informirali o proteklim aktivnostima Društva, ali i planovima za budućnost. Skupštini je prethodila misa zahvalnica koju je predvodio duhovnik HKLD-a prof. dr. Ivan Bodrožić u *Dvorani oca Ante Gabrića* u Palmotićevoj, istoj onoj u kojoj je Društvo osnovano 16. veljače 1991. godine. Naš duhovnik nam je tom prigodom uputio poticajnu homiliju koju donosimo u uvodniku Glasnika.

Vrijeme COVID-19 pandemije dovelo je do brojnih zdravstvenih, ali i društvenih promjena

koje su se odrazile ne samo na globalnu ekonomiju, porasta nezaposlenosti, ograničenje kretanja i putovanja već i na porast korištenja tehnologija, ali i veću pojavnost otuđenosti i anksioznosti. U ovom broju Glasnika donosimo Vam i članak kolegica Marije Bogadi i Alojzije Brčić koje su se osvrnule na utjecaj stresa i emocionalne nestabilnosti roditelja na strah djece od COVID-19 i mentalno zdravlje djece. Tu je i zanimljiv članak našega duhovnika prof. dr. Ivana Bodrožića „Od mitološkoga prema kršćanskomu poimanju bolesti: povijesno-kritički pristup“.

U prvom dijelu godine po našim podružnicama se redovito obilježavaju Dan života i Dan bolesnika te vam donosimo vijesti iz nekih podružnica koje su obilježile te dane, kao i poruku Svetoga Oca Franje za XXXI. Svjetski dan bolesnika. Tu su i vijesti o drugim aktivnostima u našim podružnicama kao i najava našeg zajedničkog hodočašća u Svetu zemlju od 3. do 10. rujna 2023.

Ostale aktivnosti iz Društva možete pratiti na našoj nedavno obnovljenoj mrežnoj stranici Društva (vidi: <https://www.hkld.hr>) na kojoj je dostupno i elektronsko izdanje Glasnika.

Pozdrav u Kristu!

Izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak, dr. med.

predsjednik HKLD-a i glavni urednik Glasnika
HKLD

Riječ duhovnika

Odgovornost HKLD-a

Poštovani članovi našega Društva!

Poslanje koje vršimo u svijetu kao članovi HKLD-a, bilo da ga vršimo pojedinačno svatko na svome radnome mjestu, bilo da nastupamo kao zajednica, nije naše osobno proizvoljno poslanje, već je riječ o zadaći koju nam povjerava sam Gospodin. Time što smo kršteni i članovi jednog katoličkog društva, Isus pred nas stavlja obvezu vjernoga služenja njegovu spasenjskom planu u svijetu. A kako poslanje nemamo sami od sebe, tako ga i ne vršimo prema ljudskom nahođenju, već crpimo snagu i nadahnuće za ovo poslanje iz vrela njegova života. Ponajprije vodilja nam je njegova riječ kojom nas iz dana u dan krijepi, obasjava i hrabri. Druga važna sastavnica duhovnog nadahnuća je presveta Euharistija u kojoj nam daje samoga sebe da nam bude pokretačka snaga.

Osim toga, kao što nas neprekidno privlači u zajedništvo sa samim sobom, tako nam Gospodin ukazuje da je i naše međusobno zajedništvo izuzetno važno kao svjedočanstvo, jednako kao što je bilo važno prvoj kršćanskoj zajednici. Toliko ćemo biti uvjerljivi svjedoci drugima, koliko njemu pripadamo i koliko živimo međusobno zajedništvo, što bi nam trebalo biti neprestano pred očima kao pretpostavka dobrog vršenja povjerenog nam poslanja. A riječ koju nam je Gospodin uputio, svjedoči da je On živio što je govorio. On nije samo isticao

potrebu zajedništva, već ga je ostvario sa svojim suradnicima, apostolima i učenicima. Zajedništvo za koje ih je osposobljavao bilo je zajedništvo za istinu, jednako kao što je bilo gozbenog karaktera oko stola njegove ljubavi, što je bio najveći mogući stupanj zajedništva u koje ih je uveo. Ali osim pashalne gozbe, to jest posljednje večere prije svoga prijelaza k Ocu, Isus je i u mnogim drugim prigodama sjedao za stol, čime je iskazivao svoju blizinu i zajedništvo sa svima koji su bili potrebni njegove riječi. Takve gozbe su onda bile izvorom radosti, života i snage svima koji su ga slušali i s njime blagovali, te model prema kojemu se živi i djeluje.

Kao što je nekada Gospodin sjedao za stol sa svojim učenicima, a i s tolikim drugima, to vrijedi i za nas danas koji ćemo biti pravo katoličko društvo u mjeri u kojoj ozbiljno sjedamo s Gospodinom za stol. Doista, da bismo mogli djelovati i vršiti svoje poslanje u našem društvu, valja nam prije toga sjesti s Gospodinom za stol i nahraniti se njegovom ljubavlju. A sjesti s njime za stol valja u potpunoj iskrenosti i poštovanju, svjesni vlastite slabosti i nedostojnosti da budemo s njime za stolom. Znamo da se ni apostoli nisu najbolje snašli, te je s njime za stolom bio i Juda izdajnik, kao i preuzetni Petar i ostali ustrašeni učenici. No unatoč njihovoj slabosti, on će ih uvijek vraćati u ozračje ovoga zajedništva da ih podsjeti koje im je ishodište i gdje trebaju crpiti snagu.

Njegov poziv vrijedi i za članove HKLD-a. Svi smo pozvani sjesti s njime za euharistijski stol, nasiti se njegove prisutnosti i života, te osnaženi tim Kruhom svjedočiti dar uskrsnuća kojim smo obdareni. Ali, jer se trebamo čuvati da ne sjedamo s njime za stol na nedoličan način, valja istaknuti da nije poželjno pristupati njegovu stolu tek iz formalnosti ili nekog obzira, poput farizeja. Nije nam sjedati za njegov stol da zadovoljimo neki stari običaj ili samo da ispunimo formu i pokažemo se drugima. Isus nas okuplja da nam dadne svoje zaduženje,

te stoga članstvo u Društvu nije paravan iza kojega se skrivamo, već pozornica na kojoj otkrivamo svoje sposobnosti i svjedočimo svoje kršćanske vrijednosti. A Društvo mora biti kao opruga ili odskočna daska koja nam daje snagu i mogućnost da još bolje i sadržajnije djelujemo kao svjedoci vjere, a ne da skrbimo oko osobnih probitaka. Stoga u HKLD-u Isus mora imati povlašteno mjesto za stolom kao pravi domaćin i predsjednik društva, jednako kao što mi imamo mjesto za njegovim euharistijskim stolom.

U tom smislu biti član HKLD-a pretpostavlja aktivnost duha kojom prianjammo uz Gospodina iskreno i zdušno dok sjedamo za njegov stol. Poželjno je biti sustolnik, a ne distancirani promatrač koji ne traži drugo nego zamjerku u svemu što se događa i radi. Ne trebamo bježati od činjenice da tamo gdje se radi može biti propusta, te da bi se moglo raditi i mnogo bolje, ali svako ukazivanje na propuste treba biti konstruktivno, a ne zlonamjerno kao što je jednom prilikom bilo Judino kada je kritizirao ženu koja je potrošila alabastrenu posudu pomasti mažući Isusu noge (usp. Iv

12,4-6). Isus nas uči da nije dovoljno samo upirati prstom u tuđe propuste, već treba u aktivnostima podmetnuti leđa u svemu onome što je za zajedničku dobrobit, čime se ispunja mjera ljubavi i odgovornosti koju svi nosimo jedni za druge.

Stoga zajedništvo HKLD-a treba biti kao veliki euharistijski stol za kojim ima mjesta za svakoga koji se trudi susresti Isusa i nahraniti se njegovim tijelom, te primiti unutarnju snagu za vršenje svoga poslanja u svijetu. To se može samo ako se usredotočimo na Gospodina u svakoj situaciji u kojoj se nalazimo. To vrijedi i za profesionalni život i svjedočenje medicinskih djelatnika u našem hrvatskom društvu, a u kontekstu suvremenog svijeta u kojemu živimo. Zajedništvo s Gospodinom liječi nam dušu, kako bismo onda i mi sami postali ljekoviti za one za koje radimo. To je najviše što možemo poželjeti jedni drugima, ali jednako tako i poticati jedni druge i pomagati da svoje poslanje izvršimo zajednički kao istinsko katoličko društvo u duhu apostolskog zajedništva s uskrslim Gospodinom.

Emaus

Ostani sa mnom u ovom jutru
kada nestaju zvijezde s modrog neba,
a s njima i iskre nade
da ću sama nadvladati strahove
od tereta novog dana.
Ostani sa mnom nakon
neprospavane noći i
budi sunce novog dana.
Obasjaj umorne predjele
moje duše i zaustavi
bujicu osjećaja koji me
ne prepuštaju snu.
Kada iščeznu zadnje zvijezde,
pomozi mi u prvim zrakama sunca
prepoznati trag osmijeha
na licu djeteta
i zvijezde u njegovim očima.
Ti me ne ostavljaš samu
niti kada nečujno izmakneš
mojem dodiru.
To je samo jedan korak naprijed
u tvom kraljevstvu.
Nezasitna ljubavi, stalno
čeznem za novim susretom.

Danijela De Micheli Vitturi, dr. med.

Split, 10. lipnja 2001.

Od mitološkoga prema kršćanskom poimanju bolesti: povijesno-kritički pristup

Prof. dr. sc. Ivan Bodrožić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split

E-mail: ivan.bodrozic@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9399-9420

Sažetak

Autor se u ovom istraživanju kroz tri cjeline bavi promjenom paradigme u kasnoantičkom svijetu u poimanju bolesti. Najprije istražuje pristup bolesti u antici i kasnoj antici gdje su dominirala dva osnovna pristupa: medicinski i religijski (poganski, mitološki). U drugoj cjelini bavi se teorijama o uzrocima bolesti, pri čemu je imao potrebu istaknuti tri temeljna načina njihova tumačenja: filozofski, medicinski i religijski. Posljednje poglavlje je posvetio istraživanju kršćanskog stava prema bolesti, prateći tekstove i svjedočanstva svetih otaca u prvih nekoliko stoljeća. Svoje tvrdnje je rasporedio u tri dijela: najprije je pokušao odgovoriti na pitanje što je bolest i koji su joj uzroci iz kršćanske perspektive, potom je nastojao definirati ulogu Boga u liječenju bolesti, a naposljetku je istaknuo ulogu Krista kao liječnika prema poimanju u ranokršćanskoj teologiji. Kršćani su napravili najveću promjenu paradigme i životnih stavova prema medicini zahvaljujući drukčijem poimanju Boga, a sve što je bilo sukladno njihovoj svijesti o Bogu ostalo je nepromijenjeno. Upravo zato nisu osporili ni filozofiju ni medicinu kao znanost, premda su napravili određene zaokrete i unijeli novosti.

Ključne riječi: bolest, rano kršćanstvo, zdravlje, medicina

From the Mythological to the Christian Concept of Illness: A Historical-Critical Approach

Summary

The author investigates the paradigm shift regarding the understanding of illness in the late antique world. In the first section, he examines attitudes toward disease during antiquity and late antiquity, when two approaches dominated: medical and religious (pagan, mythological). In the second section, he deals with theories about the causes of diseases and the three main approaches to interpreting them: philosophical, medical and religious. The third and last section is devoted to the Christian attitude toward illness, according to texts and testimonies by the early Church Fathers. The author divides his claims into three parts. First, he tries to define illness and its causes from the Christian perspective. Second, he attempts to define the role of God in the treatment of illness. Third, he stresses Christ's role as a physician, according to early Christian theology. Christians brought about the greatest paradigm shift with respect to medicine, owing to their particular understanding of God, while everything that was congruent with their concept of God remained unchanged. This is precisely why Christians challenged neither philosophy nor medicine as sciences, although they reversed some positions and introduced innovations.

Keywords: illness, early Christianity, health, medicine

Uvod

Od početka ljudskog roda čovjeka je mučio problem bolesti za koju sam po sebi nije pronalazio odgovarajuće rješenje. Kao što nije razumijevao njezin smisao, jednako tako nije dobro poznao niti njezine uzroke. A pitanje uzroka je bilo važno pitanje svakome tko je htio odgonetnuti problem i dati odgovor na ovu mučnu enigmu, bilo onaj teorijski, bilo onaj praktični. U protivnom, borba protiv bolesti svela bi se isključivo na suzbijanje posljedica, umjesto da se krene prema otkrivanju uzroka jer ispravna spoznaja uzroka može dati bolje rezultate i u suzbijanju bolesti.

A da je bolest svojevrsan problem i nepoznanica koju čovjek nikada nije razriješio, razvidno je bilo u svim vremenskim razdobljima, te tako i u kasnoj antici o kojoj je ovdje riječ, kada se događa prijelaz s poganskog poimanja bolesti, uvriježenog u ondašnjem društvu, na kršćansko viđenje iste. Antičko je poimanje s jedne strane bilo utemeljeno na medicinskoj znanosti onoga vremena, ali s druge je strane dobrim dijelom bilo i pod utjecajem ondašnje poganske religioznosti koja je bila prožeta mitologijom i mitološkim sadržajima. Kršćansko će poimanje bolesti biti prepoznatljivo upravo po tome što je isključivalo svaku moguću pomisao da bi se medicina trebala oslanjati na mitološko poimanje božanstva, a time i čovjeka i bolesti.

Cilj ovoga rada je istražiti i pokazati da se dogodila promjena u pristupu bolesti u društvu u kojemu se kršćanstvo postupno širilo i sve ga više prožimalo na način da se dogodila promjena teološke paradigme. Također je namjera ovoga rada ukazati na činjenicu da je razlika u pristupu bolesti uvjetovana Božjom spoznajom. I to na dvostruk način. Kao prvo samom spoznajom Boga, a kao drugo spoznajom koja dolazi od Boga njegovom objavom. A prvi kršćani su se u svemu vodili spoznajom Božjom, kako na općem planu duhovnosti, tako i u konkretnom slučaju bolesti.

1. Pristup bolesti u antici i kasnoj antici

Bolest je jedna od nezaobilaznih i gotovo neizbježnih stvarnosti života o kojoj nije nimalo ugodno govoriti. Jednako tako nije lako ni znati što je bolest, jer je prije svega možemo definirati tek u odnosu prema zdravlju koje je dobro funkcioniranje organizma kao cjeline.¹ Polazeći od definicije zdravlja, bolešću se naziva svaka promjena normalnog funkcioniranja organizma koja može prouzročiti patnju i sadrži moguću opasnost za preživljavanje.²

U antičkom prekršćanskom i nekršćanskom svijetu postoji dvojak pristup pojavi zvanj bolest. S jedne strane bolešću se bavila medicinska znanost, a s druge strane bolest se ticala i religije, jer su se mnogi ljudi utjecali božanskom svijetu hvatajući se za njega kao za slamku spasa protiv tog moćnog neprijatelja. Mnogi su religiju smatrali svojevrsnim lijekom protiv bolesti, u uvjerenju da su bogovi moćni ili je spriječiti ili je otkloniti. Bio je dio i onih koji su bogove/božanstva smatrali izravno odgovornima za sve nedaće koje pogađaju čovjeka. Upravo zato u antici se može promatrati bolest kako pod prizmom medicine, tako i pod prizmom poganske religioznosti koja je bila pod utjecajem mitološkog poimanja božanske stvarnosti.

1.1. Medicinski pristup bolesti u antici

Među liječnicima, filozofima i misliocima klasične starine postoji određen broj znamenitih osoba koje su iza sebe ostavili rasprave i druge tekstove o shvaćanju bolesti, ali ne postoji suglasje oko razumijevanja fenomena bolesti. S jedne strane postoji praktična medicina, koja se naslanja na empirijske spoznaje, a suprotstavlja svakoj teorijskoj ili metodičkoj obradi. S druge pak strane razvila se u ambijentu 'fiziologije' (elementi, kvalitete, analogija s mikrokozmosom i makrokozmosom) jedna vrsta 'filozofske' medicine koja pokušava pronaći dublje poveznice i uzroke bolesti polazeći od općih spoznaja koje je nudila

1 Usp. R. MORDACCI, Salute, u: *Enciclopedia filosofica*, Milano, 2006., 10038-10039., ovdje 10038.

2 Usp. R. MORDACCI, Malattia, u: *Enciclopedia filosofica*, Milano, 2006., 6935., ovdje 6935.

'fiziologija', te je na temelju njih tumačila ljudsku fiziologiju, anatomiju i patologiju. Pored ovih medicinskih struja u pravom smislu riječi, cvjetala je takozvana 'hramska medicina' i njezine mnogobrojne inačice kojima je ključ bila magija i praznovjerje.³

Što se pak tiče praktične medicine, to jest medicine u pravom smislu riječi, i ona je imala barem tri velike struje koje su se sučeljavale na medicinskom 'bojnom' polju: prvu struju predstavljaju takozvani 'doktrinarni' ili 'razumski' (λογικοί) liječnici, drugoj su pripadali takozvani 'metodički' liječnici, a treću su tvorili 'empirijski' liječnici. Razlike među njima tiču se njihova pristupa analizi uzroka bolesti. 'Doktrinarni' liječnici su smatrali da postoje skriveni uzroci bolesti te da se bit liječničkog umijeća sastoji u tome da se otkriju ti uzroci za koje su bili uvjereni da ovise o promjenjivosti ili podložnosti kvarenju konstitucije temperamenta svakog čovjeka. 'Metodički' liječnici pak su smatrali da o skrivenim uzrocima bolesti nije moguće ništa ni tvrditi ni nijekati, ali nisu niti smatrali da treba ustvrditi da su spomenuti uzroci neshvatljivi. Oni su se jednostavno držali pojavnosti i trudili su se iz svega što vide izvući što je moguće više koristi za bolesnika, dopuštajući se voditi čistom nužnošću oboljenja. 'Empirijski' liječnici su se slagali s 'metodičkima' glede osude uzročnog principa kojim su se vodili 'doktrinarni', ali su

išli dotle da su tvrdili kako su uzroci bolesti neshvatljivi. Radikalno su smatrali da trebaju povlaštenu ulogu imati pojave i iskustvo, pa čak da pri tome treba imati u vidu okolnosti i osobnosti subjekta na način da se nikad i na nijedan način ne žrtvuje pojedinačno općemu.⁴

Neki drugi autori dijele medicinu na racionalističku, pučku i tzv. *folk* medicinu. Racionalistička bi odgovarala elitističkoj medicini jer su nju sebi mogli priuštiti samo ugledni slojevi društva. Takvom medicinom su se bavili priučeni liječnici koji su se ipak mogli pohvaliti laskavim epitetom liječnika jer su imali određenu količinu stručnoga znanja. Pučka medicina je bila medicina prisutna u narodu koji si nije uvijek mogao priskrbiti liječnika, bilo da nije imao dovoljno novaca platiti ga, bilo da je živio u mjestu gdje nije bilo liječnika. *Folk* medicinom su se bavili putujući iscjelitelji čija vještina nije bile službeno priznata u društvu/državi ili od 'pravovjernog' liječničkog zvanja. Na razini narodne medicine postojala je hramska medicina koja se njegovala u hramovima bogova koji su najviše skrbrili o zdravlju, kao što je Eskulap.⁵ Imučni ljudi su za svoje zdravstvene potrebe putovali u velike i važne Eskulapove hramove (Epidaur, Pergam, itd.), a oni obični sebi nisu mogli to priuštiti te su bili 'osuđeni' na hramove lokalnog karaktera u kojima se, međutim, moćna zaštita božanstva nije tako intenzivno osjećala.⁶

- 3 Usp. M. VEGETTI, *Medicina, storia della*, u: *Enciclopedia filosofica*, 7198-7200., ovdje 7198. Autor ističe kako je s vremenom filozofska medicina pokazala svu svoju terapeutsku nemoć što je uvjetovalo i njezin slab društveni utjecaj.
- 4 Usp. G. REALE, *Storia della Filosofia Antica IV*, Milano 1997., 189-195; M. VEGETTI, *Medicina, storia della*, in: *Enciclopedia filosofica*, 7198. Veliki predstavnik 'doktrinarnih' liječnika bio je Hipokrat s Kosa, jedan od najistaknutijih liječnika starine. Njemu je pripala čast i zadaća da medicinu opskrbi takvim teorijskim instrumentarijem da je izdigne na razinu znanosti i takvom autonomnom povijesno-metodičkom sviješću koja će joj omogućiti da pokida veze s 'fiziologijom'. Jednom riječju školi s Kosa i Hipokratu je pripala čast da od medicine naprave vještinu (*techne*) u pravom smislu riječi.
- 5 Eskulap (Asclepios, Aesculapius, Aesclepius) je bio bog medicine, a redovito je prikazan sa zmijom i psom. Prema mitologiji bio je sin Apolona i nimfe Koronide, a odgojio ga je kentaur Hiron. Nakon što je stekao umijeće liječenja, prešao je zadane granice kada je jednom čovjeku vratio život, pa ga je Zeus ubio udarcem groma, nakon čega ga je bacio u Had - Podzemlje. Had je zabrinut zbog Eskulapove moći pa moli Zeusa da ga stavi u nebesa, što ovaj čini i od njega oblikuje zvijezde Zmijonosac (Ophiuchus). Apolon, bijesan zbog njegove smrti, ubija potom Kiklope. Na tragu uvjerenja da Eskulap propisuje terapije u snovima, bio je običaj da bolesnici spavaju u njegovim hramovima ili lječilištima (usp. Asclep-*ios*, *-ius*, u: M. DIXON-KENNEDY (ur.), *Encyclopedia of Greco-Roman Mythology*, Oxford, 1998., 50-51, ovdje 50-51; J. B. PETTIS, *The Sleeper's Dream. Asclepius Ritual and Early Christian Discourse*, Piscataway, 2014., 47-76; L. CILLIERS, F. P. RETIEF, *Dream Healing in Asclepieia in the Mediterranean*, u: S. M. OBERHELMAN, *Dreams, Healing, and Medicine in Greece. From Antiquity to the Present*, Farnham-Burlington, 2013., 69-92).
- 6 Usp. W. V. HARRIS, *Popular Medicine in the Classical World*, u: W. HARRIS (ur.), *Popular Medicine in the Graeco-Roman Antiquity. Explanations*, Leiden-Boston, 2016., 1-64., ovdje 1-15.

1.2. Religijski (mitološki) pristup bolesti

U antičkom svijetu dominantna religija bila je mnogoboštvo. Ono se temeljilo na mitološkom poimanju stvarnosti, počevši od svijeta bogova pa sve do zemaljskoga svijeta. Mnogoboštvo je utjecalo i na shvaćanje bolesti kao vrlo raširen sustav jer je težio priskrbiti pacijentima ponudu velikog broja božanstava među kojima su mogli izabrati nekoga za svoje potrebe. Ako neki od bogova nije priuštio zadovoljavajući odgovor ili uslugu, pacijent se mogao obratiti drugome bogu. Figurice bogova, skupljene vjerojatno u prisutnosti pacijenta u neki sveti prostor, predstavljale su nadnaravna bića koja je trebalo smiriti hranom, pićem i molitvama. Molitve božanstvima bile su po svoj prilici kombinirane s medicinskim terapijama koje su se davale pacijentu, što je moglo potrajati više sati ili čak dana.⁷

Za ljude grčko-rimskoga svijeta Eskulap je bio bog *par excellence*, jer je bio bog koji ozdravlja. Njegov kult se proširio od Grka po cijelom poznatom svijetu. Vrlo dug je popis mjesta u kojima su bili hramovi izgrađeni njemu u čast. Već od 3. st. pr. Krista, uslijed kuge koja je tri godine mučila stanovništvo, Rimljani su pozvali u pomoć božanskog liječnika iz Epidaura te su mu na otočiću usred Tibera izgradili hram već 291. godine pr. Krista. Njegov kult je bio posebno popularan među robovima jer su gospodari ostavljali starije i bolesne robove na Tiberinskom otoku kako bi on dalje vodio brigu o njima. Tako je Eskulap postao popularan kao dobrotvor i bog spasitelj kojega su ljudi zazivali za svoje obitelji i svoju dobrobit. Ali on je prije svega slovio za božanskog liječnika koji uglavnom uslišava pojedince s različitim zdravstvenim problemima. Liječenja koja su se nudila u njegovim hramovima nominalno

su bila besplatna i nudila su se bolesnima bez obzira na njihov socijalni ili ekonomski status, dob ili spol. Čak su i siromašni mogli tražiti terapije u hramovima (Asklepieia) od trenutka kada Eskulap nije tražio preskupe nadarbine. Na poseban način lokalni su im hramovi nudili prigodu da traže pomoć omiljenoga boga, a da ne moraju na skupe i udaljene putove u velika Asklepieia. No ipak lokalna svetišta nisu mogla potpuno nadomjestiti velika svetišta poput onih u Epidauru, Pergamu, Lebenu i Kosu koja su bila općenito prihvaćena kao svetišta u kojima su Eskulapove iscjeliteljske moći bile očitije i učinkovitije.⁸

Valja također istaknuti da su počesto koegzistirale različite vrste medicina. U mnogim delikatnim situacijama, pošastima, epidemijama, dječjim bolestima doktori onoga vremena bili su bespomoćni te su ljudi u isto vrijeme tražili i alternativna rješenja. Nije bila rijetkost da se u isto vrijeme bolesnik obrati na više adresa kako bi potom razlučio što mu je činiti. Zato je vrlo teško, a gotovo i nemoguće, odrediti jasnu liniju razgraničenja između ove dvije(tri) vrste medicine. Čak su i hipokratovci preporučivali pacijentima da se mole pojedinom bogu za sretan ishod medicinskog tretmana. A Galen, jedan od najpoznatijih liječnika starine, osim što je živio i radio u Asklepionu u Pergamu, preporučivao je korištenje amuleta, a znao je uzimati recepte za lijekove i liječenje od ljudi koji nisu liječnici. Time se potvrđuje da je u starini bio cijeli spektar, manje ili više kolegijalan, od etabliranih racionalističkih liječnika (liječnika od struke) pa do mađioničara, egzorcista i potpunih amatera.⁹ Zato nije čudo da je u mnogim situacijama medicina koegzistirala i surađivala s astrologijom i vidovnjaštvom, to jest koristila ih je do mjere da se bila razvila i medicinska astrologija.¹⁰

7 Usp. H. AVALOS, *Health Care and the Rise of Christianity*, Massachusetts, 1999., 21.

8 Usp. O. PANAGIOTIDOU, Asclepius: A Divine Doctor, A popular Healer, u: W. HARRIS (ur.), *Popular Medicine in the Graeco-Roman Antiquity. Explanations*, Leiden-Boston, 2016., 86-90.

9 Usp. W. V. HARRIS, Popular Medicine in the Classical World, u: W. HARRIS (ur.), *Popular Medicine in the Graeco-Roman Antiquity. Explanations*, Leiden-Boston, 2016., 12-15. Autor drži da je za Hipokrata i njegove sljedbenike religija bila nešto poput placebo efekta u medicini.

10 Usp. D.G. GREENBAUM, Divination and decumbiture. Katarchic astrology and Greek medicine, u: D. ADDEY (ur.), *Divination and Knowledge in Greco-Roman Antiquity*, London – New York, 2022., 109-137.

2. Teorije o uzrocima bolesti u starini

2.1. Filozofija i uzroci bolesti

Shodno dvjema granama medicinske znanosti u antici, može se reći da u starini postoje i dva koncepta bolesti i tumačenja njezinih uzroka: (1) fiziološki i (2) ontološki. Prvi se tiče medicinskog shvaćanja bolesti, a drugi je utemeljen na filozofskom poimanju istog fenomena. Prvi karakteristično (a) bolest tumači kao posljedicu neuravnoteženih funkcija koje se javljaju u pojedincu; (b) naglašava jedinstvenost patnje svake osobe; i (c) tumači patološke procese bolesti kao da se događaju u cijeloj osobi. Specifičnost ovog pristupa je da disfunkciju ili uzroke bolest ne pripisuje vanjskim, invazijskim entitetima bolesti (*entia morbi*), već onim internim. Bolest, dakle, nisu prouzročila neka bića ili izvanjski uzroci, nego je njezin uzrok u samome bolesnom biću. Nasuprot tome, odlika ontološkog koncepta bolesti je da ne tumači bolest kao posljedicu neuravnoteženih funkcija koje se javljaju unutar pojedinca, već naglašava posebnu stvarnost i distinktivnost entiteta bolesti (*ens morbi*) za razliku od pacijenta koji ga skriva. I naposljetku tumači bolest kao diskretan, obično lokaliziran entitet koji je izvan zdrave osobe, ali koji, sjedeći ili manifestirajući se unutar pojedinca, izaziva pojavu bolesti.¹¹

W. Harris promatra iz nešto malo drugačijeg kuta pitanje uzroka bolesti tvrdeći da je prosječni Grk ili Rimljanin često pripisivao bogovima ili nekom određenom bogu odgovornost za bolest. Zato je G. Foster napravio razlikovanje između personalističkog i naturalističkog promatranja uzroka bolesti u antici. Personalistički sustav promatranja bolesti polazi od sljedećeg: bolest je uzrokovana aktivnim i ciljanim djelovanjem nekog čimbenika (agent) koji može biti ljudski

(vještica ili čarobnjak), neljudski ili nadnaravni. Bolesna osoba je prema tome žrtva, to jest predmet agresije ili kazne neke izvanjske osobe ili osobnosti, bilo da je riječ o ljudskom, demonskom ili božanskom svijetu. Naturalistički način promatranja bolesti smatra da bolest nastaje uslijed djelovanja prirodnih sila ili okolnih uvjeta kao što su hladnoća, vrućina, itd. i, iznad svega, od poremećaja ravnoteže osnovnih tjelesnih elemenata.¹² No ova druga podjela zadire već u područje religijskog tumačenja uzroka bolesti u svijetu.

2.2. Religijski pristup uzrocima bolesti u antici

Religijsko tumačenje uzroka bolesti u antičkom svijetu bilo je obilježeno mitološkom slikom svijeta i religioznosti. Doista, u pozadini magijske 'hramske medicine' stajalo je mitsko poimanje zdravlja i bolesti, pri čemu su postajala uvjerenja da su zdravlje i bolest ovisili o izravnom zahvatu božanskog svijeta, to jest da je uzrok bolesti izravno vezan uz volju bogova. Zato su jedino oni u stanju udijeliti zdravlje, to jest otkloniti uzrok bolesti koji je u njihovoj moći. Prema takvom tumačenju ljudi ne oboljevaju zbog prirodnih uzroka već ih bolest zadesi prema volji i odredbi bogova. Štoviše, i sama religioznost u antičkom svijetu dobrim dijelom je bila vezana uz potrebu ostvarenja tjelesne i druge dobrobiti, to jest ljude je potreba za zdravljem i pobjedom nad smrću nukala na prakticiranje religioznih čina i obreda u poganskim hramovima s ciljem očuvanja ili stjecanja zdravlja.¹³

Valja nadodati da je ljude na ovakvo poimanje bolesti, to jest zdravlja, tjeralo iskustvo uslijed kojega su uočavali veliku neučinkovitost liječnika u to doba. Medicinska znanost i tehnologija ipak nisu bile toliko razvijene pa je zbog toga vladalo

11 Usp. P. CARRICK, *Medical Ethics in Antiquity. Philosophical Perspectives on Abortion and Euthanasia*, Dordrecht-Boston-London, 1995., 23-24. Može se vidjeti i: G. B. FERNIGREN, *Medicine and Health Care in Early Christianity*, Baltimor, 2009., 13-41.

12 Usp. W. V. HARRIS, *Popular Medicine in the Classical World*, u: W. Harris (ur.), *Popular Medicine in the Graeco-Roman Antiquity. Explanations*, Leiden-Boston, 2016., 4.

13 Neki autori kao što je R. PORTER (usp. Religion and Medicine, u: W.F. Bynum, R. Porter (ur.), *Companion Encyclopedia of the History of Medicine*, London – New York, 1993., 1449-1468, ovdje 1449) smatraju da se može ustvrditi kako iskustvo patnje, bolesti i smrti u prvom redu stoji u počecima religiozne pobožnosti, te, sukladno tome, suvremeni medicinski napredak (pobjeda nad bolešću, produljenje života) igra ne malu ulogu u širenju sekularizacije.

veliko nepovjerenje u liječničke mogućnosti koje su doista bile vrlo skromne i ograničene.¹⁴ Zato je pomoć trebalo tražiti kod onih koji su se pokazivali moćnijima od ljudi, a to su bili bogovi.

Kada se k tome povuče poveznica s mitološkim uvjerenjima zastupljenima u mitu o Eskulapu, kao rezultat se dobije da je prevladalo mitološko-magijsko poimanje bolesti u antičkome svijetu. Zato je trebalo pronaći načina da ljudi određenim religioznim činima ili umilostive božanstva ili ih na neki način prevare ili nekim putem zaobiđu. Takvim religioznim činima smatralo se recitiranje određenih molitava ili uporaba magijskih predmeta poput amuleta, a prakticiralo se i podvrgavanje zdravstvenim receptima koji dolaze od bogova.

Bez obzira na neslaganje između filozofije i medicine oko tumačenja nastanka bolesti s obzirom na uzroke, u antičkom svijetu postoji ipak znanstveni koncept bolesti koji dijele filozofija i znanstvena medicina. Unatoč njihove nepodudarnosti glede uzroka, njihov pristup kako bolesti tako i njenim uzrocima sasvim je drukčiji od onoga koji postoji u svijetu religije. Poganska religija koja se temeljila na mitologiji davala je svoje viđenje problema tumačeći da su uzroci bolesti u ruci bogova. Takvo poimanje bolesti u kojem su se uzroci tražili u božanskom svijetu, te shodno tome glede ozdravljenja su pretpostavljala izravni zahvat božanskoga u proces prirodne uzročnosti, po Hipokratu je značilo u korijenu nijekati mogućnost postojanja same znanosti.¹⁵

Zato su autori hipokratskog smjera nastojali razlikovati vještine dobrih liječnika od putujućih iscjelitelja. Uvjereni da putujući iscjelitelji ne barataju dostatnom medicinskom vještinom, osuđivali su ih optužujući ih za bezobrazluk jer su se nerijetko predstavljali kao oni koji mogu upravljati/manipulirati bogovima kako bi izliječili ljudske bolesti. Premda su putujući

iscjelitelji promatrali simptome i preporučivali određene dijete i kupke za oporavak, problem je bio što su pripisivali uzrok bolesti bogovima, a kure su predstavljali rezultatom božanskih intervencija. Hipokratovski liječnici priznavali su pak božansko kao unutarnji element i u zdravlju i u bolesti. Smatrali su da elementima koji ulaze i izlaze iz ljudskog tijela kao što je zrak, voda, sunčano svjetlo, itd. mogu prouzročiti bolesti koje su 'božanske' u onoj mjeri u kojoj su dio univerzalnog božanskog poretka. Tako se vraćanje zdravlja može postići regulacijom unutrašnje ravnoteže tijela provodeći specifična pravila dijete, vježbe, higijene i moduliranja izvanjskog okruženja.¹⁶

3. Kršćanski pristup bolesti

Kršćani će kao djeca svoga vremena imati s jedne strane bogato naslijeđe razvijenoga i naprednoga društva koje se ponosilo znanošću i filozofijom, ali će jednako tako imati i božansku objavu koja će im otkriti i ono što je bilo ljudima do tada skriveno ili nejasno jer su bili daleko od vjere, te će im dati sigurnost vrednovanju ljudskoga života, pa i fenomena koji se zove bolest.

3.1. Bolest i njezini uzroci iz kršćanske perspektive

Najvažnija pitanja koja su se nametala u antičkom i kasnoantičkom društvu bila su vezana uz uzroke bolesti, kako se do sada vidjelo u prvom dijelu ovog rada. No pitanje uzroka bolesti za kršćane je bilo dublje nego je to bilo za pogane koji su uzroke bolesti pripisivali svojim božanstvima. Kršćanima je takva logika bila strana jer bi onda morali Boga proglasiti uzrokom nekog zla, što su smatrali čak svetogrdnim. Za njih je doista bilo nemoguće ustvrditi da je Bog uzročnik bolesti, jer je za

14 Odras tog nepovjerenja je i izreka koju Isus citira u Evanđelju, a za koju je očito da je kružila u ondašnjem ambijentu: »A on im reče: 'Zacijelo ćete mi reći onu prisposobu: Liječniče, izliječi sam sebe!'« (Lk 4,23) Zanimljiv detalj je to što ove Isusove riječi zapisa sveti Luka koji je po zanimanju bio liječnik.

15 Usp. M. VEGETTI, *Medicina, storia della*, in: *Enciclopedia filosofica*, 7198-7199., ovdje 7198-7199.

16 Usp. O. PANAGIOTIDOU, *Asclepius: A Divine Doctor, A popular Healer*, u: W. HARRIS (ur.), *Popular Medicine in the Graeco-Roman Antiquity. Explanations*, Leiden-Boston, 2016., 86-104., ovdje 93-95.

njih Bog, kako se objavio u Svetome pismu, bio dobar i savršen. A od dobrog i savršenog Boga nije mogla doći bolest koja je ne samo nesavršenstvo već i stanovito zlo za čovjeka. S druge pak strane Bog kao svemogući bio je u stanju utjecati na bolest, otklanjati njezine uzroke i posljedice, to jest biti jedini liječnik i iscjelitelj. A među najvažnije uzroke koje treba otkloniti ubraja se grijeh.¹⁷ Dakle, prva čvrsta istina koje će se kršćani držati je da Bog nije stvorio bolest i da njome ne kažnjava ljude, kako su držali pogani.

Bolest, dakle, nije dio izvorne ljudske konstitucije, a nije niti Božja kazna. Ona je posljedica krive uporabe slobode uslijed čega dolazi do gubitka Božjeg dara besmrtnosti, koji također nije konstitutivan po naravi, već je milosni nadnaravni Božji dar. Bolest je uvjetovana padom prvoga čovjeka po kojem se dogodio otpad od besmrtnosti. Kršćani stoga u društvu svoga vremena, prosvjetljeni svjetlom Božje objave, odbacuju pomisao da bi Bog bio aktivni uzročnik bolesti, već ističu dobrotu Boga koji čovjeku daruje uzvišeno dostojanstvo stvarajući ga za besmrtnost. Štoviše, sam Bog je izvor besmrtnosti kojom ga obdaruje i na koju ga poziva, a čovjek se svojom slobodom suprotstavlja tom uzvišenom pozivu. Bog je htio ljude učiniti dionicima onih istih svojstava koja i sam posjeduje, a nipošto im nije htio uskratiti zdravlje ili spasenje, to jest vječnost. Svjestan neutemeljenosti mitoloških priča, apologet Tacijan će navoditi mane i djela poganskih bogova ismijavajući naivna uvjerenja koja su kružila u ondašnjem društvu. Između ostaloga spominje i Apolona za kojega su vjerovali da je iscjelitelj, te Eskulapa koji je, prema njegovu mišljenju, liječio demonskom snagom.¹⁸

Kršćanima je, za razliku od pogana, bilo jasno da Bog nije bio uzrok bolesti, kao što nije bio ljubomoran na ljudsko zdravlje. Naprotiv, uzrok bolesti je ljudski neposluh i opakost, grijeh i zloća koju Bog samo sankcionira. Bolest nije iskonska želja i naum Božji, već posljedica grijeha i uvjet i uvjetovanost sadašnjeg života, to jest stanje, vezano uz samu grešnu narav i ljudsku slabost.¹⁹

Vjera u Boga, a napose u prisutnost utjelovljenoga Boga Isusa Krista dati će sasvim drukčiju viziju bolesti. Tom pogledu na bolest prethoditi će vizija autentičnoga, iskonskog ljudskog zdravlja koje će kršćani otkriti po Kristovu djelovanju. Slažući mozaik ljudskog nastanka, jasno će otkriti da je Bog stvorio čovjeka obdarena zdravljem i cjelovitošću. I kao što se moglo vidjeti iz definicije, bolest se može definirati tek po spoznaji zdravlja i svijesti o njemu, iz ove situacije se vidi da i kršćani čine tako. S time da oni zdravlje ne promatraju samo u trenutku svoje povijesne situacije, već polaze od spoznaje zdravlja kao iskonske stvarnosti.²⁰ Doista, zdravlje je prethodilo bolesti, a bolest je nadošla kao negacija, to jest nedostatak (*privatio*) zdravlja.

Kršćani se, međutim, ni sadržajno ne slažu s poganima što je točno zdravlje. Za ljude u poganskom antičkom društvu zdravlje se poistovjećivalo s tjelesnom i duševnom (psihičkom) dobrobiti, dok je za kršćane imalo navlastito onu duhovnu dimenziju. To je važno reći, jer će o tome ovisiti i shvaćanje bolesti. Dok je za poganski svijet bolest isključivo narušavanje psihofizičke konstitucije, za kršćanina je uzročnik narušavanja takve konstitucije grijeh kao glavni čimbenik ugrožavanja ljudske

17 Usp. C. TURIOT, Healing, u: J.-Y. LACOSTE (ur.), *Encyclopedia of Christian Theology*, New Yor – London, 2005., 667-668, ovdje 667-668. Autorica ističe kako je, po svetopisamskom poimanju, liječenje u doslovnom smislu oslobađanje od fizičkog zla, a u prenesenom smislu je oslobađanje od moralnog zla i olakšanje od patnje. Bolest i grijeh se, međutim, isprepleću, te ljudsko tijelo može biti na prikladan način liječeno samo u kombinaciji ove dvije razine. Zato se pojam liječenja ne može odijeliti od pojama spasenja, kao ni od pojma čišćenja. Vapaj za spasenjem koji upućuje pacijent može se shvatiti kao vapaj za cjelovitom terapijom koju mu propisuje terapeut. Taj liječnik – terapeut je sam Bog, premda se može dogoditi da i ljudi posreduju pri iscjeljenju (npr. Ilija, Elizej, Izaija, itd.).

18 Usp. TACIJAN, *Govor Grcima* 8

19 Usp. G. B. FERNGREN, *Medicine and Health Care in Early Christianity*, Baltimor, 2009., 41-53.

20 Usp. J.C. LARSE, *Teologija bolesti*, Niš – Beograd, 2008., 11-19. Obradujući prvenstveno oce Kapadočane, Ivana Zlatoustog, Maksima Ispovjedaoca i Ivana Damašanskoga autor dokazuje da je Bog stvorio čovjeka u savršenstvu i

duhovne konstitucije. Kršćani će zato smatrati, sukladno Božjoj objavi, da je u pozadini svake bolesti, pa i one psihofizičke, grijeh, a ne samo neki izvanjski ili unutarnji fizički uzrok ili stanje.²¹

3.2. Bog i liječenje

Kako je razvidno, kršćansko poimanje bolesti je impregnirano teološkom sviješću o Bogu i antropološkim uvjerenjima o stanju čovjeka kao stvorenja Božjega prije pada i nakon pada. Polazeći od istine da je Bog stvorio čovjeka za zdravlje a ne za bolest, kršćanstvo nije vjersku dimenziju dovelo u sukob sa znanstvenom, već ih je povezalo u zajedničkoj odgovornosti za čovjeka koja izvire iz samoga Boga. Upravo njemu je stalo da se liječe ljudske bolesti i slabosti. Istinski Bog nije poput poganskih božanstava koja ne žele ljudsko zdravlje, već, naprotiv, on je onaj koji aktivno skrbi o njemu bolje nego sam čovjek. U prilog tom poimanju svjedoče i starozavjetni tekstovi, kao i teologija svetih otaca.

Dok je rano kršćanstvo naslov liječnika radije pripisivalo Kristu, valja ipak istaknuti da taj naziv ima starozavjetno uporište i korijene. Izraelski narod je Boga smatrao svojim liječnikom, to jest njegovu skrb za narod opisivao je slikom liječničke skrbi. U više tekstova je rečeno da je Bog jedini liječnik čovjeka u trenutku kad mu čovjek vjeruje.

Kršćanska teologija prvih kršćana će potom priskrbiti svijest i tumačenje odakle i zašto bolest, te će dati drukčiji odgovor na smisao njezina postojanja u odnosu na poganski stav prema bolesti. Dovoljno je bilo promijeniti teološku paradigmu, te, otkrivajući kršćansku istinu o Bogu, pitanje bolesti postaviti na ispravan kolosijek.

Prosvijetljeni Božom objavom kršćani će bolešću najprije zvati onu tupost ili okorjelost duše za Boga. Ona je u početku i bila uzrokom gubitka zdravlja, te ju je prvu trebalo odstraniti

kako bi potom cijelo biće, a ne samo tijelo, išlo putem ozdravljenja. No kako čovjek nije bio sposoban za takav zahvat, intervenirao je sam Bog svojom božanskom moći. Svjestan Božje liječničke aktivnosti, Teofil Antiohijski će u svojoj apologiji pisati Autoliku najprije navodeći Božja dobročinstva kao temelj razumijevanja cjelokupne stvarnosti dodaje da je mnogim lošim stvarima uzrok sljepoća duše i tvrdoća srca: »No, ako želiš, možeš ozdraviti: predaj se liječniku pa će ti otvoriti oči duše i srca. Tko je taj liječnik? To je Bog koji svojom Riječju (*Logon*) i mudrošću liječi i oživljuje.«²²

Zanimljivo je da sveti oci, a to je razvidno i iz Teofilova teksta, veći naglasak stavljaju na bolesti duše koje treba liječiti, to jest duha i srca, nego na tjelesne bolesti. Nije glavna bolest ona tjelesna na koju su usredotočeni pogani, već je glavna bolest ona duhovna sljepoća za Boga. Istinski liječnik je Bog koji liječi po svome Sinu, to jest Mudrosti i Riječi. Suprotstavljajući se poganskom mnogoboštvu i njihovoj ideji i poimanju stvarnosti, kršćanstvo će promijeniti mitološku paradigmu bolesti u korist kršćanske paradigme koja se temelji na vjeri u Boga. Polazeći od ispravne svijesti o Bogu, kršćani će ponuditi drukčiju, kako teološku tako i antropološku, viziju o kojoj će ovisiti i shvaćanje zdravlja i bolesti. Otkrivajući Boga kao apsolutno dobro biće shvatit će da je njegova uloga u ljudskom životu drukčija od uloga koje su svojim božanstvima dodjeljivali pogani. Zato su ga naviještali kao brižnog Oca koji skrbi o svojoj djeci trudeći se otkloniti bolest koja je suprotna njegovu božanskom planu s čovjekom. Prvi kršćani, svjesni da treba liječiti i tijelo, neće odbaciti medicinu kao beskorisnu disciplinu, već će se prije svega suprotstaviti ispraznoj poganskoj religioznosti koja je zlorabila ljudsku potrebu za zdravljem gradeći na njoj svoj imidž i unovčavajući svoje usluge. Kršćani se neće boriti protiv medicinske znanosti, nego samo protiv praznovjerja hramske medicine koja je ljudima

21 Usp. J.C. LARSE, *Teologija bolesti*, Niš – Beograd, 2008., 20-33.

22 TEOFIL ANTIOHIJSKI, *Autoliku*, Split, 2013., 1.7. Razlog zašto Teofil najprije svjedoči o Božjoj dobroti i njegovu planu, pa ga onda pokazuje i kao liječnika koji liječi i oživljuje svojom Mudrošću, Logosom, leži u uvriježenom mitološkom mišljenju ondašnjeg poganskog društva da su bogovi odgovorni za bolest ljudi.

nudila 'usluge' bogova kao ljekovite za zdravlje. Ispravna teološka vizija usmjerit će ih da ne zamijene medicinu vjerom, niti da medicinu i liječenje proglase religijom, već da ospore mitološka poimanja zdravlja i bolesti. S druge pak strane povijest spasenja im je potvrđivala da je Bog i liječnik, te da može i liječiti kada to smatra potrebnim. Premda svjesno toga, rano kršćanstvo nije imalo namjeru zamijeniti medicinu Bogom već samo ispovjediti vjeru u njegovu svemoć.

3.3. *Christus Medicus*

Uporište i središte svih stavova i tvrdnji vezanih uz pitanje bolesti i zdravlja u ranom kršćanstvu bit će Isus Krist, utjelovljeni Božji Sin, koji će svojim taumaturškim djelovanjem, a napose uskrsnućem, ponuditi i rješenje i lijek protiv najvažnije bolesti (grijeha i smrti), afirmirajući u potpunosti zdravlje koje će svoj temelj i cjelovitost imati u duhovnome zdravlju koje se zove spasenjem. U Novom zavjetu liječenje postaje povlašteno mjesto na kojem Isus ima prigodu pokazati svoju moć i objaviti se kao Mesija i Spasitelj. Pripovijesti o liječenju i njegove pouke tako su usko vezane da se nauk-liječenje mogu smatrati njegovim interpretacijskim ključem.²³

A kako je on svoju moć i dobrotu pokazao liječeći bolesnike, tako su ga prvi kršćani vrlo brzo nazvali i liječnikom, uz već tradicionalne nazive Učitelja i Gospodina. A ta ranokršćanska tema *Christus Medicus* je dopuna starozavjetne teme o Bogu liječniku. Nazvati Krista liječnikom značilo je ispovjediti vjeru u njegovo božanstvo. Krist, jer je pravi Bog, može liječiti. To jest, Krist jer liječi, pravi je Bog, budući da apsolutnu moć liječenja ima sam Bog. Osim toga, ta tema je na

radikalnoj suprotnosti s ondašnjom magijom kao dijelom liječničke prakse u krugovima putujućih liječnika i hramske medicine. Zato se već od 3. stoljeća kršćanstvo sasvim otvoreno suprotstavilo vrlo popularnome Eskulapovu kultu da bi negdje u 5. stoljeću Teodoret iz Cira navijestio Kristovu pobjedu.²⁴

Već će Ignacije Antiohijski početkom 2. st. govoriti o Kristu kao liječniku, jednom i jedinom: „Samo je jedan liječnik, tjelesan i duhovan, rođen i nerođen, Bog u tijelu, pravi život u smrti, rođen od Marije i od Boga, najprije sposoban trpjeti, a onda nepodložan trpnji, Isus Krist, naš Gospodin.“²⁵ Osim toga, za Ignacija će euharistija biti pravi lijek: „Poglavito ako mi Gospodin objavi, da se svi skupa u milosti koja dolazi od njegova imena okupljate u jednoj vjeri i u jednom Isusu Kristu *od roda Davidova po tijelu*, sinu čovječjem i Sinu Božjem, da ste poslušni biskupu i svećenstvu u slozi lomeći jedan kruh koji je lijek besmrtnosti, protuotrov da ne umremo već da zauvijek živimo u Kristu Isusu.“²⁶

Vrlo je uočljiv naglasak prvih otaca na Kristovu iscjeliteljsku dimenziju koja se prvenstveno očituje kao duhovno liječenje, kao i korištenje duhovnog lijeka besmrtnosti. Imajući u vidu da je Isus liječio ne samo dušu od grijeha već i tijelo od bolesti, upada u oko da u ranome kršćanstvu gotovo nema spomena i liječenju od bolesti tijela. Naglasak na duhovno liječenje očit je znak da prvi kršćani nisu osporavali niti dokidali liječničko umijeće niti su duhovnim djelovanjem htjeli nadomjestiti medicinsku znanost. Isticanjem potrebe za duhovnim liječenjem ukazivali su na pravi prostor svoga poslanja čime nisu nijekali potrebu liječnika i

23 Usp. C. TURIOT, Healing, u: J.-Y. LACOSTE (ur.), *Encyclopedia of Christian Theology*, New York – London, 2005., 667-668, ovdje 667.

24 Usp. G. FILORAMO, *La vittoria di Cristo su Asclepio. Malattia e guarigione nella Storia filotea di Teodoreto di Cirro*, u: E. DAL COVOLO, G. S. GASPARRO (ur.), *Cristo e Asclepio. Culti terapeutici e taumaturgici nel mondo mediterraneo antico fra cristiani e pagani*, Atti del Convegno Internazionale, Accademia di Studi Mediterranei, Agrigento 20-21 novembre 2006, Roma, 2008., 113-128, ovdje 113-118.

25 IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Pismo Efežanima*, Split, 2010., 7,1-2,

26 IGNACIJE ANTIOHIJSKI, *Pismo Efežanima* 20,1-2. Slično se naslućuje i iz: UPUTE APOSTOLSKE, Split, 2010.,10,3.

medicine niti su htjeli konkurirati liječnicima u nečemu što im nije bilo vlastito.²⁷

S druge pak strane, kršćani, jer su bili uvjerenja da je i tjelesna bolest nastala nakon grijeha, znali su da Bog ima ključ pravog i cjelovitog ozdravljenja. U tom smislu znakovit je jedan tekst Klementa Aleksandrijskog koji Krista naziva liječnikom: „Postoji, dakle, naš Odgojitelj. To je Logos. On savjetima iscjeljuje od strasti koje su protiv naravi duše. Inače se u strogome smislu riječi pomoć bolestima tijela naziva liječnikom. Ta se vještina uči ljudskom mudročću. Očev je pak Logos jedino liječnik ljudskih duševnih slaboga. On je izbavitelj i sveti iscjelitelj oboljele duše. Veli: ‘Spasi, Bože moj, svoga slugu. U te se uzdam. Gospodine, smiluj mi se jer ću ti vapiti cio dan’ (Ps 85,2-3). Po Demokritu ‘liječništvo iscjeljuje tjelesne bolesti, a mudrost dušu oslobađa od strasti’. Dobri Odgojitelj, Mudrost, Očev Logos, čovjekov Stvoritelj, brine se za cijelo stvorenje. Liječnik koji liječi sve bolesti iscjeljuje čovjekovo tijelo i dušu.”²⁸ Razvidno je da Klement razlikuje medicinu kao znanost koja se uči i stječe ljudskom mudročću, dok je uvjerenja da strasti i bolesti duše može liječiti samo Bog – Logos. Ali da se ne bi razumjelo da Boga ne zanima i tjelesna dobrobit čovjeka, Klement će reći da je Logos liječnik koji liječi i tijelo i dušu.

Ovakav Klementov stav s jedne strane odgovara povijesnoj stvarnosti o kojoj svjedoče Evanđelja, a s druge strane je i aktualna u njegovom povijesno kontekstu. Naime, 2. i 3. stoljeće su vrijeme širenja i popularnosti gnostičkih pokreta i škola. A gnosticizam se odlikovao radikalnim

dualizmom, to jest preziranjem i odbacivanjem materije i ljudske tjelesne dimenzije. Zato je Klementu neobično važno bilo naglasiti da je Bog Logos stvorio cijeloga čovjeka, a ne samo dušu. Osim toga, ne samo da je stvorio, Logos i skrbi za cjelovitoga čovjeka, a ne samo za njegovu duhovnu sastavnicu.

A kad se govori o Kristu liječniku, onda je bitno istaknuti još jedan drugi detalj vrlo važan za Ignacija, premda Klementu dijelom izmiče. Klement Aleksandrijski u navedenom tekstu, ali i u cjelini svoga djela, Logosa drži liječnikom, ali ponajviše u smislu odgoja i preporuka za zdrav život, kojima nas liječi od bolesti duše koje se zovu strasti. Ignacije ide iznad intelektualističkog poimanja liječničke uloge primjećujući da je Krist svojim bićem postao liječnik i lijek. On ne daje neke umjetne preparate i sastojke, već samoga sebe.

Uz ovo rečeno, u teologiji prvih kršćana bit će uočljiv snažan naglasak na Kristovo bogočovještvo. Kao utjelovljeni Bog, koji je ujedno u tijelu uskrsnuo, Krist je donio novi pogled na vrijednost tijela koje ne propada već ide prema slavi uskrsnuća. Time je ponajprije pokazao ljubav prema cjelovitoj ljudskosti, te je onima koji vjeruju u njega dao nadu da će i sami uskrsnuti dušom i tijelom. Krist kao spasitelj svojim uskrsnućem bit će prototip zdravlja koje će pretpostaviti cjelovito spasenje svakoga čovjeka.

Nadalje, njegova tjelesnost je i sama bila izložena patnji i boli kojoj je podario spasenjski smisao. Upravo zato jer je i sam bio mučen u tijelu, dao je ljudskoj patnji i boli novi smisao.

27 Ne bih se složio s tvrdnjom H. Avalosa da je rano kršćanstvo stvorilo zdravstveni sustav koji je privukao mnoge obraćenike. Naime, mišljenja je autor, društveno-ekonomske prednosti kršćanskog zdravstvenog sustava (*health care system*) mogu se razlučiti od zdravstvenog sustava različitih religioznih i svjetovnih tradicija s kojima se kršćanstvo natjecalo (usp. H. AVALOS, *Health Care and the Rise of Christianity*, Massachusetts, 1999., 14-15). Istina je da su kršćani prakticirali intenzivnu ljubav i skrb prema potrebnima, čime su svjedočili svoju vjeru, ali su nove vjernike privlačili navještajem živoga Boga i prave vjere, a ne zdravstvenim sustavom. Uostalom, nikada se nisu nikome predstavili kao zdravstveni sustav, već zajednica koja navješta Boga koji se objavio po svome Sinu Isusu Kristu. Neki autori potom zapažaju da su kršćani bili u stanju u kriznim vremenima kuge i drugih zaraza uvesti u klasični svijet koncept društvene odgovornosti kako se postaviti pred epidemijским bolestima (usp. G. B. FERNINGREN, *Medicine and Health Care in Early Christianity*, Baltimor, 2009., 113-123), ali to ne znači da su imali alternativu medicini, već samo da su gorljivom ljubavlju i odgovornošću skrbrili oko dobrobiti pojedinaca i društva.

28 Klement Aleksandrijski, *Odgojitelj*, Split, 2006., I, 2, 6, 1-2. Klement Aleksandrijski je inače jedan od ranokršćanskih autora koji se najviše služi slikom liječnika koju pripisuje Logosu, Kristu.

Otkrio je čovjeku da patnja i bol mogu biti ljekoviti i spasenjski učinkoviti, kao što je njegova muka i smrt na križu bila ljudima. Pristajući po svom utjelovljenju biti supatnik s čovjekom, Krist je i pravi liječnik čija je patnja postala ljekovita ljudskome rodu.²⁹

Da kršćani neće biti protivni medicini dokaz su i Kristovi učenici. Premda im je dao zadaću da liječe bolesnike, oni to nisu činili na konkurentan način u odnosu prema liječnicima svoga vremena već su tu zadaću vršili kao svoje duhovno poslanje. U protivnom, sveti bi se Luka odrekao svoje liječničke službe, a on je i nakon što je prigrlio vjeru ostao liječnikom. Slično njemu će napraviti i sveti Kuzma i Damjan čime će biti svjedoci da kršćanstvo ne dokida medicinsku znanost već je vrednuje, a korigira u duhovnim vrijednostima i pristupu čovjeku.

Zaključak

Moguće je povući mnoge paralele između kršćanskog odnosa prema bolesti i onog poganskog, kao što je moguće uočiti i mnoge razlike, ali je primarna razlika ona teološka. Sastoji se u različitom poimanju Boga što je ključ onih bitnih razlika i suprotstavljenosti. S druge pak strane kršćanska svijest o Bogu tumači također kako je medicinski sustav ostao prihvatljivim kršćanima. Kršćani, dakle, neće Bogu pripisati odgovornost za bolest, ali će ga prihvatiti kao onoga tko je mogao biti uzročnik ozdravljenja i mimo naravnog procesa. Kršćanstvo se neće suprotstaviti medicinskom poimanju bolesti, niti medicini kao znanosti, ali će se snažno suprotstaviti mitološkom tumačenju bolesti. Sa sviješću da posjeduje od Boga objavljenu istinu, kršćanstvo će podržati sve što je društvo onoga vremena imalo kao ispravno i autentično, ali će odbaciti elemente neznanstvenog i mitološkog tumačenja.

Kršćanstvo u nijednom trenutku nije osporilo znanstvenu medicinu, niti je bilo u raskoraku s filozofskom medicinom, bez obzira što je bilo korektiv i njima. U odnosu na filozofsku bolje je definiralo uzorke, a zajedno sa znanstvenom se borilo protiv posljedica i otklanjalo uzroke bolesti, no u svakom slučaju ni jednu ni drugu nije smatralo beskorisnom u kasnoantičkom društvu.

Stavljajući naglasak na spoznaju Boga, a ne na zdravlje, kršćanska vjera neće ići za tim da zamijeni medicinu, ali neće niti blagonaklona prema činjenici da je potreba za zdravljem držala na životu pogansku religiju. I za kršćane zdravlje ostaje u Božjoj domeni, ali ne više na magijski način kao u poganskom svijetu, već s drukčijim predznakom. Riječ je naizgled o sličnim tvrdnjama, ali su u biti bile sasvim različite, pa čak i suprotstavljene. Premda Bog ne želi bolest, ne znači da joj ne dopušta da djeluje bez njega, no u konačnici ni ona ne može potpuno izići izvan njegove volje i prevladati nad njegovom moći. Štoviše, Bog je i nju podvrgao svome božanskom planu, napose zahvaljujući svome Sinu.

Zbog te svijesti i svoje specifičnosti kršćanska vjera će doprinijeti dokidanju i magijskog i mitološkog pristupa zdravlju i bolesti te će dati više prostora medicini kao znanosti, unatoč protivljenju nekih krugova. Time što su Krista prihvatili za liječnika, kršćani nisu osporili mjesto i značenje medicine u životu čovjeka. Potvrda tog procesa i novog shvaćanja Boga i čovjeka bit će vjera u uskrsnuće tijela, to jest vrednovanje tijela na mnogo uzvišeniji način. Medicina će imati svoju odgovornost za liječenje ljudskih tijela koja imaju dostojanstvo jer su sastavni dio čovjeka koji je pozvan na spasenje. Kršćanstvo će time nadići dualizam ondašnjega svijeta u korist ljudske cjelovitosti zadane Božjim planom stvaranja i spasenja.

29 U tom se duhu može protumačiti i tekst iz Poslanice Hebrejima (2,18): "Doista, u čemu je iskušani trpio, može iskušavanima pomoći." Uz ovu temu se vežu i patristički komentari prisposode o milosrdnom Samaritancu iz kasnijih vremena.

Pod rascvalim tamarisom

Pod rascvalim tamarisom
u travanjskom jutru
slušam šum valova
i cvrkut ptice.

U sivilu prepoznajem bijeli oblak
i tračak plavetnila.
U tišini osluškujem
pjev ptica i šum mora.

Poklanjam ti tišinu ovog jutra,
poklanjam ti tišinu svoga srca
ispuni je svojim pjevom.
Poklanjam ti svoje srce.
Nek od kapljice života u njemu
procvate tvoja ljubav.

Ljubim granu meku i vlažnu
cjelovom procvale sreće.
Ostani u mojim granama
kada ogole i promrznu.
Ostani u mojim granama
kada zazelene.
Ostani u mojim granama
kad od njih naprave šibe
za nestašnu djecu.

Umjesto batine i boli
nek u njima prepoznaju
moj poljubac.

U sivo travanjsko jutro
zagrlio si me granama
procvalog tamarisa.
Poklonila sam ti poljubac mira
i procvala onog trena kada si
dodirnuo moju dušu.

Danijela De Micheli Vitturi, dr. med.

Utjecaj razine stresa i emocionalne nestabilnosti roditelja na strah djece od COVID-19 i mentalno zdravlje djece

Prim. Marija Bogadi, dr. med.

Psijatrijska bolnica za djecu i mladež, Zagreb

E-mail: marija.bogadi@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5266-762X

Alojzija Brčić, dr. med.

Zavod za hitnu medicinu Sisačko-moslavačke županije, Sisak

E-mail: alozijabrccic@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7511-9263

Sažetak

Vrijeme COVID-19 pandemije dovelo je do brojnih promjena. Od ograničenja kretanja i putovanja, pojačanog naglaska na higijenu, pritiska na medicinsko osoblje, sve do značajnog utjecaja na globalnu ekonomiju te porasta nezaposlenosti u nekim granama gospodarstva. S druge strane, došlo je do porasta korištenja tehnologije u gotovo svim područjima: školovanju, poslu, socijalizaciji. Neka od obilježja uočenih za vrijeme pandemije su i veća pojavnost otuđenosti i anksioznosti. Postoje brojni čimbenici koji su utjecali i na roditelje i na djecu. Uzroci porasta anksioznosti i straha kod djece su brojni, a mi smo pregledom literature pokušali objasniti neke od utjecaja razine stresa i emocionalne nestabilnosti roditelja na strah djece od COVID-19 i mentalno zdravlje djece. Postoji više teorija koje objašnjavaju navedeno, od nedovoljne informiranosti roditelja do prevelikog izlaganja djece medijima ili pretjerane kontrole roditelja uz ograničavanje aktivnosti djece i njihovih socijalnih interakcija. Sama promjena rutinskih aktivnosti, kao i razina stresa i osjećaj straha u roditelja, dodatno su pridonijeli pojavi anksioznosti u djece.

Ključne riječi: anksioznost, COVID-19, djeca, strah, stres, roditelji

The Impact of Parental Stress and Emotional Instability on Children's Fear of COVID-19 and Mental Health

Summary

The COVID-19 pandemic has led to numerous changes, from restrictions on movement and travel, increased emphasis on hygiene and pressure on medical personnel, to a significant impact on the global economy and rising unemployment in some fields. Moreover, the use of technology has increased in almost all areas: education, work and socialization. During the pandemic, higher incidences of alienation and anxiety have been observed among both parents and children, due to numerous factors. Through a review of the literature, we attempted to identify some of the effects of parental stress levels and emotional instability on children's fear of COVID-19 and their mental health. Several theories may explain this, from insufficient information provided by parents to children's excessive media exposure or rigid parental control, with limitations on children's activities and social interactions. Changes in routine activities, as well as parental stress levels and fears, further contributed to children's anxiety.

Keywords: anxiety, COVID-19, children, fear, parents, stress

Uvod

Svaki stres ne utječe jednako na mentalno stanje pojedinca, pa tako ni pandemija COVID-19 nije u jednakoj mjeri utjecala na roditelje i djecu. Kako će pojedinac odgovoriti na stres ovisi prvenstveno o obilježjima njegove ličnosti te njegovim sposobnostima na prilagodbu novim okolnostima života i intenzitetu stresnih čimbenika. Osim stvarnog rizika koji donosi pandemija, svaki pojedinac, pa i roditelj, ima svoj osobni doživljaj rizika koji donosi neka pandemija, pa tako i ova uzrokovana virusom SARS-CoV-2. Poznato je da roditelji prenose svoje adekvatne i neadekvatne emocije i na svoju djecu. Jedna je od najvažnijih zadaća roditelja osigurati sigurno okruženje za emocionalni razvoj djeteta. Roditelji su djetetovo prvo i najdugovječnije razvojno okruženje te igraju važnu ulogu u zaštiti djece od stresa iz okoline (1). Pozitivno roditeljstvo, koje uključuje osjetljivost, respozivnost, brigu, komunikaciju i osnaživanje, osigurava pozitivne razvojne ishode kod djece i adolescenata. Mentalno zdravlje djece sigurno je pogođeno stresom nastalim uslijed pandemije COVID-19 zbog gubitka uobičajene rutine, nepredvidivosti i neizvjesnosti koje je pandemija izazvala (2). Pandemija COVID-19 utjecala je i na djecu i na roditelje, prvenstveno na ugrozu zdravlja i života. Osim toga, način obrazovanja se promijenio, škole su bile zatvorene, a nastava se neko vrijeme održavala online. Druženje s vršnjacima i prijateljima te članovima uže i šire obitelji bilo je ograničeno, a mnoge slobodne aktivnosti su privremeno bile obustavljene ili ograničene. Tijekom pandemije i dostupnost zdravstvenog sustava je bila ograničena, a velik broj ljudi doživio je i gubitak bližih članova obitelji. Pandemija je utjecala i na roditelje koji su se suočili s potrebom pružanja podrške djeci kod kuće (neko vrijeme i roditelji i djeca su više boravili kod kuće), ali i radom od kuće, neki i gubitkom posla, financijskim problemima, gubitkom najbližih, mentalnim problemima. Roditeljstvo je odgojna zadaća koja se ostvaruje poticanjem svih oblika razvoja djeteta (emocionalnog, intelektualnog,

tjelesnog i socijalnog) od djetinjstva do odrasle dobi što utječe na mentalno zdravlje djeteta jer posreduje u interakciji djeteta i okoline te oblikuje djetetovu prilagodbu (2).

Povezanost između stresa roditelja i straha u djece

Pandemija COVID-19 predstavlja globalnu krizu koja se nije odrazila samo na zdravlje ljudi, već i na obiteljske odnose i mentalno zdravlje jer sigurnost roditelja uvelike utječe i na kvalitetu odnosa između roditelja i djeteta (3).

Dosadašnja istraživanja pokazala su da postoji povezanost između veće razine stresa roditelja s manjim osjećajem zadovoljstva i više negativnog raspoloženja (4). Kako je kod odraslih uočena povećana razina anksioznosti i depresije kao odgovor na stresore za vrijeme pandemije COVID-19, posljedično je kod djece također uočena veća učestalost psihofizičke simptomatologije.

Istraživanje Zafara i suradnika otkrilo je nekoliko čimbenika rizika za porast razine stresa u roditelja tijekom pandemije COVID-19, od kojih su najvažniji bili financijski problemi, briga o obrazovanju djece te neizvjesnost prouzročena pandemijom. Ovo istraživanje pokazalo je povezanost između roditeljskih briga te stresa tijekom pandemije i lošije roditeljske skrbi o djeci što ukazuje na potrebu provođenja ciljanih intervencija za mentalno zdravlje roditelja kako bi se na učinkovit način nosili s izazovima vremena i bolje brinuli o svojoj djeci (3).

U ostalim istraživanjima koja smo uključili u ovaj rad (5) naglasak je bio na ispitivanju područja obrazovanja, zaposlenja, fizičkog zdravlja, emocionalnog blagostanja i obiteljskog života za vrijeme pandemije, kao i razinu upravljanja znanjem djeteta o COVID-19, te procjeni stresa roditelja. Dob djece u navedenim istraživanjima bila je od sedam do 17 godina, čime je omogućeno proučavanje odnosa djece prema školskim obavezama i prema vršnjacima tijekom pandemije.

Iako direktna povezanost između stresa roditelja i straha djece od COVID-19 nije dokazana,

dokazana je indirektna povezanost: roditeljski stres → emocionalno blagostanje → upravljanje znanjem o COVID-19 → strah od COVID-19 (5).

Socijalna kognitivna teorija, pedijatrijski model stresa i teorija po Primeu potkrepljuju ove zaključke. Prema socijalnoj kognitivnoj teoriji, pojedinci formiraju vlastitu percepciju istog događaja prema percepciji reakcije druge osobe na isti događaj. Uočeno je da djeca poprimaju reakciju na stres onakvu kakvu su vidjeli npr. kod svoje majke. Također dječji strah može povećati roditeljski strah i smanjiti emocionalno blagostanje roditelja. Jedna od uloga roditelja tijekom odrastanja je da umiruju svoju djecu pred svakodnevnim frustracijama. Što roditelj ima zrelije mehanizme obrane, moći će više umiriti dijete koje je u strahu.

Prema pedijatrijskom medicinskom traumatskom modelu stresa, rizik razvoja simptoma posttraumatskog stresa kod djece povećava se u slučaju posttraumatskog stresa roditelja. Dodatno, prema Primeu, roditelji koji su pod većim stresom teže se suočavaju sa strahovima svoga djeteta. Jedno od objašnjenja zašto je za vrijeme pandemije COVID-19 došlo do povećanja stresa roditelja je to da su roditelji bili dodatno opterećeni jer su, osim svoje roditeljske uloge, postali zamjena za učitelja, terapeuta i ostalo. Time je bilo smanjeno kvalitetno vrijeme koje su roditelji provodili sa svojom djecom.

Moguće je da se roditelji služe upravljanjem znanja djeteta o COVID-19 kako bi djeca osjetila svoju učinkovitost i smanjila vlastiti stres. No, zaključeno je da veći utjecaj na razvoj straha djece od COVID-19 ima davanje informacija djetetu kada ono za njih ne pita. Moguće je da su djeca koja su razvila negativan stav prema COVID-19 i prije pandemije bila anksiozna. A možda su i njihovi roditelji prije pandemije bili skloni anksioznosti. Može se pretpostaviti da su roditelji koji su bili lošijeg socioekonomskog stanja dodatno imali povećan stres za vrijeme pandemije (5). Svakako je za donošenje takvih zaključaka potrebno provesti longitudinalne studije koje prate djecu dulji niz godina.

Slične rezultate dobili su Zafar i sur. tijekom ranije spomenutog istraživanja koje su proveli u Pakistanu. Studija sugerira povezanost između stresa roditelja i relevantnosti sa stresorima, pokazujući da što je veća relevantnost sa stresorima, to je veća zabrinutost roditelja. Nalazi pokazuju određene čimbenike rizika koji pojedince/obitelji čine ranjivijima na povećanu zabrinutost tijekom bolesti COVID-19. Ovi čimbenici rizika uključuju spol (majke su pokazale veću zabrinutost od očeva) i socioekonomski status (roditelji s niskim prihodima imali su veću brigu od roditelja s visokim prihodima, a roditelji koji su pretrpjeli gubitak prihoda tijekom pandemije pokazali su veću zabrinutost u usporedbi s roditeljima koji nisu pretrpjeli gubitak prihoda) (3).

Dovodi li promjena životnih okolnosti do stresa?

Iako promjene mogu poticati rast i razvoj, promjene životnih okolnosti mogu biti i uzrok stresa. U kojoj mjeri će promjena dovesti do stresa ovisi o vrsti promjene i samom pojedincu. U istraživanju o utjecaju promjene organizacije posla utvrđeno je da je stres kod pojedinca veći ukoliko promjena dovodi do većeg osjećaja neizvjesnosti (6).

Osim zdravstvenih djelatnika koji su bili pod izrazitim pritiskom zbog promjena radne organizacije za vrijeme pandemije (7), po pitanju porasta stresa bila je zahvaćena gotovo cijela radna populacija (8).

Način kojim se može ublažiti porast stresa je održavanje rutine, odnosno stvaranje novih rutina. Pod time se podrazumijevaju primarne rutine kojima se održavaju osnovne potrebe (spavanje, prehrana, higijena) i sekundarne rutine vezane za motivacije i sklonosti (posao, učenje, vježbanje, socijalne aktivnosti) (9). Održavanje rutina povezano je sa smanjenjem anksioznosti i stresa, boljom brigom za sebe, manjom nesanicom (10), pojačanom produktivnosti i većim osjećajem kontrole koji pridonose boljem mentalnom i općem zdravlju (11).

Važnost načina komunikacije roditelja

U nekim od istraživanja uočen je različit emocionalan odgovor djece na negativne informacije o pandemiji COVID-19 ovisno o njihovoj dobi. Kod mlađe djece značajno je izražen utjecaj negativnih informacija koje su dovele do povećanog osjećaja straha, neovisno jesu li negativne informacije dolazile od roditelja ili iz medija. Za razliku od njih, kod starije djece povećan osjećaj straha bio je povezan s većom izloženosti negativnim informacijama iz medija, dok roditelji nisu imali veći utjecaj na pojavu straha. Možda je uzrok ovim različitostima u tome što su mlađa djeca nezrelija i još nemaju razvijene zrelije mehanizme obrane. Također, u obiteljima u kojima su roditelji koristili utješni pristup u komunikaciji s djecom, utjecaj prijetećih informacija iz medija o COVID-19 na razvoj straha kod starije djece nije bio toliko izražen dok je u mlađe djece taj zaštitni utjecaj komunikacije izostao (12).

Uočena je manja pojavnost emocionalnih poremećaja i poremećaja u ponašanju kod djece i mladih čiji su roditelji pokazivali veću emocionalnu podršku, održavali rutinu u visokoj mjeri, nizak roditeljski stres i anksioznost te mogućnost komunikacije i rasprave o pandemiji s djecom (1).

Točne informacije, pružene bez skrivanja, dovele su do optimalne prilagodbe djeteta na novu situaciju za vrijeme pandemije. U nekim istraživanjima je istaknuto da bi roditelji trebali svojoj djeci davati informacije o pandemiji i izazovima koje ona donosi u njihov život na način primjeren njihovoj dobi, trebali bi dopustiti djeci da postavljaju pitanja, poticati ih da razgovaraju o svojim osjećajima o pandemiji i kako ona utječe na njih. Roditelji ne moraju uvijek ponuditi odgovor, trebali bi se suzdržavati od lažnih obećanja, a jednostavno prisustvo i slušanje može puno doprinijeti osjećaju sigurnosti (2).

Nasuprot tome, kako bi smanjili vlastiti strah i tjeskobu za vrijeme pandemije, neki roditelji razvili su kontrolirajuće ponašanje kod djece uz COVID-19. Time je često postignut upravo suprotan učinak: dodatno povećanje straha od

zaraze kod te djece. Kontrolirajuće ponašanje može podrazumijevati prešućivanje nekih informacija, prenošenje djelomičnih informacija ili potpuno izbjegavanje teme o COVID-u.

Roditelji bi za sebe i za svoju djecu trebali potražiti hitnu stručnu pomoć ako su promjene ponašanja i/ili emocionalne promjene trajnije, otežavaju funkcioniranje adolescenta, ako postoji tjelesna agresija prema drugima, ako adolescent izražava suicidalne ideje i beznađe ili se samoozljeđuje, te u slučaju bilo kakve upotrebe alkohola ili drugih supstanci (2).

Kako iskoristiti saznanja koja imamo?

Znajući da smanjenje stresa kod roditelja omogućava roditeljima provođenje kvalitetnog vremena s djecom, poboljšava njihovo emocionalno blagostanje, važno je povećati raspoloživost udruga roditelja kako bi poboljšali njihovo blagostanje i smanjilo učinak stresa. Dodatno, potrebno je provoditi aktivnosti koje omogućuju prepoznavanje djece koja imaju veći rizik razvoja anksioznosti.

Prema istraživanju Cohodes i sur., roditelji koji su prijavili višu razinu stresa i simptomatologije povezane s anksioznošću imali su manju vjerojatnost da će učinkovito ublažiti stres dok roditelji koji su prijavili relativno više razine emocionalnog treniranja negativnih emocija djece i koji su održavali stabilnije kućne rutine tijekom pandemije bili u stanju učinkovite ublažiti učinke stresa povezanog s pandemijom na dječju simptomatologiju (1).

Na temelju istraživanja Cusinato i sur. koje otkriva neke rizike za psihološku neprilagođenost, kao što su roditeljski stres, niža razina otpornosti kod djece, promjene u radnim uvjetima i psihološki, fizički ili genetski problemi roditelja mogli bi se osmisliti programi pomoći (13).

U nekoliko posljednjih desetljeća pojačano uočavanje djece s neurorazvojnim poteškoćama (14) pokazuje da ima smisla ulagati u tehnike pomoći obiteljima s potrebitim članovima. Škole i zajednica mogu sudjelovati u organizaciji potpore roditeljima, otvorenim diskusijama, predavanjima psihologa usmjerenima na

pomoć roditeljima. Spominju se i intervencije opuštanja i kognitivnog restrukturiranja. Postoje studije koje naglašavaju važnost jačanja obiteljske povezanosti, dovoljnog sna i tjelovježbe te odgovorne upotrebe elektroničkih uređaja u promicanju psihosocijalne dobrobiti tijekom pandemije COVID-19 (15).

Zaključak

Dokazana je indirektna veza između roditeljskog stresa i dječjeg straha od COVID-19. Povećan roditeljski stres može dovesti do slabijeg emocionalnog blagostanja roditelja i kontrolirajućeg ponašanja roditelja. Iz prikazanih istraživanja proizlazi da je za smanjenje straha djece od COVID-19 potrebno smanjiti stres roditelja na način da im se pruži podrška te je potrebno potaknuti stvaranje stabilnije kućne rutine i adekvatne komunikacije i rasprave o pandemiji između djece i roditelja.

Literatura

- Cohodes EM, McCauley S, Gee DG. Parental Buffering of Stress in the Time of COVID-19: Family-Level Factors May Moderate the Association Between Pandemic-Related Stress and Youth Symptomatology. *Res Child Adolesc Psychopathol.* 2021;49(7):935–948.
- Karki U, Dhonju G, Raj Kunwar A. Parenting during the COVID-19 Pandemic. *JNMA J Nepal Med Assoc.* 2020;58(231):957–959.
- Zafar N, Naeem M, Zehra A, Muhammad T, Sarfraz M, Hamid H i sur. Parenting practices, stressors and parental concerns during COVID-19 in Pakistan. *Child Abuse Negl.* 2022;130(Pt 1):105393.
- Jennings KD, Dietz LJ. Stress of Parenting. *Encyclopedia of Stress (Second Edition)*, Academic Press; 2007. str. 79–83.
- Boone DM, Stromberg S, Fritz A, Rodriguez JH, Gregus S, Faith MA. Relationships Among Parenting Stress and Well-Being, COVID-19 Information Management, and Children's COVID-19 Fear. *J Dev Behav Pediatr.* 2022;43(9):e581–e589.
- Wisse B, Sleebos E. When Change Causes Stress: Effects of Self-construal and Change Consequences. *J Bus Psychol.* 2016;31:249–264.
- Abbas S, Al-Abrow H, Abdullah HO, Alnoor A, Khattak ZZ, Khaw KW. Encountering Covid-19 and perceived stress and the role of a health climate among medical workers. *Curr Psychol.* 2022;41(12):9109–9122.
- Laker B. 94% Of Workers Are Stressed: KPMG Research Reveals Covid-19's Lingering Effects On Employees. 04 May 2021 [Internet]. *Forbes.* [pristupljeno 2023 February 06]. Dostupno na: <https://www.forbes.com/sites/benjaminlaker/2021/05/04/the-future-world-of-work-is-fascinating-reveals-new-research-from-kpmg/?sh=76a3f9e76865>
- Hou WK, Lai FT, Ben-Ezra M, Goodwin R. Regularizing daily routines for mental health during and after the COVID-19 pandemic. *J Glob Health.* 2020;10(2):020315.
- Moss TG, Carney CE, Haynes P, Harris AL. Is daily routine important for sleep? An investigation of social rhythms in a clinical insomnia population. *Chronobiol Int.* 2015;32(1):92–102.
- O'Connor R, Benavente JY, Kwasny MJ, i sur. Daily Routine: Associations With Health Status and Urgent Health Care Utilization Among Older Adults. *Gerontologist.* 2019;59(5):947–955.
- Uy JP, Schwartz C, Chu KA, i sur. Parenting under pressure: Parental transmission and buffering of child fear during the COVID-19 pandemic. *Dev Psychobiol.* 2022;64(3):e22253.
- Cusinato M, Iannattone S, Spoto A, i sur. Stress, Resilience, and Well-Being in Italian Children and Their Parents during the COVID-19 Pandemic. *Int J Environ Res Public Health.* 2020;17(22):8297.
- World Health Organization. Children's health and environment: training package for the health sector: improving the capacity to diagnose, prevent and manage paediatric diseases linked to the environment [Internet]. [pristupljeno 2023 February 06]. Dostupno na: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/330296>
- Tso WWY, Wong RS, Tung KTS, i sur. Vulnerability and resilience in children during the COVID-19 pandemic. *Eur Child Adolesc Psychiatry.* 2022;31(1):161–176.

Molitva

Uvijek: u svakom času života,

I jutrom, i danju, i noću;

I kada mi duša kliče u zanosu mira i sreće,

I kada me muči život, i kada me stišću boli,

Uvijek:

U svakom času života,

Kao suncokret k suncu,

K Tebi se moja duša kreće

I moli.

O, daj mi, daj mi moći, mira vedrine i snage;

rasvijetli moje noći zrakama svjetlosti blage

Prije neg život moj klone na ovom umornom putu,

Jer osjećam, da sam bez Tebe ko suha, slomljena grana,

Što visi mrtva ko žrtve na stablu života

i uzalud

Žudi i čeka sunce.

I zato

U svakom času života neka me Tvoja ruka

Prati

O, Bože moğa djetinjstva,

O Bože života mog!

Cvite Škarpa (1898.– 1968.)

Poruka Svetoga Oca Franje za XXXI. Svjetski dan bolesnika

11. veljače 2023.

„Pobrini se za njega“

Suosjećanje kao sinodalna briga za zdravlje

Draga braćo i sestre!

Bolest je dio našeg ljudskog stanja. No, ako se bolest živi u izolaciji i napuštenosti, ako nije praćena brigom i suosjećanjem, može postati nehumana. Kad se putuje zajedno normalno je da se netko osjeća loše, da mora stati zbog umora ili zbog neke nezgode na putu. Upravo se u tim trenucima vidi kakvi smo dok koračamo zajedno: je li to doista *zajednički hod* ili smo na istom putu, ali svatko gleda svoje interese i pušta da se drugi snalaze kako znaju. Zato na 31. Svjetski dan bolesnika, u jeku sinodalnog puta, pozivam sve nas da razmišljamo o činjenici da upravo zahvaljujući iskustvu ranjivosti i bolesti možemo naučiti hodati zajedno prema Božjem stilu, a to je blizina, suosjećanje i nježnost.

U knjizi proroka Ezekijela, u velikom govoru koji čini jednu od središnjih točaka cjelokupne Objave, Gospodin kaže sljedeće: „*Sam ću pasti ovce svoje i sam ću im dati počinka – riječ je Jahve Gospoda. Potražit ću izgublenu,*

dovesti natrag zalutalu, povit ću ranjenu i okrijepiti nemoćnu [...] past ću ih pravedno“ (Ez 34, 15-16). Iskustvo izgubljenosti, bolesti i slabosti sastavni je dio čovjekova putovanja ovom zemljom: ono nas ne isključuje iz Božjeg naroda, nego nas, naprotiv, stavlja u središte Gospodinove pozornosti, koji je Otac i ne želi na tom putu izgubiti nijedno od svoje djece. Zato trebamo učiti od njega, kako bismo doista bili zajednica koja hoda zajedno, kadra othrvati se tome da je zarazi kultura odbacivanja.

Kao što znate, enciklika *Fratelli tutti* potiče nas da prisposobu o dobrom Samarijancu čitamo u kontekstu današnjeg vremena. Odabrao sam je kao polazište, kao prekretnicu, kako bismo mogli izići iz sjene “tamnih oblaka zatvorenog svijeta” i “razmišljati i stvarati otvoreni svijet” (usp. br. 56). Postoji, naime, duboka veza između ove Isusove prisposobe i mnogih načina na koje se bratstvo negira u današnjem svijetu. Napose činjenica da je čovjek, pretučen i opljačkan,

ostavljen pokraj ceste ilustrira stanje u kojem je previše naše braće i sestara ostavljeno u trenutku kad im je pomoć najpotrebnija. Nije lako razlikovati napade na ljudski život i dostojanstvo koji imaju prirodne uzroke od onih uzrokovanih nepravdom i nasiljem. Zapravo, sve veće razine nejednakosti i prevlast interesâ nekolicine već sad utječu na svaku društvenu sredinu u tolikoj mjeri da je teško ikoje iskustvo smatrati "prirodnim". Sva se patnja zbiva u "kulturi" i usred njezinih različitih proturječja.

Ovdje je, međutim, važno prepoznati stanje usamljenosti i napuštenosti. To je okrutnost koju se može prevladati prije nego ikoju drugu nepravdu, zato što – kao što nam govori prisposoba – potreban je samo trenutak naše pažnje, osjećaj samilosti, da bi je se uklonilo. Dvojica prolaznika, koji za sebe misle da su pobožni i religiozni, vide ranjenog, ali se ne zaustavljaju. Treći pak prolaznik, Samarijanac, prezreni stranac, sažalio se i pobrinuo za tog stranca kraj puta, ponijevši se prema njemu kao prema bratu. Time, a da to nije ni mislio, mijenja stvari, čini svijet više bratskim.

Braćo, sestre, nikad nismo spremni za bolest, a često i priznati da smo podmakle dobi. Plašimo se ranjivosti, a sveprisutna tržišna kultura tjera nas da je poričemo. Krhkosti nema mjesta. I tako zlo, kad provali i okomi se na nas, ostavi nas ležati na tlu obamrle. Može se dogoditi da nas drugi napuste ili da osjećamo da mi njih moramo napustiti kako im ne bismo bili na teret. Tako počinje samoća i truje nas gorak osjećaj nepravde zbog kojeg se čini da je čak i nebo zatvoreno. Teško nam je, naime, biti u miru s Bogom kad su naši odnosi s drugima i sa samim sobom prekinuti. Zato je tako važno, i kad je riječ o bolesti, da se cijela Crkva ugleda u primjer milosrdnog Samarijanca iz Evanđelja, kako bi postala vrijedna "poljska bolnica": njezino poslanje, naime, osobito u povijesnim okolnostima kroz koje prolazimo, izražava se u ostvarivanju skrbi. Svi smo ranjivi i krhki; svi trebamo tu suosjećajnu pažnju koja se zna zaustaviti, pristupiti, iscijeliti i podići. Stanje u kojem su bolesnici zato je apel koji slama ravnodušnost i usporava korake onima koji

grabe kroz život kao da nemaju sestara i braće.

Svjetski dan bolesnika, naime, ne poziva samo na molitvu i blizinu s onima koji pate, nego također ima za cilj senzibilizirati Božji narod, zdravstvene ustanove i civilno društvo za novi zajednički hod naprijed. Ezekielovo proroštvo, citirano na početku, sadrži vrlo oštar sud o prioritetima onih koji imaju ekonomsku, kulturnu i izvršnu vlast nad narodom: „*Mlijekom se hranite, vunom odijevate, ovnove tovne koljete, a stada ne pasete. Nemoćnih ne krijepite, bolesnih ne liječite, ranjenih ne povijate, zalutalih natrag ne dovodite, izgubljenih ne tražite, nego nasilno i okrutno njima gospodarite*“ (34, 3-4). Riječ Božja je uvijek prosvjetljujuća i suvremena. Ne samo u prokazivanju, nego i u predlaganju. Zaključak prisposobe o milosrdnom Samarijancu, naime, sugerira nam kako se odjelotvorenje bratstva, koje započinje osobnim susretom, može proširiti na organiziranu skrb. Gostionica, gostioničar, novac, obećanje da ćemo jedni druge obavještavati (usp. Lk 10, 34-35): sve nas to upućuje na službu svećenikâ, rad zdravstvenih i socijalnih radnika, zalaganje članova obitelji i volontera zahvaljujući kojima se svaki dan, u svim dijelovima svijeta, dobro suprotstavlja zlu.

U godinama pandemije porastao je naš osjećaj zahvalnosti prema onima koji svakodnevno rade na području zdravlja i istraživanja. Ali da bi se prevladala tako velika kolektivna tragedija nije dovoljno samo odavati počast herojima. COVID-19 je stavio na tešku kušnju tu veliku mrežu sposobnosti i solidarnosti i razotkrio strukturna ograničenja postojećih sustava socijalne skrbi. Ta zahvalnost, dakle, mora ići ruku pod ruku s aktivnim traženjem, u svakoj zemlji, strategijâ i resursâ kako bi se svima zajamčio pristup lijekovima i temeljnom pravu na zdravlje.

„*Pobrine se za njega*“ (Lk 10, 35) preporučuje Samarijanac gostioničaru. Isus to ponavlja i svakome od nas, te nas na kraju potiče: „*Idi pa i ti čini tako!*“. Kao što sam naglasio u *Fratelli tutti*, „*ova nam prisposoba pokazuje kojim je načinima moguće obnoviti zajednicu počevši*

od muškaraca i žena koji se poistovjećuju s krhkošću drugih, koji ne dopuštaju izgradnju društva u kojem vlada isključivost, nego postaju bližnji, podižu pale i vraćajući ih u društvo, tako da dobro bude svima zajedničko“ (br. 67). Naime, „stvoreni smo za puninu koja se može postići samo u ljubavi. Živjeti tako da budemo ravnodušni na patnju nije nam mogućnost za izabrati“ (br. 68).

I ove godine 11. veljače uprimo svoj pogled u Svetište u Lurdu kao proroštvo, pouku povjerenu Crkvi u srcu suvremenosti. Ne vrijedi samo ono što ima neku svrhu i nisu važni samo oni koji proizvode. Bolesnici su, naime, u središtu Božjeg naroda, koji ide naprijed zajedno s njima kao znak čovječanstva u kojem je svatko dragocjen i nikoga se ne smije odbacivati.

Zagovoru Marije, Zdravlju bolesnih, povjeravam sve vas koji ste bolesni, vas koji skrbite o njima u svojim obiteljima, na svom radnom mjestu, kroz istraživanje i volonterstvo, kao i vas koji se zalažete za uspostavljanje osobnih, crkvenih i građanskih veza bratstva. Svima od srca upućujem svoj blagoslov.

Rim, Sveti Ivan Lateranski, 10. siječnja 2023.

Franjo

Foto: Vatican media

Izvor: <https://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/sick/documents/20230110-giornata-malato.html>

Izješće o 34. Obiteljskom susretu održanom u Splitu

U Franjevačkom samostanu o. fra Ante Antića na Trsteniku u Splitu 17. i 18. veljače 2023. održan je 34. Obiteljski susret pod naslovom „Lice i naličje ljubavi – Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio!“ (Iv 13,34). Organizatori su bili Savjetovalište za obitelj pri Samostanu Gospe od zdravlja u Splitu, Hrvatska zajednica bračnih susreta (HZBS) u Splitu, Zaklada biskup Josip Lang iz Zagreba, a uz potporu Ureda za pastoral Splitsko-makarske nadbiskupije. Voditelji i predavači bili su prof. dr. sc. p. Nikola Stanković, SI, prof. dr. sc. p. Mijo Nikić, SI, dr. sc. Gina Šparada, KBF Split, mr. sc. Silvana Dragun, arhitektica i dizajnerica te Danijela De Micheli Vitturi, dr. med., spec. obiteljske medicine, logoterapeut. Domaćini su bili upravitelj hotela PAX Ivan Livaković, dipl. oec. i gvardijan Samostana o. fra Ante Antića dr. sc. fra Domagoj Volarević.

Na susret su pristigli članovi HZBS-a i njihovi prijatelji te dugogodišnji sudionici Obiteljskih susreta i Obiteljskih ljetnih škola iz Metkovića, Opuzena, Dugog Rata, Strožanca, Splita, Kaštela, Zadra, Širokog Brijega i Mostara. Uz roditelje brojne djece, od kojih su neki djedovi i bake, sudjelovali su i mladi roditelji s djecom.

Susret je počeo misom u crkvi Presvetog otkupitelja u samostanu na Trsteniku koju je predslavio fra Mate Pudža. Fra Mate je u homiliji govorio o važnosti tumačenja Božje Riječi te potaknuo sudionike da se, razmišljajući o naviještenom Evanđelju dana, pred ljudima ne stide Isusa Krista ni svoga kršćanskog identiteta.

Nakon mise u samostanskoj dvorani „Fra Karla Balića“ slijedio je program susreta. Nakon zaziva Duha Svetoga, Danijela De Micheli Vitturi pozdravila je nazočne i izrazila dobrodošlicu sudionicima 34. Obiteljskog susreta. Od 1996. u Franjevačkom samostanu sv. Marije u Zaostrogu održano je 29 obiteljskih susreta, te četiri u samostanu Svetog Križa u Živogošću i tri ljetna rekreacijska susreta u samostanu Svetog Duje u Kraju na Pašmanu. Pročitavši svoju pjesmu *Lice i naličje ljubavi*, objasnila je

zašto je upravo naslov ove pjesme izabrala za temu ovoga susreta. Naime, živeći u obitelji, njeni članovi prolaze kroz razdoblja obiteljskog ciklusa: od početka kada su mladi bračni par, zatim razdoblja s malom i školskom djecom, postupnoga odvajanja djece kroz odlazak u vrtić, u školu i na studije, te odvajanja i odlaska odrasle djece od obiteljskog doma zbog posla, udaje, ženidbe i osamostaljenja, te na kraju do obitelji tzv. praznog gnijezda. U nuklearnoj obitelji niz je izazova, a u proširenoj još i više. Što je u obitelji više djece, veće je bogatstvo međusobnih odnosa i prilagođavanja, a time i izazova. U svojim slabostima i životnim nedaćama supružnici se gube i posrću misleći da im je Ljubav okrenula leđa. Cijeli je život bračni par pozvan živjeti u ljubavi skladno i predano obećanju crpeći trajno nadahnuće u osobi Isusa Krista čija ljubav ima samo jedno lice i nikada ne napušta one koji joj se predaju vjerom i otvorena srca.

Dr. Gina Šparada, psiholog, sa KBF-a u Splitu, održala je predavanje *Osnovne i složene emocije i Sternbergova teorija ljubavi* te vodila radionicu o prepoznavanju emocija.

U subotu je nakon jutarnje molitva predavanje *Put do zrele ljubavi* održao prof. dr. sc. p. Nikola Stanković, dugogodišnji profesor filozofije na Filozofsko-teološkom institutu i Fakultetu religijskih znanosti u Zagrebu te voditelj Obiteljske ljetne škole kroz tri godine. Naglasio je da uredna ljubav počinje od samoga sebe. Čovjek je u stalnoj borbi i odlučivanju između razuma, volja i strasti. Osobu je usporedio s kočijašem koji obuzdava dva konja – volju i strast – od kojih svaki vuče na svoju stranu. U susretu s drugima čovjek nailazi na sebi slične i različite. Za osobni i obiteljski sklad važni su opraštanje i ljubav, koji ne smiju biti sebični, te upoznavanje sebe i bližnjih. Za hod kroz život potrebno je svjetlo vjere i mudrost u razlučivanju znanstvenih postignuća te nesebična ljubav. Jedino je Bog posve nesebičan, a istina je put do njega i zrele ljubavi.

Mr. sc. Silvana Dragun je kroz prezentaciju *Obitelj u slikama velikim majstora* prikazala kako su neki veliki slikari kroz povijest prikazali obiteljske motive iz Staroga i Novoga zavjeta, zatim obitelj u slici Vlahe Bukovca te zaključila da je u današnje vrijeme malo poznatih slikara koji prikazuju obitelj kao motiv svoga djelovanja.

U predavanju *Odgovornost za život* Danijela De Micheli Vitturi obratila je pozornost na življenje odgovornog roditeljstva kao ključnog čimbenika demografske obnove Hrvatske. Prikazala je podatke iz popisa stanovništva iz 2021. koji pokazuju pad populacije koja je za 9,2 % manja u odnosu na 2011., kao i zabrinjavajuća predviđanja o padu populacije kroz slijedećih 30 godina za oko 660 000 stanovnika. Plodnost je prirodno bogatstvo koje treba čuvati odgovornim življenjem roditeljstva i čuvanjem reproduktivnog zdravlja pri čemu pomažu i metode prirodnoga planiranja obitelji.

Nakon predavanja, sudionici su u radionicama razmatrali bitne čimbenike koji danas potiču mlade obitelji da imaju djecu te čimbenike

zbog kojih se odgađa roditeljstvo i rađanje kao i moguće utjecaje na njih. Gospođa Višnja Spajić, novinarka iz Širokog Brijega, majka dvoje djece, prikazala je zaključke svoje grupe o razlozima odgađanja roditeljstva i manjeg broja djece: konformizam, utjecaj sredine, strah, odgađanje zbog pritiska okoline, nenalaženje srodne osobe, nedostatak komunikacije između djevojaka i mladića u izlascima, moda da se živi zajedno i prije braka. Ženidba je jedini sakrament koji osobe dijele međusobno. Ljudi su danas jako sebični. Nedostatak je vjere u Boga i traženje sigurnosti u materijalnim stvarima za razliku od naših djedova i baka koji nisu tako razmišljali nego su se uzdali u providnost. Razlog zašto mladi danas ne žele djecu su: strah, odgađanje roditeljstva, materijalizam, neriješena stambena i materijalna pitanja, strah od gubitka zaposlenja u trudnoći. Kao primjer pozitivnog utjecaja na roditeljstvo iznijela je materijalnu potporu mladim obiteljima.

Gđa Franka Nogolic, arhitektica iz Metkovića, majka šestero djece, zaključila je opažanjem da

mladi nerado ulaze u bračni savez jer smatraju da je u dvadesetim godinama života prerano trajno se vezati. Putovanja i karijera izazovi su zbog kojih se često odgađa sklapanje braka i roditeljstvo. Primjeri uspješnih obitelji u kojima su supružnici uspjeli ostvariti profesionalnu karijeru, ali i osnovati mnogobrojnu obitelj (npr. njena susjeda iz Metkovića koja je doktor filozofije, radi na fakultetu i majka je četvero djece) mogu poslužiti kao dobar i poticajan primjer.

Klara Raffanelli, mlada studentica iz Beča, zaključila je da je kultura rađanja promijenjena. Supružnicima karijera dolazi na prvo mjesto, a tek onda i kroz to (ovisno o zaradi i željenom stilu života) dolazi pitanje o rađanju djece. Stav mladih ljudi ovisi o okruženju pa se čimbenici koji potiču rađanje djece trebaju realizirati prije životne dobi od trideset godina kako bi poticajno djelovali na brak i roditeljstvo.

Djeca roditeljima prigodni je igrokaz koji je sastavni dio svih dosadašnjih susreta. Ovaj put djeca su priredila igrokaz na temu emocija, a animirala ih je gđa Darija Mladin, dugogodišnja suradnica i sudionica obiteljskih susreta, inače majka šestero djece, te Mihovil Viljac, oboje vjeroučitelji. Uz igrokaz su djeca priredila i prigodnu izložbu dječjih radova.

U nastavku je predavanje održao p. Mijo Nikić na temu *Zrelost za ljubav?* Kroz dvije cjeline obuhvatio je nekoliko tema: *Upoznaj, prihvati,*

zavoli i promijeni sebe; Obratite se i vjerujte Evanđelju!; Oprosti da oslobodiš u sebi sile ljubavi!; Principi biblijske psihoterapije; Što nam poručuju naši snovi i potisnute emocije te na kraju *25 savjeta za zdrav i osmišljen život* koji uključuju usvajanje zdravih i urednih navika u spavanju, u odnosu prema hrani, alkoholu, tjelesnoj aktivnosti, izražavanju emocija, opraštanju, ljubavi, istini, postu, molitvi, vjeri, smijehu te Bogu i bližnjima.

Večernju misu predslavio je p. Mijo Nikić u koncelebraciji s fra Matom Pudža. U homiliji je pater naglasio važnost života u istini i povezanosti s Bogom kroz molitvu i sakramente. Nakon mise, euharistijskog klanjanja i blagoslova sudionika, druženje se nastavilo u hotelu PAX uz rođendansku čestitku p. Miji Nikiću.

Uz službeni dio programa, ovaj susret bio je i prilika za međusobne razgovore sudionika te razmjenu iskustava između različitih generacija koje svojim primjerom pokazuju da se unatoč mnogim neprijateljima ljubavi, obitelji ne smiju bojati života već ga odgovorno, velikodušno i zahvalno prihvaćati kao najvrjedniji Dar. Hvala Bogu i domaćinima, organizatorima i svim sudionicima koji su svojim sudjelovanjem ostvarili i doprinijeli radosti susreta u velikoj obitelji djece Božje.

Danijela De Micheli Vitturi

Održana Izborna skupština Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva

U *Dvorani Margarita Peraica*, koja nosi ime po prvoj predsjednici Društva, u subotu 4. ožujka 2023. godine održana je Izborna skupština Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva (HKLD) na kojoj su izabrani dužnosnici koji će u idućem razdoblju (2023. – 2027.) voditi Društvo. Skupštini je prethodila misa zahvalnica koju je predvodio duhovnik HKLD-a prof. dr. Ivan Bodrožić u *Dvorani oca Ante Gabrića* u Palmotićevoj, istoj onoj u kojoj je Društvo osnovano 16. veljače 1991. godine.

Nakon pozdravnih riječi dosadašnjega predsjednika HKLD-a prof. Roka Čivljaka i molitve za preminule članove Društva, radnim dijelom Skupštine predsjedalo je Radno predsjedništvo na čelu kojega je bio dr. sc. Ivan Čelić, nekadašnji tajnik HKLD-a, uz predstavnike podružnica iz Karlovca (dr. Mira Mlinac-Lucijanić), Koprivnice (dr. Marija Sačer), Siska (dr. Marina Lokner) i Šibenika (dr. Željko Perković).

Predsjednik HKLD-a prof. Čivljak iznio je izvješće o dosadašnjem radu Društva nakon čega su uslijedila izvješća tajnika, rizničara, Nadzornog odbora, Sudačasti predsjednika/predstavnik podružnica i sekcija Društva. Tijekom rasprave istaknuto je kako su se aktivnosti Društva povećale u prethodnom mandatnom razdoblju, usprkos pandemije i djelomične ograničenosti

okupljanja i djelovanja. Doduše, aktivnosti HKLD-a u nekim su podružnicama utihnule, ali su nadu u obnovu djelovanja Društva diljem Hrvatske otvorile obnoviteljske skupštine koje su protekle godine održane u nekim sjedištima (Dubrovnik, Karlovac, Koprivnica, Varaždin) kao i osnivanje podružnice u Sisku, jedinom biskupijskom sjedištu u kontinentalnoj Hrvatskoj koje do sada nije imalo podružnicu HKLD-a. Nakon rasprave i prihvaćanja izvješća uslijedio je izborni postupak kojim su izabrana nova tijela Društva, u slijedećem sastavu:

Upravni odbor

predsjednik Društva: izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak, dr. med. (Zagreb)

prvi dopredsjednik: prof. dr. sc. Ivica Grković, dr. med. (Split)

drugi dopredsjednik: dr. sc. Petar Bilić, dr. med. (Zagreb)

prvi tajnik Društva: Andrija Miculinić, dr. med. (Zagreb)

drugi tajnik: Andrea Koščec, mag. pharm. (Zagreb)

prvi rizničar: Dijana Krišto, dr. med. (Zagreb)

drugi rizničar: dr. sc. Zita Blažić Potočki, dr. med. dent. (Zagreb)

– regionalni predstavnici:

mr. sc. Andrej Angelini, dr. med. (Pula)

prim. Ivan Barišić, dr. med. (Zagreb)

Danijela De Micheli Vitturi, dr. med. (Split)

doc. dr. sc. Melita Vukšić Polić, dr. med. (Osijek)

– ostali članovi Upravnog odbora:

Jasna Ćurić, mag. pharm. (Zagreb)

prim. dr. sc. Darko Richter, dr. med. (Zagreb)

Marko Skender, dr. med. (Zagreb)

prim. Boris Ujević, dr. med. (Zagreb)

prof. dr. sc. Zora Zakanj, dr. med. (Zagreb)

Nadzorni odbor

prof. dr. sc. Marica Miletić Medved, dr. med. (Slavonski Brod)

Ružica Pavić-Kevrić, dr. med. (Zagreb)

prim. Davorka Rosić, dr. med. (Zagreb)

Dražen Sačer, dr. med. (Koprivnica)

prof. dr. sc. Marija Žagar, dr. med. (Zagreb)

Sud časti

Renata Glavina, mag. pharm. (Zagreb)

prof. dr. sc. Natalia Kučić, dr. med. (Rijeka)

Mirko Petrošević, dr. med. (Đakovo)

prim. dr. sc. Ružica Šmalcelj, dr. med. (Zagreb)

Mirjana Vrsalović, mag. pharm. (Zagreb)

Izabrani dužnosnici prihvatili su časne uloge u ovom Društvu koje je utemeljeno 1991. godine kao vjerničko društvo u krilu Katoličke Crkve, a okuplja doktore medicine, doktore dentalne medicine, magistre farmacije, magistre medicinske biokemije i druge zdravstvene djelatnike visoke stručne spreme radi promicanja kršćanskih načela u zaštiti zdravlja naroda i čuvanju ljudskoga života od začeca do prirodne smrti.

Andrija Miculinić, dr. med.

tajnik HKLD-a

Zahvala predsjednika HKLD-a nakon Izborne skupštine

Nakon Izborne skupštine HKLD-a na kojoj su izabrana nova upravna tijela Društva, predsjednik HKLD-a izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak uputio je zahvalno pismo koje prenosimo zajedno s planom aktivnosti za 2023. godinu.

Dragi i poštovani predsjednici podružnica i sekcija, izaslanici i članovi Izborne skupštine HKLD-a, zahvaljujem svima vama koji ste došli na Skupštinu, poslali svoje izaslanike, ispričali se, podržali nas, molili za nas...

Hvala našem duhovniku don Ivanu koji nam je uputio lijepe riječi savjeta, poticaja i podrške tijekom mise... bivšem duhovniku p. Pozaiću koji nas je molitvom pratio od doma...

Zahvaljujem svim članovima kojima su istekli mandati u Društvu i onima koji su pomogli u organizaciji Skupštine.

Čestitam novoizabranim dužnosnicima HKLD-a te vas pozivam na rad i molitvu za napredak našega Društva. Nastavite sa svojim aktivnostima i javite nam se u bilo kojoj potrebi.

Planirajte da ćemo prvu (elektronsku) i konstituirajuću sjednicu Upravnog odbora održati kroz idućih mjesec dana, a prvi susret planiramo u Splitu na Simpoziju koji organizira naš duhovnik (12. svibnja) i sastanku Upravnog odbora u Vepricu (13. svibnja).

Pozdrav u Kristu

Vaš

Rok

Izvešće predsjednika Društva na Skupštini

Predsjednik se prvo osvrnuo na rad Upravnog odbora Društva. Mandat ovog Upravnog odbora trajao je od 7. prosinca 2019. do 4. ožujka 2023. Tijekom toga razdoblja održano je 18 sastanaka Upravnog odbora Društva, najčešće putem videopoziva, a rjeđe uživo. Promjene sastava Upravnog odbora koje su se dogodile tijekom mandata su:

- ostavka fra Draženka Tomića na mjesto glavnog urednika Glasnika HKLD-a,
- ostavka dr. Mirjane Radan, umjesto koje je za člana Upravnog odbora kooptirana prof. dr. sc. Danica Galešić Ljubanović, predsjednica Podružnice HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu,
- na sjednici 20. listopada 2021. za člana Upravnog odbora kooptiran je predsjednik Sekcije mladih dr. Marko Skender,
- ostavka rizničara dr. Miroslava Bojića (dosadašnja druga rizničarka dr. Dijana Krišto preuzela je funkciju prvog rizničara).

Jedan od glavnih ciljeva Upravnog odbora bio je oživljavanje manje aktivnih podružnica te posjet svim podružnicama kako bi se upoznali s objektivnim poteškoćama na terenu.

Nažalost, zbog smanjenog opsega aktivnosti i protuepidemijskih mjera uslijed pandemije COVID-19, članovi Upravnog odbora posjetili su podružnice: Dubrovnik, Split, Šibenik, Zadar, Rijeka, Pula, Karlovac, Sisak, Koprivnica, Varaždin, Pakrac–Lipik–Daruvar, Požega, Slavonski Brod i Osijek.

Najvažnija postignuća tijekom protekloga mandata bila su: proslava 30. godišnjice osnivanja Društva, potpisivanje sporazuma sa Salusom Populi i podmirenje preostalog duga (još uvijek nije riješen problem pozajmica koje su pretvorene u donacije Društvu), donošenje novog Statuta Društva, obnavljanje tiskanja Glasnika, obnavljanje mrežne stranice Društva, obnova rada brojnih podružnica i sekcija Društva, međunarodne aktivnosti (sudjelovanje u radu izvršnih tijela i događanja u organizaciji FEAMC-a, FIAMC-a i MCI), te organizacija brojnih simpozija, predavanja, susreta i duhovnih obnova u središnjici i po podružnicama.

Po pitanju podružnica i sekcija, za izdvojiti je sljedeće:

- obnoviteljska Skupština Sekcije za izdavaštvo (24.2.2021.),

- osnivačka Skupština podružnice u Sisku (11.6.2021.),
- obnoviteljska Skupština Sekcije doktora dentalne medicine (13.4.2021.),
- obnoviteljska Skupština podružnice u Koprivnici (10.11.2021.),
- obnoviteljska Skupština podružnice u Rijeci (6.4.2022.),
- obnoviteljska Skupština podružnice u Karlovcu (28.4.2022.),
- obnoviteljska Skupština podružnice u Varaždinu (15.2.2023.).

Obnavljanje mrežne stranice HKLD-a omogućeno je radom njenog urednika mr. sc. Stjepana Katića i financijskom potporom jednog člana HKLD-a u iznosu od 6.000 kn.

Upravo je u tisku i četvrti broj Glasnika HKLD-a za 2022. godinu. Treba posvijestiti da se troškovi Glasnika, s obzirom da ide svakom članu HKLD-a, pokrivaju iz sredstava podružnica. Članarine se raspodjeljuju u omjeru

40% središnjici i 60% podružnicama. Stoga se troškovi 4 broja Glasnika po članu još uvijek drže ispod 100 kn godišnje.

Neostvarene planirane aktivnosti su simpozij o dušebrižništvu (susret duhovnika HKLD-a i dušebrižnika u zdravstvu), susret svih predsjednika podružnica, prijava projekata (prvi apliciran 1. ožujka 2023.!), pravilnici u Društvu koji nisu dovršeni, zavjetno hodočašće u Boku Kotorsku Anamariji Marović te Ljetna škola bioetike za mlade.

Prijedlozi za idući mandat su da treba poraditi na održavanju profesionalne i etičke razine komunikacije i suradnje, konkretnije realizacije dogovorenih zadataka – preuzimanje odgovornosti od strane svih članova, osobito dužnosnika Društva, ta preuzetih obveza. Društvo mora uvidjeti svoje manjkavosti i nadići ih te ustrajati u svim pozitivnim i konstruktivnim inicijativama.

Izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak, dr. med.
predsjednik HKLD-a

Izvjeshće tajnika Društva

Društvo trenutno broji 1182 člana, u 25 podružnica. U proteklih godinu dana učlanjeno je novih 54 člana, 12 članova je ispisano na vlastiti zahtjev, 5 je reaktiviralo svoje članstvo, a 18 članova je preminulo. U protekloj godini održano je 6 sjednica Upravnog odbora, kako virtualnih tako i hibridnih, sa kojih su pisani zapisnici. Održavan je arhiv Društva i vođena službena korespondencija sa trećim stranama.

Ivan Bambir, dr. med.
tajnik HKLD-a

Izvjeshće Suda časti Društva

Članovi Suda časti tijekom protekloga mandata bili su: dr. Ružica Pavić-Kevrić, dr. Joško Kovač, magistra Renata Glavina, magistra Mirjana Vrsalović i prim. dr. sc. Ružica Šmalcelj (predsjednica). U ime odsutne predsjednice izvješće je podnijela dr. Ružica Pavić-Kevrić. U protekloj godini nisu imali prijave Sudu časti niti predmeta za razmatranje.

Prim. dr. sc. Ružica Šmalcelj, dr. med.
predsjednica Suda časti

Izvjeshće Nadzornog odbora Društva

Članovi Nadzornog odbora Društva tijekom protekloga mandata bili su: prof. dr. sc. Marija Žagar, prim. dr. Davorka Rosić, prim. dr. sc. Darko Richter, dr. Mirko Karačić i prim. dr. Ivan Barišić (predsjednik). Bilo je omogućeno sudjelovanje članova Nadzornog odbora na sjednicama Upravnog odbora Društva. Izneseno je koje su obaveze Nadzornog odbora po Statutu. Nije nađeno nepravilnosti u financijskom poslovanju Društva. Napomenuta je potreba sudjelovanja većeg broja članova u aktivnostima Društva te redovitom plaćanju članarine kako bi se prikupilo dovoljno financijskih sredstava za rad Društva.

Prim. Ivan Barišić, dr. med.
predsjednik Nadzornog odbora

Izveštće Podružnice HKLD-a u Dubrovniku

Izabran je novi Upravni odbor – za predsjednika je izabran dr. Tomislav Ljubičić. Prof. dr. sc. Rok Čivljak povodom posjeta podružnici održao je predavanje na kojemu je u raspravi sudjelovao i prof. Niko Zurak, dugogodišnji član HKLD-a i bivši dekan Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Istaknuto je da je u Dubrovniku dobro organizirana palijativna skrb pa je u sklopu toga održano i zanimljivo izlaganje. U suorganizaciji s Caritasom prikupljane su donacije za Petrinju. Za novog duhovnika podružnice izabran je don Marinko Šljivić. Održan je i niz predavanja za mlade roditelje. Dana 28. veljače 2023. održana je Skupština te je potvrđen trenutni sastav i mandat Upravnog odbora Podružnice. Izveštće na Skupštini umjesto spriječenog predsjednika Podružnice podnijela je dr. Mara Jurić Kavelj.

Tomislav Ljubičić, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izveštće Podružnice HKLD-a u Đakovu

Održano je nekoliko tradicionalnih susreta prema planu i programu rada HKLD-a. Imenovan je novi duhovnik Podružnice, vlč. dr. sc. Pavao Mikulčić, inače voditelj Pastoralnog ureda Đakovačko-osječke nadbiskupije. Povodom blagdana Svih svetih održana je tradicionalna sveta misa za preminule članove Podružnice i njihovih obitelji. Dana 12. prosinca 2022. održan je skup o demografskoj obnovi Hrvatske. Na blagdan Gospe Lurdske održana je Izborna skupština na kojoj je potvrđeno dosadašnje vodstvo i tijela Podružnice.

Mirko Petrošević, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izveštće Podružnice HKLD-a u Karlovcu

Dana 8. veljače 2023. godine u vjeronaučnoj dvorani crkve Presvetog Srca Isusova održana je Godišnja skupština Podružnice HKLD-a u Karlovcu. Na Skupštini je sudjelovao dovoljan broj članova Podružnice potrebnih za

pravovaljano donošenje odluka te duhovnik Podružnice mons. Ferdinand Vražić. Predložen dnevni red jednoglasno je prihvaćen nakon čega je uslijedila kratka molitva i duhovna misao duhovnika Podružnice.

Predsjednica Podružnice podnijela je izvještaj o radu Podružnice u razdoblju od 28. travnja 2022. godine kada je zbog neaktivnosti dotadašnjeg vodstva održana Izvanredna skupština. Vodstvo Podružnice HKLD-a u Karlovcu, izabrano na Izvanrednoj Skupštini, 28. travnja 2022. godine i potvrđeno na Skupštini održanoj 8. veljače 2023. godine, kako slijedi:

Predsjednica: Ankica Pleša, dr. med., spec. radiolog, uži specijalist ultrazvuka,

Dopredsjednica: Diana Kralj, dr. med., spec. obiteljske medicine,

Tajnik: Dragan Božičević, dr. med., spec. internist, subspec. endokrinolog,

Rizničarka: Branka Peraković Krivačić, dr. med., spec. ginekologije i opstetricije,

Duhovnik: mons. Ferdinand Vražić.

Navedeno vodstvo jednoglasno je potvrđeno te će isti nastaviti voditi Podružnicu i tijekom iduće četiri godine.

Nakon predloženog Plana i programa za 2023. godinu te rasprave, jednoglasno je usvojeno da se u aktivnosti Podružnice za pastoralnu godinu 2023. uvrsti:

- obilježavanje Svjetskog dana bolesnika, blagdan sv. Kuzme i Damjana, blagdan Sv. Luke,
- obilježavanje dana osnutka Podružnice HKLD-a u Karlovcu (31. siječnja),
- korizmena i predbožićna duhovna obnova – križni put, zornice,
- hodočašća Sv. Josipu (u ožujku), u Krasno (u lipnju), u Svetu Zemlju (u rujnu),
- dva stručna predavanja tijekom godine (naknadno ćemo dogovoriti termin i predavače).

Podružnica trenutno broji 29 članova od kojih su 24 platili članarinu za 2022. godinu. Bolja povezanost članova Podružnice povećat će se formiranjem WhatsApp grupe što će uslijediti

tijekom idućih dana. Tijekom 2022. godine u Podružnicu je učlanjeno šest novih članova.

Zbogspriječenosti predsjednice i dopredsjednice Podružnice, za delegata na Izornoj skupštini Društva koja će se održati 4. ožujka 2023. godine u Zagrebu jednoglasno je izabrana Mira Mlinac-Lucijanić, dr. med., specijalist patološke anatomije i sudske medicine, koja je i podnijela izvješće na Skupštini te zamolila sve nazočne da njihovu podružnicu uključimo u svoje molitve kako bi i dalje išli naprijed.

Ankica Pleša, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Koprivnici

U rad Podružnice u protekloj godini uključilo se 15-tak mladih članova koji sudjeluju u aktivnostima. Od aktivnosti je istaknula obilježavanje Dana bolesnika, hodočašće u Mariju Bistricu. Osobito je dojmljiva bila proslava blagdana sv. Kuzme i Damjana sa hodočašćem u Kuzminec kada su im se pridružili i članovi središnjice i Podružnice HKLD-a u Zagrebu. Predsjednica Podružnice naglasila je i važnost regionalne suradnje s drugim susjednim podružnicama.

Marija Sačer, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Našicama

Od aktivnosti su istaknute: proslava blagdana Gospe Lurdske i sv. Luke. Članovi Podružnice sudjelovali su u organizaciji 5. biblijskog bdijenja. U korizmi je održana duhovna obnova s vlč. Tomislavom Faletarom. Nisu uspjeli organizirati hodočašće koje su planirali, ali se nadaju da će s aktivnostima uspješnije moći nastaviti ove godine. Prošle godine održana je bila Izborna skupština pa je ove godine samo potvrđeno dosadašnje predsjedništvo Podružnice.

Ana Jurić, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Osijeku

Dana 9. travnja proslavljena je 25. godišnjica osnutka Podružnice u Osijeku. Svetu misu tom prigodom predvodio je mons. Đuro Hranić, nadbiskup đakovačko-osječki. Održano je predavanje na temu „Zdravlje i smisao života“. Dana 14. 6. 2022. održana je misa zahvalnica, a 17. 10. proslavljen blagdan sv. Luke. Za Dan bolesnika u dvorani KBC Osijek organizirana je kateheza na temu „Duhovni put čovjeka i koraci misaone molitve“ koju je predvodio Jakov Milić. Istaknuta je i suradnja s drugim katoličkim medicinskim društvima i podružnicama. Na Skupštini održanoj 30. 2. izabrano je novo vodstvo Podružnice na čelu s novom predsjednicom prim. dr. sc. Jadrankom Arambašić.

Prim. dr. sc. Jadranka Arambašić, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a Pakrac-Lipik-Daruvar

Od aktivnosti je istaknuta proslava Gospe Lurdske u OB Pakrac. Isti dan su gostovali i u ogranku Pakrac Hrvatskog katoličkog društva medicinskih sestara i tehničara. Dana 23.3.2022. održana je godišnja Skupština – prisjetili su se dr. Vesne Bosanac. Organizirano je hodočašće Gospi Voćinskoj. Napomenuo je i posjet marijanskom svetištu u Aljmašu. 18.10. na blagdan sv. Luke.

Prim. Oto Kraml, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Požezi

Za vrijeme pandemije je broj aktivnosti jako reduciran. Sudjelovali su na svetoj misi u katedrali povodom dana bolesnika te također i na predavanju o demografiji. Imenovan je novi duhovnik vlč. Drago Kozić. Poziv na hodočašće u Voćin.

Hrvoje Bogadi, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Sekcije mladih HKLD-a

Nakon nekoliko godina neaktivnosti, u Rijeci je 6. travnja 2022. godine održana obnoviteljska Skupština Podružnice Hrvatskoga katoličkog liječničkog društva u Rijeci na kojoj je izabran novi Upravni odbor Podružnice u sastavu:

- doc. dr. sc. Kristian Krpina, dr. med., spec. urolog (predsjednik),
- prof. dr. sc. Natalia Kučić, dr. med. (dopredsjednica),
- Darko Planinić, dr. med., spec. neurokirurg (tajnik),
- Karmen Jureško, dr. med., spec. psihijatar (rizničarka),
- vlč. dr. Mario Tomljanović (duhovnik),
- Matej Pedišić, student medicine (predsjednik Sekcije mladih Podružnice HKLD-a u Rijeci).

U prvoj godini nakon obnove rada Podružnice organizirano je nekoliko vrijednih susreta, druženja, duhovnih vježbi. Blagdan zaštitnika Društva sv. Luke evanđeliste proslavljen je 18. listopada 2022. sv. misom u crkvi sv. Vida (Riječka katedrala). Duhovnik Podružnice vlč. Mario Tomljanović održao je homiliju o Dobru te prikazao život sv. Luke i što on znači za liječnike, životom naslonjene na evanđelje.

Tijekom vikenda 21. – 23. listopada 2022. u organizaciji pulske i riječke podružnice održana je duhovna obnova u Opatiji koju je predvodio duhovnik p. Nikola Stanković, DI. Uz članove pulske i riječke podružnice, pridružili su nam se i kolege iz podružnica HKLD-a u Splitu i Zagrebu.

Dana 23. studenoga 2022. na Medicinskom fakultetu u Rijeci održana je tribina o duhovnosti iz dva aspekta: "Duhovnost – snaga u terapijskom procesu" (izlagač: izv. prof. dr. sc. Ivana Ljubičić Bistrović, dr. med., spec. psihijatrije, Katedra za psihijatriju i psihološku medicinu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci) i "Hagioterapija u susretu s čovjekom" (izlagač: Silva Vrdoljak, mag. theol., hagioasistentica i mentorica u hagioterapiji ZMR, Centar za hagioterapiju Rijeka).

Godišnja skupština Podružnice održana je 3. veljače 2023. na kojoj su bili i predstavnici Podružnice HKLD-a u Puli. Podneseno je

izvešće predsjednika Podružnice i plan rada za 2023. godinu te je za novog regionalnog predstavnika podružnica HKLD-a u Rijeci, Puli i Gospiću izabran mr. sc. Andrej Angelini, dr. med., spec. opće kirurgije. Upućena je i zahvala dugogodišnjoj regionalnoj predstavnici prof. dr. sc. Nataliji Kučić, dr. med. na dosadašnjem zastupanju naših podružnica.

Sekcija mladih Podružnice HKLD-a u Rijeci organizirala je tri susreta: Tečaj kirurškog šivanja za riječke studente (13. lipnja 2022.), volontiranje u Kući utočišta Depaul (1. veljače 2023.) te Tečaj ultrazvučne dijagnostike za riječke studente (11. veljače 2023.). Članovi Sekcije Matej Pedišić i Emma Pejić Tomić sudjelovali su u rujnu u Rimu na Konferenciji MaterCare International i 26. Kongresu FIAMC-a u organizaciji središnjice Društva, a uz financijsku potporu Riječke nadbiskupije.

Doc. dr. sc. Kristian Krpina, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Sisku

Za predsjednicu Podružnice je izabrana dr. Tonka Jozić-Novinc. Trude se pojačati aktivnosti Podružnice uz pomoć duhovnika don Ivana Grbešića. Sastaju se jedan puta mjesečno. U svibnju prvo hodočašće u Međugorje. Svim članovima uputila je poziv da se 4. lipnja 2023. pridruže podružnici u proslavi blagdana sv. Kvirina. Izvešće na Skupštini umjesto spriječene predsjednice Podružnice podnijela je dr. Marina Lokner.

Tonka Jozić-Novinc, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Slavskom Brodu

U petak 17. veljače 2023. godine članovi Podružnice HKLD-a u Slavskom Brodu okupili su se u prostorima Zbora liječnika radi izbora novog rukovodstva Podružnice. Nažalost, mnogi članovi ispričali su se za nedolazak na Skupštinu na sam dan njenog održavanja.

Na početku skupštine predsjednik Podružnice dr. Ivan Krajinović podnio je izvještaj o radu Podružnice između dvije izborne skupštine. Istaknuo je da je rad Podružnice, kao i živote svih nas, u proteklom razdoblju u mnogome obilježila pandemija SARS-CoV-2 virusa. Pandemija i mjere vezane uz pandemiju onemogućile su održavanje i nekih već dogovorenih aktivnosti, kao i redovnih aktivnosti Podružnice, poput korizmene i adventske duhovne obnove.

Pobožnost Križnog puta nismo iz epidemioloških razloga održali samo 2020. godine. Tijekom pobožnosti Križnog puta 2021. godine pridružio nam se predsjednik HKLD-a doc. dr. sc. Rok Čivljak s dugogodišnjim aktivnim članom Društva i saborskim zastupnikom dr. sc. Ivanom Čelićem. Raduje nas da su nam se bili pridružili i predsjednica Podružnice HKLD-a u Osijeku doc. dr. sc. Melita Vukšić Polić i predsjednik Podružnice HKLD-a u Požegi dr. Hrvoje Bogadi.

Blagdan svetog Luke evanđeliste, 18. listopada, koji je zaštitnik liječnika, naše Podružnice i Društva, obilježili smo svake godine, samo je 2020. godine nakon svete mise izostalo redovno druženje u prostorijama samostana. Pandemija i epidemiološke mjere razlog su neodržavanja adventske duhovne obnove 2020. godine. Ipak, radost Božića te 2020. godine osjetili smo dolaskom Betlehenskog svjetla u slavonskobrodsku bolnicu. Betlehensko svjetlo donio je župnik svetišta Gospe Brze Pomoći preč. Ivan Lenić. Betlehensko svjetlo ispred bolničke kapele sv. Ivana Nepomuka primio je predsjednik podružnice HKLD-a dr. Ivan Krajinović. Vokalna ženska grupa *Ad Astra* uveličala je događaj izvođenjem božićnih pjesama. Zahvaljujući župniku preč. Ivanu Leniću 5. siječnja 2021. slavljena je sveta misa blagoslova i zahvale za sve zdravstvene djelatnike. Svih ostalih godina imali smo adventsku duhovnu obnovu. Delegati Podružnice, najčešće predsjednik Podružnice dr. Ivan Krajinović, sudjelovali su na Skupštinama Društva, izuzev 2022. kada nitko od članova Podružnice nije bio u mogućnosti otići na Skupštinu.

Zahvaljujući našem rizničaru dr. Martinu Martinoviću koji je voditelj *Inicijative 40 dana za život* u Slavonskom Brodu, 20. rujna 2022. smo

u zajedništvu s HLZ-om organizirali stručni skup „Odgovornost za život u demografskoj obnovi Hrvatske“.

Članovi podružnice aktivno sudjeluju u akciji *Inicijativa 40 dana za život* u jesenskom i proljetnom terminu. Rizničar Podružnice dr. Martin Martinović glavni je organizator akcije u Slavonskom Brodu.

Nakon izvještaja predsjednika Podružnice, rizničar dr. Martin Martinović iznio je podatke dobivene iz Društva o plaćanju članarine za 2022. godinu. Za navedenu godinu članarinu je uplatio 31 član Podružnice, te je na podračun Podružnice za tu godinu uplaćeno 3360 kuna. Podružnica je imala i troškova tijekom 2022. godine u ukupnom iznosu od 3654,44 kune. Nažalost i dalje nam nije poznato stanje podračuna Podružnice iz prethodnih godina, te ukupni saldo na podračunu Podružnice.

Nakon ovih izvještaja pristupilo se izboru novog rukovodstva Podružnice. Za predsjednika je ponovo izabran Ivan Krajinović, dr. med., specijalist pedijatar, uža specijalizacija neonatologija; za dopredsjednika je ponovo izabran prim. Krešimir Gabaldo, dr. med., specijalist interne medicine, uža specijalizacija kardiologija; umjesto dosadašnje tajnice Ivane Jovanović Milošević, dr. med., za novog tajnika izabran je Marko Vučković, dr. med., specijalist pedijatar, uža specijalizacija pedijatrijska hematologija i onkologija; rizničar je također ostao isti Martin Martinović, dr. med., specijalist pedijatar. Duhovnik Podružnice je vlč. Robert Farkaš.

Kao delegati na Izbornu skupštinu Društva izabrani su izv. prof. dr. sc. Marica Miletić-Medved, dr. med. i predsjednik Podružnice Ivan Krajinović, dr. med.

Ivan Krajinović, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvjeshće Podružnice HKLD-a u Splitu

Izborna skupština održana je prethodni ponedjeljak. Mladi su članovi izabrani u Upravni odbor. Imali su puno aktivnosti, unatoč COVID-u. Istaknuo je stručne aktivnosti koje su objedinjavale i stručni i duhovni aspekt.

Primjerice: „Zašto dojenje postaje sve važnije u današnjem svijetu“ uz „Dojenje u Bibliji“ te „Kruh i zdravlje“ uz „Svetopisamsko poimanje kruha“. Na taj način se da poseban identitet temama koje se obrađuju. Predsjednik Podružnice prof. Grković dodatno je naveo da je potrebno pravilnikom urediti financiranje da se zna koliko novca ostaje podružnici za aktivnosti.

Prof. dr. sc. Ivica Grković, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Šibeniku

Predsjednik Podružnice zahvalio je prof. Grkoviću i dr. Danijeli De Micheli na suradnji u aktivnostima. Smatra da bi se moglo i aktivnije i bolje raditi, ali su ipak mnoge aktivnosti bile uspješne. Potaknuli su bolje uključivanje nekih starih članova, a pridružilo se i troje novih članova. U protekloj godini preminuo je dr. Krajina, bivši predsjednik i osnivač Podružnice. Dr. Perković je naglasio da bi trebalo poraditi na boljem uključivanju mladih koji tek ulaze u zdravstveni sustav. Od aktivnosti su članovi

podružnice sudjelovali su na hodočašću u Puli te simpoziju povodom dana priziva savjesti. Naglasio je da je primijećeno da su teme poput cijepjenja izazvale burne reakcije u smislu otpora i polarizacije društva (kako vjerničke, tako i medicinske) te se nada da će uslijediti mirnije razdoblje.

Željko Perković, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a u Varaždinu

Izabrano je novo vodstvo tako da je dosadašnja predsjednica postala dopredsjednica. Trude se nastaviti se prethodno započetim aktivnostima.

Lovro Mlakar, dr. med.
predsjednik Podružnice

Izvešće Podružnice HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu

Podružnica HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu redovnom je izbornom skupštinom održanom u srijedu, 25. veljače 2023. godine završila jednu etapu u svojem radu i započela novu. Skupština je započela uvodnom molitvom koju je predvodio dugogodišnji duhovnik Podružnice izv. prof. dr. sc. fra. Draženko Tomić. Posebno smo se pomolili za naše kolege koji su preminuli od prošlogodišnje izvještajne skupštine.

Radni dio skupštine je otvorila predsjednica Podružnice prof. dr. sc. Danica Galešić Ljubanović pozdravnim govorom i predlaganjem dnevnog reda koji je jednoglasno usvojen.

Izabrano je Radno predsjedništvo (prim. dr. Nada Benc-Kos, dr. Miroslav Boić i Jasna Čurić, mag. pharm.) koje je potom predložilo izbor ostalih tijela Skupštine: Izbornog i Verifikacijskog povjerenstva te zapisničara i ovjervitelje zapisnika.

Nazočnošću 34 člana Podružnice Skupština je imala kvorum, a svojom su je nazočnošću pozdravile predsjednica HKDMST-a sr. Slavica Janković i predsjednica zagrebačkog ogranka HKDMST sr. Matilda Pešut.

Predsjednica Podružnice prof. Ljubanović je podsjetila na prethodnu izbornu skupštinu i dužnosnike izabrane da Podružnicu vode u mandatu na izmaku i potom izvijestila da je Upravni odbor, unatoč svim nedaćama koje su nas sve zajedno zadesile, održao 31 sjednicu uz redovito većinsko sudjelovanje članova. Podružnica je održala i sve svoje izvještajne skupštine kako je uređeno odredbama Statuta Društva. Također se uspio održati kontinuitet obilježavanja blagdana svetaca zaštitnika, Dana bolesnika, Dana života i Molitve za nerođene, sve u suradnji sa sestrinskim udrugama i crkvenim institucijama. Prigodom blagdana Gospe Guadalupske 12. prosinca Podružnica je redovito organizirala misu za pokojnog akademika Antona Švajgera i članove HKLD-a preminule u tekućoj godini, a u korizmeno vrijeme za prof. Branimira Richtera zajedno s korizmenom duhovnom obnovom.

Podružnica je u mandatu dosadašnje uprave organizirala 10 stručnih predavanja, a održavali su se i sastanci na duhovne teme. Svake godine su organizirana hodočašća u Vukovar u prigodi obilježavanja Dana sjećanja.

Uspjela su se sačuvati i lipanjska jednodnevna hodočašća-izleti „Tako blizu, a tako daleko...“, kada smo posjetili Ogulinski kraj, Žumberak, Sisak i Baniju, Karlovac, Križevce i Varaždin. Podružnica je redovito u rujnu okupljala umjetnike na likovnoj koloniji, a djela nastala na njima su redovito izlagana na božićnoj izložbi, uz nazočnost članova HKLD-a i dragih nam umjetnika. Ponajbolji se njihovi radovi izdvajaju u umjetničku zbirku „Akademik Anton Švajger“ koju smo utemeljili u spomen na akademika Švajgera koji je i sam bio ljubitelj umjetnosti i slikar. Članovi HKLD-a i svi drugi imaju mogućnost otkupiti ove vrijedne radove uz prigodne donacije za održavanje prostorija i rad HKLD-a te organizaciju budućih likovnih kolonija.

Podružnica je u proteklom mandatu održala i promociju četiri knjige članova HKLD-a te organizirala simpozij „Etički izazovi u medicini 1“.

Podružnica „Brnimir Richter“ se redovito pridruživala aktivnostima organiziranim od strane središnjih tijela HKLD-a i njegovih sekcija, a redovito surađuje i s drugim institucijama: Hrvatskim katoličkim sveučilištem, Grkokatolič-

kom crkvom u Hrvatskoj, Hercegovačkom franjevačkom Provincijom Uznesenja BDM-a i HKDMST-om.

Izvešća je podnijela i tajnica Podružnice Andrea Koščec, mag. pharm. Blagajničko izvješće je podnijela dr. Dijana Krišto, rizničarka HKLD-a.

Potom su predstavljeni kandidati za dužnosnike Podružnice u novome mandatu. Prof. Galešić Ljubanović je kao kandidat za predsjednika podružnice u još jednome mandatu izložila svoj program rada, ističući da će se sve dosadašnje aktivnosti nastaviti, a posebice će se nastojati pojačati stručne aktivnosti kroz više predavanja i nastavak organiziranja stručnog simpozija iz domene medicinske etike. Istaknula je i nastojanje jačanja karitativnog rada i povezivanje s aktivnostima središnjih tijela Društva, sekcijama i ostalim podružnicama. Također će se nastojati da se što više članova uključi u rad Društva. Ona je i ovom prigodom pozvala sve nazočne na potporu Podružnici i Društvu, zamolvši za slobodno i dobrodošlo predlaganje aktivnosti, koje su u skladu sa Statutom Društva.

Nakon tajnog glasovanja, konstatirano je da su novoizabrani članovi Upravnog odbora Podružnice „Branimir Richter“ u Zagrebu: prof. dr. Danica Galešić Ljubanović, dr. med., predsjednica; prim. Ivan Barišić, dr. med. podpredsjednik; prof. dr. Vesna Lukinović Škudar, dr. med. tajnica; brigadir Šime Kevrić, dr. med. blagajnik; dr. sc. Zita Blažić Potočki dr. dent. med.; mr. sc. Stjepan Katić, dip. ing. bio. tehn.; Matija Rimac, dr. med. i MASS. Palliative Care.; Jelena Sikirica Čavar, mg. med. biokem.;

prim. dr. sc. Ružica Šmalcelj, dr. med.; Mirjana Vrsalović, mag. pharm.; prim. dr. sc. Renata Vrsalović, dr. med.; dr. sc. Antonija Vukšić, dr. med.

Duhovnik Podružnice ostaje izv. prof. dr. fra Draženko Tomić kojemu je predsjednica Podružnice zahvalila da požrtvovnom trinaestogodišnjem radu na dobrobit Podružnice.

Na kraju Skupštine, tajnim glasovanjem, od 22 kandidata za Izbornu skupštinu Društva odabrano je njih 13.

Novoizabrana Predsjednica je još jednom zahvalila svima članovima na podršci njoj i svim članovima upravnih tijela, istaknuvši potrebu aktivnog rada što većeg broja članova HKLD-a koji će svojim primjerom najbolje promicati temeljne vrednote Društva.

Prof. dr. sc. Danica Galešić Ljubanović, dr. med.
predsjednica Podružnice

Izvešće regionalne koordinatorice za rad podružnica HKLD-a na području Splitsko-makarske te Zadarske nadbiskupije

Kontinuirano je održavana komunikacija sa vodstvom podružnica u Splitu, Dubrovniku, Šibeniku i Zadru. Kontaktirala sam kolegu Darka Oreča iz Imotskoga i dr. Sanju Čikaru iz Sinja. Dogovorili smo da im se šalju obavijesti o radu Podružnice u Splitu i da nam se pridruže u našim aktivnostima te da i samoinicijativno na svom terenu organiziraju prigodni susret na koji im se mogu pridružiti i članovi naše Podružnice. U popis adresa podružnice Split molim uvrstiti i kontakt adrese kolega iz Imotskog i Sinja kako bi im se ubuduće slale obavijesti i pozivi na naše aktivnosti. Neki stomatolozi su se priključili društvu koje je pred četiri godine osnovao dr. Željko Udiljak što je uzrokovalo smanjenje već oskudnog broja članova podružnica u Imotskom i Sinju.

Nakon izbora dr. Tomislava Ljubičića za predsjednika Podružnice u Dubrovniku, ta Podružnica je pomlađena i pokazuje znakove optimizma

za nastavak djelovanja. Nadam se nastavku uspješne suradnje. Predsjednik je obavješten o Izornoj skupštini u Zagrebu i obećao je poslati delegata.

Članovi Podružnice u Šibeniku, premda u malom broju, kontinuirano se okupljaju sa svojim duhovnikom don Tomislavom Puljićem u prostoru Župe Srca Isusova na Baldekinu. Predsjednik dr. Željko Perković se trudi da organizira druženja stručnog i aktualnog sadržaja. Na prigodni skup povodom pandemije COVID-19 koji su predvodili prof. dr. Ivan Bodrožić, prof. dr. Ivica Grković i izv. prof. dr. Rok Čivljak stigli su neki naši članovi iz Splita i Zadra. U sklopu devetnice Presvetom Srcu Isusovu, u istoimenoj župi u organizaciji HKLD-a i župnika (a dugogodišnjeg duhovnika podružnice) 20. lipnja 2022. održan je skup na kojemu su izlagali dr. Danijela De Micheli Vitturi, spec. obiteljske medicine na temu „Odgovorno roditeljstvo“ i dr. Ivan Zmijanović, spec. ginekologije i opstetricije i uži spec. fetalne medicine i opstetricije na temu „Odgovorni za život“. Ujedno je predstavljena knjiga dr. De Micheli Vitturi „Strah od rađanja“.

Nastavila se tradicionalno dobra komunikacija s članovima Podružnice u Zadru koja je rezultirala dobrim odazivom na godišnju duhovnu obnovu HKLD-a u Krasnom. I dalje potičem i pozivam članove da se pridruže prigodnim susretima koliko je to moguće.

U suradnji sa KBF-om u Splitu i gvardijanom samostana Svete Marije u Karinu fra Petrom Klarićem održan je seminar „Elementi savjetovanja u liječničkoj praksi“ i prigodno hodočašće sv. Rikardu Pampuriju čije se moći nalaze u samostanu u Karinu od 30. travnja do 1. svibnja 2022. godine. Predavanja i radionice o bitnim čimbenicima savjetovanja u liječništvu u suradnji sa psihološkom i pravnom strukom održale su dr. Danijela De Micheli Vitturi, spec. obiteljske medicine i logoterapeut, koordinatorica HKLD-a za Dalmaciju, te dr. sc. Gina Šparada, psiholog i teolog kao i Ivana Papac, dipl. iur. sa Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Fra Petar je

predložio da ovo postane tradicionalno godišnje hodočasničko mjesto za liječnike, medicinske sestre i zdravstvene djelatnike, a obilježava se 1. svibnja svake godine.

Članovi HKLD-a bili su obaviješteni o održavanju 34. Obiteljskog susreta, a tema je iznesena i na zadnjem sastanku Upravnog odbora HKLD-a. U razgovoru s predsjednikom izv. prof. dr. Rokom Čivljakom prihvaćeno je da se i HKLD pridruži kao organizator. Obiteljski susret održan je u Franjevačkom samostanu o. fra Ante Antića na Trsteniku u Splitu 17. – 18. ožujka 2023. pod naslovom „Lice i naličje ljubavi“ – „Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio!“ (Iv13,34). Organizatori su bili Savjetovalište za obitelj pri samostanu Gospe od zdravlja, Split, HZBS Split, Zaklada biskup Josip Lang, Zagreb, uz potporu Ureda za pastoral Splitsko-makarske nadbiskupije. Voditelji i predavači bili su: prof. dr. sc. p. Nikola Stanković, SI; prof. dr. sc. p. Mijo Nikić, SI; dr. sc. Gina Šparada, KBF Split; mr. sci. Silvana Dragun, arhitekt, dizajner; Danijela De Micheli Vitturi, dr. med., spec. obiteljske medicine, logoterapeut. Domaćini upravitelj hotela PAX Ivan Livaković, dipl. oec. i gvardijan samostana o. fra Ante Antića dr. sci. fra Domagoj Volarević.

Nastavljamo zajednička druženja na duhovnim vježbama u Opatiji u organizaciji Pulske i Riječke podružnice. U listopadu 2022. iz Splita se osim mene pridružili bračni par Irena i Ivica Grković, a voditelj je bio p. Nikola Stanković koji sada boravi u rezidenciji Družbe Isusove u Splitu i rado se odaziva suradnji s HKLD-om.

Skup o odgovornosti za život u demografskoj obnovi Hrvatske održan u organizaciji podružnica u Požezi, Slavonskom brodu i Đakovu moguće po dogovoru održati i u drugim zainteresiranim podružnicama i potaknuti revitalizaciju društva.

Preporučam pisati izvješća i najave o našim događajima i prigodno medijski popratiti.

Danijela De Micheli Vitturi, dr. med.
regionalna koordinatorica

Izvešće Sekcije doktora dentalne medicine HKLD-a

Novi predsjednik sekcije je prof. dr. sc. Marin Vodanović od prošle godine. Uspjelo je uključivanje djece u katoličkim vrtićima u program dentalne higijene.

Prim. dr. sc. Zita Blažić Potočki, dr. med. dent.

Izvešće Sekcije mladih HKLD-a

Održan je humanitarni kviz za psihički oboljele u Ravniku. Prof. Čivljak i vlč. Odilon Singbo su održali predavanje u Sekciji mladih o iskustvu života i rada u Beninu. Članovi Sekcije sudjelovali su i u animiranju mise i programu povodom blagdana sv. Luke. Potvrđen je nastavak mandata predsjednika Sekcije mladih dr. Marka Skendera. Izrazio je želju da se što više mladih uključi u FEAMC-ov simpozij i da bude podržano od strane članova Društva. Izvešće Sekcije umjesto predsjednika koji je bio službeno spriječen na Skupštini je podnio dr. Andrija Miculinić.

Marko Skender, dr. med.
predsjednik Sekcije

Izvešće Sekcije za izdavaštvo HKLD-a

Prof. Čivljak je izrazio zadovoljstvo time što su se članovi Sekcije počeli redovitije sastajati. Obnovljena je mrežna stranica Društva kao i novi dizajn Glasnika koji ponovo redovito izlazi iz tiska. Održan je sastanak Uredničkog odbora Glasnika na kojemu je prihvaćena ostavka članova koji su ranije bili angažirani, ali nisu više bili u mogućnosti nadalje sudjelovati u radu Sekcije i Uredničkog odbora pa je prof. Čivljak molio da se i drugi koji osjećaju da mogu pridonijeti uključe u rad Sekcije. Također je istaknuo potrebu da se potaknu članove na skupljanje donacija i kontaktiranje sponzora za izdavanje Glasnika.

Dr. sc. Ivana Klinar, dr. med.
predsjednica Sekcije

Izvešće Karitativne sekcije HKLD-a

Dana 19.1.2023. održana je obnoviteljska skupština Sekcije. Za sada su djelatnosti na tri razine: stupanje u kontakt sa starim članovima koji se ne pojavljuju redovito na sastancima. Ideja je da ih se posjeti i kontaktira. Svakog prvog četvrtka za ljude u potrebi (socijalno ugroženi) dvije članice raspoložive su u karitativnoj ljekarni Diakonia na Peščenici. Treća aktivnost je suradnja sa domovima za starije i nemoćne. Molba je da se svi prisutni članovi angažiraju na sličan način u svojoj lokalnoj zajednici.

Matija Rimac, dr. med.
predsjednica Sekcije

PLAN I PROGRAM RADA HKLD-a ZA 2023. GODINU	
Siječanj	Godišnje skupštine podružnica i sekcija trebaju se održati prije redovne Skupštine Društva)
5. veljače 2023.	Obilježavanje Dana života (po podružnicama)
11. veljače 2023.	Obilježavanje Dana bolesnika (po podružnicama)
4. ožujka 2023.	Sveta misa zahvalnica za HKLD dvorana oca Ante Gabrića, Palmotićeve 31, u 10 sati predvodi duhovnik HKLD-a prof. dr. Ivan Bodrožić Redovna izborna Skupština HKLD-a u 11 sati, Zagreb, Praška 6/II
30. ožujka 2023.	Korizmena duhovna obnova mons. Mate Uzinić, riječki nadbiskup Medicinska služba kao poziv i znak
28. – 30. travnja 2023.	Upravni odbor FEAMC-a/Simpozij: Inter-religious dialogue in medicine in Europe – Meeting of young doctors on „Being Catholic doctor in the Europe of today and tomorrow” (Tirana, Albanija)
12. svibnja 2023.	Simpozij povodom Dana priziva savjesti: Teologija i medicina pred izazovom promjene spola (Split, KBF)
12./13. svibnja 2023.	Obilježavanje 30. obljetnice osnivanja Podružnice HKLD-a u Splitu
8. – 11. lipnja 2023.	Tijelovska duhovna obnova (Krasno)
16. lipnja 2023.	Obnova posvete zdravstvenih djelatnika Presvetom Srcu Isusovom (po podružnicama)
28. – 31. srpnja 2023.	Svjetski dan mladih/FIAMC-ov ljetni kamp za mlade: The international catholic medical student summer camp by Societas Lucae: Tirocinium MMXXII (Lisabon, Portugal)
3. – 10. rujna 2023.	Hodočašće HKLD-a u Svetu zemlju
26. rujna 2023.	Blagdan sv. Kuzme i Damjana (po podružnicama)
18. listopada 2023.	Blagdan sv. Luke (po podružnicama)
Studeni	Tečaj: Znanjem protiv deset vodećih bolesti u Hrvatskoj
18. studenoga 2023.	Hodočašće u Vukovar (zajedno s Podružnicom Zagreb)
12. prosinca 2023.	Molitva za nerođene/Gospa Guadalupska (po podružnicama)

Čestitke povodom izbora upravnih tijela HKLD-a

U subotu 4. ožujka 2023. godine održana je Izborna skupština Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva na kojoj su izabrani dužnosnici koji će do 2027. voditi Društvo. Izdvajamo neke od čestitki koje su novoizabranim dužnosnicima HKLD-a uputili kolege iz Hrvatske i svijeta...

Veoma poštovani i dragi gospodine predsjedniče, od srca Vam hvala na toplim riječima zahvale i iskrenim čestitkama. Mišljenja sam da duboku zahvalnost i najiskrenije čestitke dugujemo Vama i Vašim najbližim suradnicima, za sve što se dobro dogodilo u našem HKLD-u u zadnje vrijeme. Siguran sam da je naše Društvo autentičnije i bolje nego što je bilo. Još jedanput najiskrenija hvala. Slobodan sam moliti dragog Boga da Vas na tom putu čuva, brani i vodi zajedno s Vašim suradnicima, a ja se obvezujem da ću uz Božju pomoć učiniti sve što mogu za boljitak HKLD-a. Budite ljubazni primiti iskreni pozdrav u Kristu,

Mirko Petrošević,
predsjednik Podružnice Đakovo

Poštovani prof. Rok Čivljak, još jednom čestitka i dobre želje prigodom Vašeg ponovnog izbora za Predsjednika HKLD-a. Isto tako čestitke i svim ostalim novoizabranim dužnosnicima našega Društva. S nadom za daljnji uspješan rad i zajedničku suradnju te molitvom za napredak našega Društva lijep pozdrav svima. Pozdrav u Kristu,

Prim. dr. Oto Kraml,
predsjednik Podružnice Pakrac-Lipik-Daruvar

Dear Rok, congratulations! I am attached to your association because my first visit as newly elected president of the FEAMC was in Zagreb in October 2016. I am very happy with the progress made, with the trust still placed in you as President, with the great collaboration with the FEAMC. You are an extraordinary travel

companion! God bless you and all friends of the Catholic Medical Association of dear Croatia. See you in Tirana in April to resume the synodal journey as doctors faithful to the Gospel, to the Magisterium of the Church and the Pope, opening the doors of the heart to dialogue with doctors of other religions, remembering our common Father. Con grande affetto e stima,

Prof. Vincenzo Defilippis,
President of the FEAMC

Dear professor Čivljak, dear Rok, on behalf of the FIAMC and on my own behalf, warmest congratulations to you and to the newly elected members of the committees of the Croatian Catholic Medical Association! Fruitful work! With all my friendship, in Christ,

Prof. Bernard Ars,
President of the FIAMC

May blessed Mother guide you in your daily work for the patients and the ones in need. Kind regards from me and the Swiss colleagues,

Niklaus Waldis,
FIAMC Treasurer

Dear friend, Croatia is well served, with you at the command of the CMA. Praised be God. In Christ,

Prof. dr. José Diogo Ferreira Martins,
FIAMC Secretary General

Dear Rok, my warmest congratulations to you and the other elected members on behalf of FEAMC and on behalf of the Dutch Association. Thanks for the cooperation the last few years: we have confidence that we can cooperate the next few years in a similar way! May God bless your work and the other members of your association in Croatia!

Frans van Ittersum,
FEAMC Secretary General

Dear prof. Čivljak, dear Rok, warmest congratulations to you, to all newly (re)elected officers – members of the boards of the Croatian Catholic Medical Association! May our Lord bless all your work and activities for the good of medicine and health care in Croatia, for the positive developments of your Association and its Branches, and for the good of all the Association's members and of their beloved! With all good wishes and friendly regards,

*Jozef Glasa and Helena Glasova
for the Slovak Catholic Physicians and Health
Care Professionals*

Congratulations Rok! The members obviously have a great deal of confidence in your leadership!

*Thomas W. McGovern, M.D.,
Catholic Medical Association (CMA), Director*

Dear Professor Čivljak, dear Rok, congratulations from the Polish Society of Catholic Physicians to you, newly elected Vice Presidents and members of the committees of the Croatian Catholic Medical Association! Best wishes in successfully promoting Christian principles in healthcare under protection of the Blessed Virgin Mary. Greetings and congratulations from MaterCare International! God bless

Bogdan Chazan, MCI

Congratulations and good luck! I am looking forward to further cooperation.

Jan Čáp, Czech Republik

Dragi Rok, čestitam od sveg srca, radosna sam i sretna! Neka Ti je uspješan i blagoslovljen mandat, čuvao te dragi Bog i sv. Luke zaštitnik. Sretno!

*Slavica Janković,
predsjednica HKDMST*

*Čestitke od srca naš obnovljeni predsjedniče!
Neka Vas naš dobri Otac blagoslovi i vodi!*

*Dr. Ivan Školka,
tajnik Podružnice HKLD u Osijeku*

Čestitam Vam na novom mandatu predsjednika HKLD-a. Neka Gospodin blagoslovi i vodi rad Društva koje vodite.

*Doc. dr. Krunoslav Novak,
generalni tajnik HBK*

Poštovani predsjedniče, primite moje iskrene čestitke za reimenovanje, sve najbolje uz Božju pomoć!

*Ana Dukić, mag. pharm.,
Podružnica Split*

*Doktore, čestitam Vam na novom mandatu!
Puno uspjeha i nadalje!*

*Doc. dr. sc. Tanja Baran,
predsjednica Udruge „Dr. Stjepan Kranjčić“*

Zagreb: Obilježen Dan života u grkokatoličkoj konkatedrali svetih Ćirila i Metoda u Zagrebu

Podružnica HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu i Sekcija farmaceuta i medicinskih biokemičara obilježili su Dan života u nedjelju 5. veljače 2023. godine posebno svečanom liturgijom i druženjem u grkokatoličkoj konkatedrali svetih Ćirila i Metoda u Zagrebu.

Obilježavanje Dana života započeli smo slavljem svečane liturgije u 10 sati, koju je predvodio mons. Milan Stipić, vladika križevački, uz prisutnost rektora Grkokatoličkog sjemeništa o. Daniela Vranešića i ostalih svećenika, đakona i bogoslova. Ovo je već sedma godina kako se ostvaruje suradnja i zajedništvo HKLD-a i grkokatoličke zajednice u Zagrebu u obilježavanju Dana života (prvo zajedničko obilježavanje Dana života bilo je 5. veljače 2017.). I prije početka slavlja svečane liturgije, osjetio se duh zajedništva i zahvalnosti što je i ove godine preko tridesetak članova našega Društva moglo prisustvovati ovome svečanom događaju.

Slaveći svečanu liturgiju sv. Ivana Zlatoustog, osjetila se ljepota i snaga snažne liturgije i duboke povezanosti – naše međusobne, ali i one šire, posebice sa svom našom braćom i sestrama u Kristu koji su na bilo koji način u nekoj potrebi ili patnji. Posebno smo molili za ukrajinski narod da ih dobri Gospodin sačuva od daljnjih stradanja i razaranja, materijalnih i duhovnih, te da se rat i nasilje u Ukrajini što prije privedu kraju.

Na početku propovijedi, vladika Milan Stipić obratio se prisutnim članovima HKLD-a i izrazio osobitu radost da se Dan života obilježava kroz znakovitost u zajedništvu liječenja. S jedne strane nas koji liječimo tijelo i bdijemo uz bolesne u njihovim patnjama, a s druge strane duhovnih pastira koji se brinu za zdravlje duha i duše. Naglasio je kako je takva suradnja nužna u ovim vremenima raznih stradanja, ratova, svekolikih patnji i nepravde u svijetu.

Posebno je detaljno i produhovljeno predočio Božju riječ iz Evanđelja o rasipnom sinu. Govorio je o tri glavne osobe toga Evanđelja:

izgubljenom sinu, vjernom sinu i milosrdnom ocu, analizirajući kontekst njihovih životnih situacija i ponovnog zbližavanja. Udaljavajući se od oca, izgubljeni je sin upao u duboka zla ovoga svijeta koja su ga vodila u sve veći očaj i još veća zla. Mlađi se sin, udaljavanjem od očeve kuće, odrekao suživota s Bogom i nije sačuvao lik Božji u sebi. Svojim je raspuštenim životom slijedio lukavog demona i kroz životne naslade došao do ruba egzistencije sve dok se u dubokom glibu grijeha nije duboko raskajao. Unatoč svemu, njegov otac, čim ga je ugledao, šireći ruke i grleći ga, pokazao je očinsku narav koja je slika Boga Oca. Nova haljina, prsten na ruci i obuća, simbolika su novoga krštenja, prisutnosti Duha Svetoga i nove snage kojom će se boriti protiv grijeha. Tako je i čovjek današnjice, zarobljen grijehom, često puta daleko od Boga, a Bog ga uvijek čeka i raskajanog prima u svoje naručje, opraštajući mu grijeha i dobrostivo ga darujući svojim milosrđem.

Osim upečatljive propovijedi, svečanu je liturgiju na poseban način pjevanjem uveličao župni zbor mladih čije je pjevanje na kraju slavlja pohvalio otac Vranešić, najavljujući kako se u župi priprema osnivanje i dječjeg zbora. Cilj osnivanja dječjeg zbora je zajedničko pjevanje, međusobno povezivanje i druženje, te slavljenje Gospodina. Osim toga, tu je i potreba da se djeca već od malih nogu uče da je potrebno biti u Božjoj blizini i slaviti Boga na razne načine, posebice pjevanjem koje ima veliki značaj i ljepotu u grkokatoličkoj liturgiji.

Nakon blagoslova i završnog pozdrava oca Vranešića, poklonili smo se i pomolili ispred relikvija svetoga Bazilija Velikog koje se nalaze u konkatedrali. Ubrzo smo se nakon toga uputili prema Sakralnom muzeju Grkokatoličkog sjeme-

ništa u Zagrebu, jer je nakon našega slavlja uslijedilo liturgijsko slavlje na ukrajinskom jeziku. Svi smo bili dirnuti ljudima iz Ukrajine koji su skrušeno i ponizno pristizali da dobrome Gospodinu upute molitve za sebe, svoje bližnje i sav napaćeni narod Ukrajine.

Prije razgledavanja postave muzeja, uz prigodne riječi zahvale, predsjednica Podružnice prof. dr. sc. Danica Galešić Ljubanović uručila je prigodan poklon cijenjenom vladiki križevačkom mons. Milanu Stipiću, kamenu figuru jedra koju je izradio akademski kipar Mata CROata koji redovito sudjeluje u likovnim kolonijama HKLD-a. Uručenju poklona, čitavom slavlju i zajedničkom druženju prisustvovao je i predsjednik HKLD-a izv. prof. dr. sc. Rok Čivljak sa suprugom. Uručujući prigodni poklon vladici, naša se predsjednica podsjetila velikih riječi Pape Franje kojima se obratio vjernicima na Veliki petak 2020. godine. U potresnoj atmosferi kiše na praznome Trgu sv. Petra u Rimu, Papa je tada istaknuo da smo u pandemijskom okruženju shvatili da smo svi na istome čamcu, svi pozvani da veslamo zajedno. Svi smo na istom brodu, i ne možemo nastaviti svatko za sebe, već samo zajedno. Vladika se je zahvalio na prigodnome poklonu, podsjetivši se prijašnjih susreta, a u duhu zajedništva najavio i pozvao na nove.

Potom je uslijedilo razgledavanje Sakralnog muzeja Grkokatoličkog sjemeništa na zagrebačkom Gornjem Gradu. Muzej je osnovan 2021. godine s ciljem da se na jednom mjestu široj javnosti prikažu vrijednosti koje su tijekom prošlosti sakupljene u crkvenim institucijama. Dio sakralne zbirke potječe iz župa Žumberačkog vikarijata Križevačke eparhije, a dio eksponata,

posebice ikona, zadužbina je svećenika Zlatka Latkovića. Jedinstvena zbirka bizantsko-hrvatske obredne tradicije koja se može vidjeti u postavu Sakralnog muzeja svjedoči o višestoljetnoj bogatoj kulturnoj baštini hrvatskih grkokatolika.

Prof. dr. sc. Zora Zakanj, dr. med.

Šibenik: Obilježen Dan bolesnika u kapeli sv. Josipa u šibenskoj bolnici

Svjetski dan bolesnika obilježen je u Šibeniku 11. veljače 2023., na blagdan Gospe Lurdske, u novootvorenoj kapeli sv. Josipa Opće bolnice Šibenik.

Svečano misno slavlje predvodio je mons. Tomislav Rogić, biskup šibenski, u koncelebraciji s duhovnim asistentom Podružnice HKLD-a u Šibeniku i bolničkim kapelanom don Tomislavom Puljićem i župnim vikarom u katedrali sv. Jakova don Šimom Pleadinom. Biskup Rogić je u homiliji predstavio poruku pape Frane objavljenu povodom Svjetskog dana bolesnika: „...budite dakle i vi milosrdni kao što je milosrdan vaš Otac!“ (Lk 6,36). Naglasio je poslanje i odgovornost liječnika u skrbi i brizi za bolesne i potrebite te važnost pastoralne skrbi kao nezamjenjive službe u zdravstvu. Nakon misnog slavlja članovi Podružnice su se srdačno pozdravili s ocem biskupom, a prije odlaska kratko razmotrili i dogovorili sve što je potrebno za sazivanje redovite Izborne skupštine Podružnice.

Željko Perković, dr. med.

Varaždin: Obnoviteljska skupština Podružnice HKLD-a u Varaždinu

Obnoviteljska skupština Podružnice HKLD-a u Varaždinu održana je u 15. veljače u biskupijskom Centru za mlade u Varaždinu gdje se okupilo tridesetak članova Društva kako bi obnovili Podružnicu nakon nekoliko godina zatišja u aktivnostima i djelovanju Društva. Uvodnu molitvu predvodio je domaćin, generalni vikar Varaždinske biskupije mons. Antun Perčić koji je okupljenima prenio pozdrave i podršku varaždinskog biskupa Bože Radoša koji zbog ranije preuzetih obaveza nije mogao prisustvovati Skupštini. Potom je okupljene pozdravila dosadašnja predsjednica Podružnice dr. Veridijana Pavlović izrazivši radost zbog obnavljanja Društva i podrške velikog broja kolega koji su se okupili. Pozdravila je i goste iz središnjice HKLD-a na čelu s predsjednikom prof. dr. sc. Rokom Čivljakom, predsjednicu kopriivničke Podružnice HKLD-a dr. Mariju Sačcer te župana Varaždinske županije Anđelka Stričaka.

U nastavku je preč. Krunoslav Novak, generalni tajnik Hrvatske biskupske konferencije, ujedno i svećenik Varaždinske biskupije, na zamolbu biskupa Radoša okupljenima održao kratki duhovni nagovor kao poticaj za njihov osobni i vjerski život, ali i ovaj trenutak djelovanja varaždinske podružnice HKLD-a. Preč. Novak promišljao je nad riječima iz Evanđelja po Marku,

o odlomku u kojem Isus pita svoje učenike tko je on za njih i o Petrovoj ispovijesti. Razgovor Isusa i učenika odvija se na njihovom putu prema Cezareji Filipovoj, učenici su prihvatili Isusov poziv i prate ga u njegovom javnom djelovanju. Kad ih je pozvao Isus im nije objavio kamo ih vodi, što će biti s njima ako pođu za njim, rekao im je samo da će biti ono što su bili do sada – ribari, ali na Božji način, bit će ribari ljudi. „To je značajna karakteristika Isusovog poziva koji upućuje svakome od nas, da nam ne oduzima ono što jesmo, ali da to što jesmo budemo na Božji način: otac, majka, suprug, brat, prijatelj, liječnik, medicinski djelatnik. Biti Isusov učenik znači oplemeniti svoj život, svoje odnose, svoje djelovanje i poslanje dimenzijom koju nije moguće kvantificirati. To znači mijenjati svoja očekivanja u odnosu prema Bogu i mijenjati svoje poimanje Boga te graditi odnos povjerenja s njime“, rekao je preč. Novak.

Zanimljiv je grad u koji putuju Isus i učenici, Cezareja Filipova bio je novi grad oko 170 km od Jeruzalema, grad bez povijesti, kulturnog i vjerskog identiteta. I upravo na putu prema tom gradu Isus učenicima postavlja dva identitetska pitanja: što ljudi govore o njemu i što učenici govore o njemu. Prvo pitanje govori nam da je važno poznavati okolinu, mentalitet ljudi, okolinu u kojoj živimo i djelujemo da bismo mogli odgovoriti na izazove svoga poslanja, a drugo pitanje važno je zbog našeg osobnog identiteta i odnosa s osobom Isusa Krista,

protumačio je Novak. Iako je Petar dao jednu od najjasnijih definicija tko je to Isus Krist, iz onoga što je slijedilo do trenutka Isusovog križa jasno je da nije razumio, ni on, ni drugi učenici. Ovaj je Petrov odgovor bio tek početak hoda u vjeri, ali je bilo potrebno iskustvo suputništva s Isusom, iskustvo napuštenosti, pada, milosrdne ljubavi. Tek nakon toga Petar i učenici bili su spremni govoriti i svjedočiti za Isusa, kazao je Novak.

„Vjerujem da smo kao vjernici imali prilike doživjeti iskustvo koje je proživio Petar uz Gospodina živeći u njegovoj blizini, iskustvo napuštenosti, iskustvo pada i iskustvo milosrdne ljubavi. Svjedočenje za Isusa u našem životu našoj Cezareji u kojoj živimo autentičnije je djelima nego riječima...Vjerujem da i ova podružnica HKLD-a u kojoj se okupljaju liječnici koji žive vjeru u Gospodina može i dalje rasti i razvijati se u dobroti, ljubavi, plemenitosti. Zajednička podrška koju gradite kao liječnici i zdravstveni djelatnici neka bude oplemenjena jasnim zalaganjem za vrijednosti i dostojanstvo ljudskog života u svim njegovim mijenama, znajući da nam je Isus Krist sigurni suputnik koji i vas poziva da donosite Radosnu vijest u Cezareje svojega života“, zaključio je svoj nagovor preč. Novak.

Kratke pozdravne riječi i poticaj na obnavljanje Podružnice te aktivno sudjelovanje u njezinom radu okupljenim članovima uputio je predsjednik HKLD-a prof. dr. sc. Rok Čivljak, nakon čega je uslijedio izbor novih dužnosnika Podružnice. Za predsjednika Podružnice izabran je dr. Lovro Mlakar, a za dopredsjednicu dr. Veridijana Pavlović, oboje liječnici obiteljske medicine,

dok je za tajnicu izabrana dr. Veronika Jaković, specijalizantica pedijatrije, a za rizničara Podružnice dr. Marin Senčar, spec. abdominalne kirurgije.

Potom se članovima Skupštine obratio novi predsjednik Podružnice dr. Lovro Mlakar koji je istaknuo želju da Društvo bude aktivno u traženju načina međusobne podrške i rasta u vjeri, ali i međusobne stručne podrške u izazovima današnjeg vremena.

Završno je skup pozdravio i župan Anđelko Stričak izrazivši osobnu i županijsku podršku Društvu i njegovom djelovanju na području Varaždinske županije.

Anita Treščec

Zagreb: Posjet članova Sekcije mladih HKLD-a Domu u Ravniku

U subotu 18. veljače članovi Sekcije mladih HKLD-a iz Zagreba, u suradnji sa Sekcijom za zdravstvene sustave i zdravstvene politike Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, posjetili su korisnike Doma za psihički bolesne odrasle osobe Petrinja. Dom je samostalna ustanova socijalne skrbi koju je 2013. godine osnovala Sisačko-moslavačka županija za pružanje usluga stalnog smještaja i skrbi te psihosocijalne rehabilitacije osoba sa psihičkim poteškoćama koje su vrlo često stavljene na marginu društva. Od prosinca 2020. godine kada je zgrada Doma stradala u potresu, Dom je privremeno smješten u Ravniku blizu Popovače.

U susretu s korisnicama i korisnicima Doma članovi naše Sekcije poklonili su im ruže i ostale

darove koje su kupili od prikupljenih donacija, a počastili su ih i pjesmom, zapjevali, zasvirali, dok su neki čak i zaplesali. Mladi HKLD-ovci ostali su ugodno iznenađeni radošću i veseljem s kojima su korisnici Doma dočekali svoje goste. Zahvalnost za ovaj susret dugujemo i ravnateljici Doma Mariji Petranović koja je ugostila članove Sekcije i pojasnila im kako djeluje ova ustanova, koliko je rada i truda potrebno za rehabilitaciju korisnika i s kojim se poteškoćama susreću u svakodnevnom radu s korisnicima Doma, pogotovo u vrijeme potresa i pandemije.

Vjerujemo kako će članovi Sekcije mladih HKLD-a nastaviti s ovakvim hvalevrijednim karitativnim aktivnostima i u drugim podružnicama HKLD-a.

Marko Skender, dr. med.

Osijek: Vlač. Davor Vuković imenovan predstojnikom Instituta za novu evangelizaciju „Sveti Ivan Pavao II., papa“

Đakovačko-osječki nadbiskup mons. Đuro Hranić imenovao je 20. veljače 2023. preč. dr. Davora Vukovića predstojnikom Instituta za novu evangelizaciju „Sveti Ivan Pavao II., papa“ i koordinatorom pastoralnog djelovanja u Nadbiskupskom vikarijatu u Osijeku na mandat od pet godina. Tom prigodom nadbiskup Hranić je istaknuo kako će novi predstojnik Instituta promicati pastoralno-evangelizacijski doprinos kroz suradnju s vjeroučiteljima, vjerničkim društvima te drugim angažiranim vjernicima laicima s područja grada Osijeka i šire osječke regije.

Izv. prof. dr. sc. Davor Vuković, na prijedlog članica i članova HKLD-a, od 2020. godine

obnaša dužnost duhovnika Podružnice HKLD-a u Osijeku.

Čestitamo vlač. Davoru na novom imenovanju!

Dr. sc. Ivan Čelić, dr. med.

Pula: Najveće županijsko priznanje dr. Julijani Franinović Marković

Na 14. sjednici Skupštine Istarske županije održanoj 2. ožujka 2023. donesena je odluka da se članici Podružnice HKLD-a „Mons. Marcel Krebel“ u Puli dr. sc. Julijani Franinović Marković, spec. neurologije, dodijeli najveće županijsko priznanje – Grb Istarske županije.

Prijedlog je uputio župan Boris Miletić, a obrazložen je, među ostalim, i činjenicom da je dr. sc. Julijana Franinović Marković najzaslužnija osoba za razvoj palijativne skrbi u Istarskoj županiji, zahvaljujući intenzivnom radu od početka volonterskog djelovanja unutar Lige protiv raka pa sve do osnivanja prvog palijativnog tima u sustavu Istarskih domova zdravlja i pokretanja inicijative za izgradnju hospicija u Puli. Posebno je naglašen doprinos liječnice senzibiliziranju javnosti kada je palijativna skrb u pitanju.

„Kao stručna voditeljica multidisciplinarnog tima, organizirala je prepoznatljiv sustav - istarski model palijativne skrbi koji podrazumijeva maksimalnu moguću podršku pacijentu i njegovoj obitelji“ navodi se u županovom prijedlogu, uz pojašnjenje da je upravo ovo dovelo do formiranja mobilnih palijativnih timova u Hrvatskoj.

Dr. sc. Ivan Čelić, dr. med.

Zagreb: Biskup Komarica obišao bolničku kapelu Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“

Tijekom svoga boravka u Zagrebu, banjolučki biskup mons. dr. Franjo Komarica obišao je bolničku kapelu Blažene Djevice Marije „Zdravlja bolesnih“ u krugu Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ u Zagrebu. Kapela je dobila ime po jednome od zaziva kojim molimo zagovor Blažene Djevice Marije – *Salus infirmorum* – Zdravlje bolesnih, odnosno Gospa od zdravlja, kako ju vjernički puk voli zvati.

U Kapeli se nalazi slika Bogorodice s Djetetom na posebno likovno oblikovanome staklenom zidu s prikazom Naviještenja. Kapelu je, na poziv Ravnateljstva Klinike, 2021./2022. godine, uz pomoć dobročinitelja, uredila Zagrebačka nadbiskupija, a sastavnice liturgijskog prostora rad su akademskog umjetnika Jeronima Tišljara. Ponad ulaza u Kapelu nalazi se stilizirani prikaz tzv. *Zagrebačke stare kršćanske uljanice* s Kristovim monogramom, jedan od najstarijih do sada pronađenih znakova kršćanstva na području grada Zagreba. Ova uljanica pronađena je upravo na Mirogojskoj cesti na prostoru na kojemu se danas nalazi Klinika.

Biskup Komarica oduševio se idejom da je ova bolnička Kapela smještena u jednom od najstarijih prostora Klinike koja je osnovana 1893. godine i to u malom i skromnom, ali lijepo uređenom, suterenskom prostoru koji odiše pobožnošću i mirnoćom. Prvo euharistijsko slavlje ikada održano u ovoj Klinici održao je dugogodišnji duhovnik HKLD-a mons. dr. Valentin

Pozaić, tada pomoćni biskup zagrebački, upravo u ovom improviziranom prostoru na Božić 2016. godine od kada se povremeno koristila za bogoslužje samo prigodom većih blagdana. Pandemija i zagrebački potres odgodili su njeno uređenje i stavljanje u funkciju, ali se uskoro očekuje svečano otvorenje i početak redovitog korištenja nakon što završe radovi vezani uz obnovu Klinike.

Dušobrižništvo bolesnika i zdravstvenih djelatnika veoma je važna sastavnica zdravstvene skrbi jer uz bolesnikove tjelesne potrebe i liječenje tijela ne smijemo zapostaviti i duhovne potrebe bolesnika i njihovih članova obitelji, ali i zdravstvenih djelatnika koji pritisnuti odgovornim i zahtjevnim zadaćama također trebaju prostor za trenutak sabranosti i duhovne okrjepe.

Rok Čivljak

Zagreb: Predavanje o stilovima komunikacije u braku

U Dvorani *Margarita Peraica* HKLD-a u zagrebačkoj Praškoj ulici, 15. ožujka 2023. u 19 sati u organizaciji Podružnice HKLD-a „Branimir Richter“ u Zagrebu održano je predavanje „Stilovi života u braku i potreba dobre komunikacije“ p. Ivana Tambolaša, SJ, i bračnog para Anice i Marijana Nikolaus, koordinatora *Hrvatske zajednice bračnih susreta* (HZBS) za Zagreb.

Članove Društva i zainteresirane pojedince, kako one u dvorani tako i one prisutne posredstvom Zoom-prijenosa, pozdravile su prof. dr. sc. Danica Galešić Ljubanović i Jelena Sikirica Čavar, mag. med. biokem. Na kraju susreta iste su gostima darovale prigodne tiskovine i slike iz Umjetničke zbirke akademik Anton Švajger, a gosti njima i svim nazočnima svoje promotivne materijale.

Uvodno predavanje *Umijeće i stilovi braka prema knjizi dr. P. Brajše* održao je p. Ivan Tambolaš. Ustvrdio je da onoliko koliko ima obitelji ima i stilova braka te da loš brak nikada nije opcija niti jednog zaručnika – oni u brak idu s dobrim željama i velikim očekivanjima. Istaknuo je tri

stila odnosa u braku. Najpoželjnija je dobra i tolerantna bračna ljubav. To je onaj tip odnosa u kojemu se partneri uzajamno uvažavaju, gledaju na uzajamne mogućnosti i želje, znaju oprostiti, u dobrom su dijalogu, odgovorni su i dosljedni, obazrivi i savjesni, tolerantni. U perfekcionističkoj ljubavi i vezi postavljeni su nedostižni ideali poradi kojih nastaju i frustracije. Partneri ne znaju živjeti umjereno, u grču su, traže savršenstvo funkcija, veza je prezahtjevna. Kod netolerantne bračne ljubavi prisutna je prisila, neuvažavanje, nametanje ciljeva, svatko živi za sebe i svoje stavove drži nepogrešivima, nema dijaloga, dominira srdžba, netolerancija, agresija, depresija. Tajna skladnog braka je u toleranciji, uvažavanju i dijalogu, svijesti o ograničenosti, poštenom i iskrenom odnosu prema sebi i prema drugom. U narednom dijelu predavanja p. Tambolaš se pozabavio pitanjem što je važno za sakramentalni brak. To je svijest da je taj brak Božji dar. Brak je trojstveni savez supružnika i Boga.

U nastavku večeri govorili su bračni par Anica i Marijan Nikolaus. Gospođa Nikolaus je iznijela glavne informacije o udruzi HZBS koja postoji već 46 godina. Misija HZBS je očuvanje sakramenta braka i kvalitete života u braku kroz originalni, formacijski i dubinski bračni susret. Gospodin Nikolaus je iznio svoja iskustva od

prvog bračnog susreta 2013. godine. Ovih deset godina ispunjeno je mnogim razgovorima sa suprugom i radom na sebi. Na zajedničkim susretima HZBS-a naučili su kako voditi kvalitetan dijalog u braku, što je po njegovom mišljenju temelj stabilne bračne veze.

Sve troje predavača toplo su svima preporučili bračne vikende – susrete koje organizira HZBS. Na susrete mogu doći parovi koji su tri godine u braku i to po preporuci dosadašnjih sudionika, po preporuci svećenika ili se mogu sami prijaviti preko mrežne stranice HZBS-a. Na susrete mogu doći i oni koji nisu u sakramentalnom braku, kao i oni koji nisu katolici.

Već 25 godina postoje u Hrvatskoj i Zaručnički vikendi. Oni su prekrasna priprema mladih parova za brak koja se priznaje i prilikom prijave za brak. Parovi se dublje upoznaju i sretni su da su prije braka produbili svoju vezu.

Bračni vikendi udruge HZBS u Zagrebu ove godine održati će se 24. – 26. ožujka, 5. – 7. svibnja i 3. – 5. studenoga. Više informacija o terminima održavanja bračnih i zaručničkih vikenda u drugim mjestima u Hrvatskoj mogu se pronaći na: www.hzbs.hr

Draženko Tomić

Jelena Sikirica Čavar

Požega: Suvremene kušnje vjere koje izgrađuju/razaraju obitelj

U četvrtak, 16. ožujka, u okviru korizmenih tribina, u Dvorani sv. Terezije u Požegi naša članica HKLD-a doc. dr. sc. Mirjana Radan, spec. ginekologije i porodništva koja radi u Županijskoj bolnici Čakovec, održala je predavanje pod naslovom *Suvremene kušnje vjere koje izgrađuju/razaraju obitelj*. Na tribini su, uz brojne slušatelje, sudjelovali mladići i djevojke koje se pripremaju za sklapanje kršćanske ženidbe.

Svoje izlaganje dr. Radan započela je svojevrsnim performansom. Na stolu na pozornici prethodno je stavila nekoliko predmeta (bočicu s vodom, šal, budilicu i sl.), a njezin uvod u izlaganje namjerno je nekoliko puta prekidano zvonjavom mobitela. Time je htjela zorno ukazati na veliki problem suvremenog čovjeka, a to je pretrpanost i preopterećenost informacijama. Kazala je da, kao što prevelika količina bilo koje stvari, pa bila ona i dobra, kao što je primjerice voda, u konačnici šteti, tako i prevelika količina informacija koje nas zapljuskuju s različitih ekrana može biti štetna, kako za naše tjelesno, tako i za duhovno zdravlje. Rješenje nije u

zabrani korištenja ekrana, nego u stjecanju kreposti umjerenosti i znanju kako se pravilno koristiti informacijama. Drugim riječima, rješenje je selekcija, to jest odabir kojim ćemo se informacijama i na koji način služiti, a ne im robovati. Obraćajući se nazočnim zaručnicima, ustvrdila je da je zbog njih večeras u Požegi „najveća temperatura“, ne ona meteorološka nego ljubavna, jer se na ovakvim zaručničkim susretima mladići i djevojke učvršćuju u odluci da dane svoga života žele provesti u kršćanskom braku. Poručila im je da je jedna od najvažnijih njihovih životnih odluka za brak selekcija, te da je dobro što tu odluku ne odgađaju za kasnije godine života, jer im biološki sat neminovno otkucava. Stoga ih je upozorila da se ovih dana pripreve ozbiljno i zapitaju je li on(a) prava osoba s kojom želim živjeti u bračnom savezu, i koju želim da bude otac (majka) moje djece. Ako nije, onda je bolje da se rastave sada, nego nakon određenih godina bračnog života. Iz iskustva rada na crkvenim ženidbenim sudovima kazala je da je tragikomično čuti da rastavljeni bračni drugovi nakon više desetljeća bračnog života kao razlog za rastavu navode nepomirljivu različitost karaktera.

Nakon pomno izvršene selekcije, potrebno je da si zaručnici, a i svi ostali, u svom životu ispravno poslože listu prioriteta, i to po sljedećem redu: (1) Bog, (2) brak i (3) obitelj. Pritom se valja držati načela da je bračni drug uvijek ispred djece, članova obitelji iz koje potječu (primjerice, posesivne majke i dr.) odnosno bilo koga i bilo čega drugoga (primjerice posla, karijere i sl.). Od izuzetne je važnosti da si postave, a onda i pronađu prave odgovore na važna egzistencijalna pitanja: *Za što ili za koga živim? Što mi je najvažnije u životu? S kim sam ja to zapravo u braku? Kada sam ja, i svaki drugi čovjek, zapravo počeo živjeti?* Naglasila je kako je Božja reproduktivna istina da svaki život počinje u trenutku začeća, u biti veoma jednostavna, logična i zdravorazumska, a da smo je mi ljudi zavedeni grijehom u napasti zakomplicirati i zakamuflirati, kako je to počesto slučaj u raspravama oko pobačaja, kada se za hotimično ubojstvo nerođenog djeteta, a što namjerni pobačaj zapravo jest, koriste razni eufemizmi te provodi svojevrsni jezični inženjering. Posvjedočila je kako je kao liječnica koja, koristeći se svojim pravom priziva savjesti, odbija vršiti pobačaje, izložena zahtjevu svojih pretpostavljenih da, ako ona neće činiti pobačaje, mora pronaći drugoga koji je to voljan učiniti i k njemu uputiti svoju pacijenticu. Kazala je da taj zahtjev smatra apsurdnim i licemjernim kao što bi bio zahtjev da, ako ona ne može ili ne želi ispiti čašu otrova, neka čašu otrova dade nekom drugome da je ispije.

Poručila je zaručnicima i svim sudionicima tribine da će opredjeljenjem za život po Božjem i naravnom zakonu učvrstiti vlastiti identitet kao sina i kćeri, muža i žene, oca i majke. Upozorila je kako odbacivanje Božjeg stvoriteljskog nauma o čovjeku i prihvaćanje suvremenih trendova kao što su: rodna ideologija, trgovanje spolnim stanicama, umjetna oplodnja, zamjensko majčinstvo, čovjeka pojedinca i čovječanstvo u cjelini izlaže opasnostima da završi u apsurdnim i perverznom stanjima, kao što su primjerice tisuće zamrznutih oplodjenih jajnih stanica, rizik da osobe začete umjetnom oplodnjom zbog neznanja tko su im roditelji stupe u incestuozni brak, ili stanje da jedna te

ista osoba istovremeno bude i majka i sestra (ili baka) svom djetetu. Pozvala je sudionike tribine da se ne daju porobiti spomenutim trendovima, nego da se dobro educiraju i informiraju o spomenutim stvarima, te da se uvijek iznova vraćaju na „tvorničke postavke“ Boga Oca koji ih je stvorio. Još ih je potaknula da kritički propituju kome je u interesu pomiješati spolove ili da neka osoba na vjenčanju istovremeno nosi „bradu“ i „vjenčanicu“?! Govoreći pak o pravom smislu roditeljstva, kazala je kako je ono mnogo više i uzvišenije od biološke činjenice, te se roditeljem s pravom može smatrati svaka osoba koja se istinski i u ljubavi brine za neku drugu osobu. Naglasivši važnost autoriteta u braku i obitelji, doktorica Radan je također prokazala određene strategije kojima se razara brak i obitelj, odnosno načine kako se konkretno iz njih „kradu“ muževi (očevi) i žene (majke), a kako djeca.

U raspravi koja je uslijedila, a koju je moderirao prof. Ivan Bedeničić, ravnatelj Katoličke klasične gimnazije u Požegi, doktorica Radan je pojasnila neka pitanja s obzirom na udomljavanje i posvajanje djece te na umjetnu oplodnju. Na koncu ovog dijela programa prikazan je kratki film o rastu djeteta u utrobi majke od trenutka njegova začeća do spremnosti da u trenutku rođenja ugleda svjetlo dana. Završavajući tribinu, prof. Bedeničić zahvalio je profesorici Radan što je sudionicima tribine iz znanstvene i vjerske perspektive na zanimljiv i uvjerljiv način iznijela važne spoznaje o životu, ljubavi, braku i obitelji.

Izvor: <https://pozeska-biskupija.hr/2023/03/16/treca-korizmena-tribina-u-pozegi-2/>

Dobrodošli u HKLD: Popis članova Društva učlanjenih tijekom 2022. godine

1. Mihaela Bender, dr. med., Dubrovnik
2. Mislav Bender, dr. med., Dubrovnik
3. Marina Biočić, dr. med., Dubrovnik
4. Marija Jurić-Kavelj, dr. med., Dubrovnik
5. Marija Krilanović, dr. med., Dubrovnik
6. Lucija Ljubičić, mag. pharm., Dubrovnik
7. Tomislav Ljubičić, dr. med., Dubrovnik
8. Vlatka Maretić, dr. med., Dubrovnik
9. Ivana Mešin, dr. med., Dubrovnik
10. Jelena Popović, dr. med., Dubrovnik
11. Juraj Potrebića, dr. med., Dubrovnik
12. Zdenka Šapro Kriste, dr. med. dent., Dubrovnik
13. Vesna Tomičić, dr. med. dent., Dubrovnik
14. Damir Čačić, dr. med., Karlovac
15. Hrvoje Gojšić, dr. med., Karlovac
16. Barbara Golubić Božić, dr. med., Karlovac
17. Ana Magličić, dr. med., Karlovac
18. Lea Hrvat Matić, dr. med., Karlovac
19. Igor Salopek, dr. med., Karlovac
20. Kristina Starešina Ivičak, dr. med., Karlovac
21. Mila Čaušić, dr. med., Osijek
22. Dr. sc. Marija Jelić Vuković, dr. med., Osijek
23. Prof. dr. sc. prim. Suzana Matić, dr. med., Osijek
24. Zdenka Turalija, dr. med., Osijek
25. Ivana Vidinović, dr. med., Osijek
26. Iva Milić Vranješ, dr. med., Osijek
27. Darko Planinić, dr. med., Rijeka
28. Magdalena Lovrić Hajdin, dr. med., Slavonski Brod
29. Benjamin Benzon, dr. med., Split
30. Mateja Benzon, dr. med., Split
31. Prof. dr. sc. Mladen Boban, dr. med., Split
32. Prof. dr. sc. Nataša Boban, dr. med., Split
33. Ankica Skorić Burazer, dr. med., Šibenik
34. Marina Čulina, dr. med., Zadar
35. Svjetlana Grga Jordan, dr. med., Zadar
36. Jadranka Knežević, dr. med., Zadar
37. esna Telesmanić Dobrić, dr. med., Zadar
38. Dora Bežovan, dr. med., Zagreb
39. Marinko Bilušić, dr. med., Zagreb
40. Luka Blagus, dr. med., Zagreb
41. Klara Bosnić, dr. med., Zagreb
42. Alojzija Brčić, dr. med., Zagreb
43. Dr. sc. Karolina Dobrović, dr. med., Zagreb
44. Filip Đerke, dr. med., Zagreb
45. Doc. Dr. sc. Ivana Erceg Ivkošić, dr. med., Zagreb
46. Hrvoje Jurlina, dr. med., Zagreb
47. Margareta Jurlina, dr. med., Zagreb
48. Marta Skelin, dr. med., Zagreb
49. Mihael Vidojević, student medicine, Dubrovnik
50. Emma Peić Tomić, student dent. medicine, Rijeka
51. Tea Borović, student medicine, Rijeka
52. Matej Pedišić, student medicine, Rijeka
53. Veronika Jović, student dent. medicine, Split
54. Ante Meić Sidić, student medicine, Šibenik

In memoriam: Popis članova Društva umrlih tijekom 2022. godine

1. Aleksandar Dijaković, dr. med.
(1.3.1943. – 10.1.2022.) HKLD Zagreb
2. Ružica Čavar, dr. med. dent.
(13.3.1937. – 31.1.2022.) HKLD Zagreb
3. Zlatko Vergot, dr. med.
(13.10.1934. – 27.1.2022.) HKLD Karlovac
4. Rozalija Grofelnik, dr. med. dent.
(20.6.1939. – 10.2.2022.) HKLD Zagreb
5. Don Stanko Lasić, (rođ.1942 – 6.3.2022.)
duhovnik podružnice HKLD u Dubrovniku
6. Prim. Mirjana Himbele, dr. med.
(17.1.1945. – 7.4.2022.) HKLD Zagreb
7. Marijan Družeta, dr. med. dent.
(29.3.1944. – 6.4.2022.) HKLD Pula
8. Prim. dr. sc. Ante Rošin, dr. med.
(31.7.1939. – 30.4.2022.) HKLD Split
9. Lada Verović, dr. med.
(9.1.1945. – 12.5.2022.) HKLD Zagreb
10. Marija Anić, dr. med.
(10.7.1932. – 5.6.2022.) HKLD Zagreb
11. Marijan Krajina, dr. med.
(23.12.1940. – 9.8.2022.) HKLD Šibenik
12. Prof. dr. sc. Simona Šandrić Gotovac, dr. med.
(19.8.1941. – 22.8.2022.) HKLD Zagreb
13. Branka Winterhalter Zvonar, dr. med.
(7.1.1945. – 2.9.2022.) HKLD Zagreb
14. Prim. dr. sc. Tera Tambić, dr. med.
(28.10.1930. – 16.9.2022.) HKLD Zagreb
15. Nada Markotić Gojković, mag. pharm.
(1.11.1937. – 24.9.2022.) HKLD
Koprivnica
16. Vinko Pavlović, dr. med. (17.1.1939. –
24.9.2022.) HKLD Koprivnica
17. Tomislava Kapetanović Žiher, dr. med.
(6.12.1929. – 27.9.2022.) HKLD Zagreb
18. Slavica Vrtarić, dr. med. (11.1.1963. –
10.11.2022.) HKLD Đakovo

Odbor za nauk vjere Biskupske konferencije SAD-a izdao naputak katoličkim zdravstvenim ustanovama o poštivanju autentičnog reda ljudskog tijela

UNITED STATES CONFERENCE OF
CATHOLIC BISHOPS

Washington – Odbor za nauk vjere Biskupske konferencije SAD-a (USCCB, od engl. *U. S. Conference of Catholic Bishops*) izdao je naputak katoličkim zdravstvenim ustanovama o moralnim kriterijima za razlučivanje medicinskih intervencija koje promiču autentično dobro ljudske osobe od onih koje su upravo štetne. Administrativni odbor USCCB-a odobrio je objavljivanje izjave Odbora za nauk vjere 15. ožujka 2023. godine. ,

U svojoj izjavi, Odbor za nauk vjere priznaje da moderna tehnologija omogućuje kemijske, kirurške i genetičke intervencije za poboljšanje funkcioniranja ljudskog tijela, kao i za modificiranje njegova izgleda. Iako su nove tehnologije omogućile izlječenje mnogih bolesti, a obećaju još veće uspjehe, one također donose intervencije koje su štetne za istinski procvat ljudske osobe. Kao aktualni primjer koji izaziva zabrinutost, Odbor navodi intervencije za liječenje nečega što se naziva „rodna disforija“ ili „rodna nepodudarnost“, a koje imaju podršku mnogih članova društva.

Ove intervencije uključuju korištenje kirurških ili kemijskih tehnika koje imaju za cilj promjenu spolnih karakteristika tijela pacijenta u one suprotnog spola, ili za njihovu simulaciju.

Budući da takve intervencije „ne poštuju autentični red ljudske osobe kao intrinzičnog jedinstva tijela i duše, s tijelom koje je spolno diferencirano“, Odbor navodi da ih katoličke zdravstvene ustanove ne bi smjele obavljati. Potvrđujući da katoličke zdravstvene ustanove „moraju koristiti sve odgovarajuće resurse za ublažavanje patnje onih koji se bore s rodnom nepodudarnošću“, Odbor tvrdi da sredstva

koja se koriste „moraju poštivati autentični red ljudskog tijela“ jer bi se u protivnom slučaju toj osobi moglo nauditi, a ne pomoći.

Naputak, koji je izrađen uz konzultaciju s brojnim suradnicima, uključujući medicinske etičare, liječnike, psihologe i moralne teologe, naglašava da su „katoličke zdravstvene ustanove pozvane pružiti model promicanja autentičnog dobra ljudske osobe. Kako bi ispunili ovu dužnost, svi koji rade ili surađuju s katoličkim zdravstvenim ustanovama moraju uložiti sve napore i koristiti sva prikladna i raspoloživa sredstva, kako bi pružili najbolju medicinsku skrb, kao i Kristovu suosjećajnu pratnju, svim bolesnicima, neovisno o tome tko su ili od kakvog stanja pate“, stoji u priopćenju.

Izvor: <https://www.usccb.org/resources/Doctrinal%20Note%202023-03-20.pdf>

Prijevod: Andrija Miculinić

Zabrinutost Katoličkog liječničkog društva SAD-a odlukom FDA o izdavanju hormonskih kontraceptiva bez recepta

Philadelphia – Katoličko liječničko društvo SAD-a (CMA, od engl. *Catholic Medical Association*) izrazilo je svoju duboku zabrinutost i razočaranje u vezi s odlukom Savjetodavnog odbora Američke uprave za hranu i lijekove (FDA, od engl. *U.S. Food and Drug Administration*) da podrži dostupnost i izdavanje hormonskih kontraceptiva bez recepta.

„S obzirom na brojne studije koje ukazuju na rizike i štetne učinke hormonskih kontraceptiva, CMA je razočaran i zabrinut za zdravlje i sigurnost žena diljem SAD-a“, rekao je prof. Craig Treptow, predsjednik CMA.

Tijekom proteklih dvadeset godina niz medicinskih časopisa, kao što su *Lancet* i *American Journal of Psychiatry*, izvijestili su o povećanom riziku koji izazivaju hormonski kontraceptivi, uključujući i rizik pojave raka dojke, tumora na mozgu, prijenosa HIV-a i samoubojstava. Uz to, Svjetska zdravstvena organizacija klasificira oralne kontraceptive u

kancerogene klase 1. Čak i Nacionalni institut za rak izvještava o povećanom riziku od raka dojke i vrata maternice vezano uz korištenje ovih lijekova. Očito je da je FDA zanemarila ove činjenice kada je donijela preporuku o bezreceptnom izdavanju hormonskih kontraceptiva.

„Ako FDA u potpunosti odobri izdavanje hormonskih kontraceptiva bez recepta, društveni učinak ove odluke mogao bi biti dramatičan. Više žena, a osobito adolescentica i mlađih žena, moglo bi razviti ove nuspojave. Osim toga, budući da im više neće trebati procjena liječnička za korištenje kontraceptiva, to bi moglo rezultirati manjim brojem posjeta ginekologu te posljedično propuštanjem dijagnosticanja raka i spolno prenosivih infekcija. „Ova odluka o ponudi hormonske kontracepcije u slobodnoj prodaji, bez liječničkog nadzora, ukazuje na potpuni nedostatak brige za zdravlje žena. Žena bi trebala konzultirati liječnika prije primjene ovih lijekova kako bi se uvjerila da je tako diferentni lijek siguran za nju” rekla je dr. Kathleen Raviele, ginekologinja iz Upravnog odbora CMA.

Ginekolog Lester Ruppertsberger, bivši predsjednik CMA-a, dodao je: „Ova odluka FDA da moćne hormonske kontraceptive klasificira u lijekove koji se mogu izdavati bez recepta nečuvena je uvreda za zdravlje i dobrobit svih žena u reproduktivnoj dobi koje mogu koristiti ove rizične i potencijalno po život opasne lijekove koji uzrokuju i rak. Snažno se protivimo ovoj odluci na temelju procjene omjera rizika u odnosu na korist primijenjenu ovih lijekova.“

Ranije ovog tjedna, Radna skupina za preventivne usluge SAD-a izdala je preporuku da žene trebaju obaviti probirni pregled na rak dojke već u dobi od 40 godina, umjesto s prethodnih 50 godina. S potencijalnom većom dostupnošću oralnih kontraceptiva i njihovim poznatim rizikom od raka dojke, takva preporuka mogla bi biti ključna za spašavanje života žena. Američke žene zaslužuju donošenje odluka koja su usmjerene na najbolju zaštitu njihovih interesa.

Izvor: <https://www.fiamc.org/regional-news/region-5-north-america/cma-usa-on-pills-over-the-counter/>

Belgijsko katoličko liječničko društvo protiv daljnje liberalizacije zakona o pobačaju

Belgijsko katoličko liječničko društvo (*Société Médicale Belge de Saint-Luc*) upozorava na sve intenzivnije i vulnerabilnije intervencije usmjerene na dodatni društveni pritisak oko provođenja pobačaja. Naime, nakon objave izvješća Akademskog povjerenstva, unutar Vlade ponovno se raspravlja o liberalizaciji novog nacrtu zakona o pobačaju. Razdoblje promišljanja (razdoblje od prvog pregleda do izvođenja pobačaja) skratilo bi se na manje od 6 dana, a dopušteno razdoblje za provođenje pobačaja produljilo bi se sa sadašnjih 12 na 18 tjedana (od trenutka oplodnje).

Belgijsko katoličko liječničko društvo protivi se ovoj promjeni zakona o pobačaju iz sljedećih razloga:

- Pobačajem se negira **dostojanstvo ljudske osobe** nerođenog djeteta.
- Skraćivanje obveznog razdoblja promišljanja za trudnicu **šteti pozitivnoj podršci i savjetovanju žene s neželjenom trudnoćom**. Važno je da trudnice koje su u potrebi dobiju odgovarajuće savjete o svojim pravima te svu moguću pomoć da trudnoću uspješno privedu do termina poroda. Potrebno je dostatno vrijeme da se o ovom pitanju donese pravilna informirana odluka.
- Produljenje dopuštenog razdoblja za provođenje pobačaja ne uzima u obzir moguće ozbiljne posljedice za žene, kao i za medicinsko osoblje. Pobačaj koji se provodi nakon 14. tjedna trudnoće **medicinski (tehnički) je zahtjevniji zahvat**

i u odnosu na dijete i na ženu. To stvara **dodatni psihički stres za ženu i medicinski tim**. Više od 2500 zdravstvenih radnika, uglavnom žena, nije podržalo produljenje dopuštenog razdoblja u petici provedenoj 2019. godine.

- Produljenjem dopuštenog razdoblja za provođenje pobačaja riskira se produljenje razdoblja dvojbe. Mnoge žene često dvoje i odgađaju donošenje svoje odluke do posljednjeg trenutka oko zakonski dopuštenog roka. S ovim produljenjem može se očekivati **pomak s ranih na češće provođenje kasnijih pobačaja**.
- Prema iskustvima iz savjetovanja trudnica proizlazi da žene koje su odlučile zadržati svoju trudnoću usprkos poteškoćama su pod većim društvenim pritiskom da obave pobačaj sve do zakonski dopuštenog termina. Sadašnje dopušteno razdoblje od 12 tjedana stoga nudi rješenje za žene koje **pobačaj izvode zbog pritiska okoline**. U anketi koju je nedavno proveo BBC, 15 % Britanki izjavilo je da su bile pod pritiskom da izvrše pobačaj. S obzirom na to, kao i na izvješće Belgijske komisije za pobačaj za 2018./2019. godinu prema kojemu problemi u vezi pridonose s 14% odluci o izvođenju pobačaja, i u našoj zemlji je potrebno provesti dodatna istraživanja o utjecaju pritiska okoline na izvođenje pobačaja.
- Stoga pozivamo političare da u središte rasprave o pobačaju stave dobrobit, skrb i interese žena koje su u teškoj situaciji kao i njihovog nerođenog djeteta.

Izvor: <https://feamc.eu/belgian-catholic-doctors-association-against-further-liberalisation-of-abortion-laws/>

Tirocinium MMXXIII – međunarodni ljetni kamp katoličke mladeži 2023.

**SOCIETAS
LVCAE**

U organizaciji Svjetske federacije katoličkih liječničkih društava (FIAMC) ove godine se u Portugalu održava **Tirocinium MMXXIII – međunarodni ljetni kamp katoličke mladeži**.

Namijenjen je članovima Sekcija mladih katoličkih liječničkih društava. Susret će se održati uoči Svjetskog susreta mladih u Lisabonu (1. – 6. kolovoza 2023.) u sklopu kojega će središnji događaji biti bdijenje s Papom (u subotu 5. kolovoza) te euharistijsko slavlje (u nedjelju 6. kolovoza).

Ljetni kamp Tirocinium MMXXII održati će se u blizini Lisabona, 28. – 31. srpnja 2023.

Uskoro će biti otvorena poveznica preko koje se zainteresirani mogu prijaviti, a Organizacijski odbor odabrat će sudionike koji su uz prijavu i pismo namjere dužni priložiti i pismo preporuke svoga nacionalnog katoličkog liječničkog društva (u našem slučaju HKLD-a).

Detalje možete doznati od predsjednika Sekcije mladih HKLD-a dr. Marka Skendera ili na poveznici: <https://www.fiamc.org/about/young-catholic-doctors/fiamc-at-the-world-youth-days-in-lisbon-2023/>.

Poziv na molitvu za Ukrajinu

Predsjednik FIAMC-a **prof. dr. Bernard Ars** poziva sve naše članove, njihove obitelji, prijatelje i kolege, da mole i poste za mir u našoj voljenoj Ukrajini!

Ovoj molitvi možete se pridružiti i koristeći aplikaciju dostupnu na poveznici: <https://www.24-7prayer.com>

Oče Bože, Kralju svih naroda, sada ti kličemo za narod Ukrajine. Molimo te da izbaviš ranjive iz ruku njihovih neprijatelja kako bi mogli živjeti i služiti Ti bez straha u svetosti i pravednosti pred Tobom u sve dane svoje (Luka 1:74-75).

Kyrie eleison – Gospodine smiluj se.

Jağanjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se.

Jağanjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, daruj nam mir.

Gospodaru gospodara i Knezu mira, naši političari predviđaju najveći rat u Europi od 1945. godine, a mi Ti vapimo da nam u ovim vremenima odrediš drugačiju sudbinu. Spriječi mračne spletke zlih ljudi. Podaj mudrosti mirotvorcima koji traže pravedan i nenasilan način pronalaska puta. Neka političari primjenjuju mudrost odozgor koja je ponajprije čista, a potom i mirotvorna, milostiva, poučljiva, puna milosrđa i dobrih plodova, postojana, nehinjena (Jakov 3:17).

Kyrie eleison – Gospodine smiluj se.

Jağanjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se.

Jağanjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, daruj nam mir.

Duše Sveti, molimo za crkvu u Ukrajini, narod u kojemu se 70% stanovništva naziva kršćanima. Daj u ovoj krizi našoj brojnoj braći i sestrama u tom narodu hrabrosti da donose radosnu vijest ubogima, da iscjeljuju srca slomljena, da zarobljenima naviještaju slobodu i oslobođenje sužnjevima te razvesele sve koji tužuju (Izaija 61:1-2).

Kyrie eleison – Gospodine smiluj se.

Jağanjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se.

Jağanjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, daruj nam mir.

Ti, Gospodine, učini da prestanu ratovi do nakraj zemlje; lukove krši i lomi koplja, štitove ognjem sažeži (Psalam 46:10). I zato Te sada molimo da spasiš živote mnogih ljudi u Ukrajini. Stvori mir koji je jak, a ne slab. Ublaži ovu krizu. Čujemo za ratove i za glasove o ratovima (Mt 24,6), ali ti si Gospodine naša stijena, naša utvrda i naš izbavitelj. U Tebi nam je nada sva. I zato se sada obraćamo narodima. U ime Isusovo kažemo: "Umiri se i upoznaj Boga! Uzvišen je nad pucima, nad svom zemljom uzvišen (Psalam 46:11).

Kyrie eleison – Gospodine smiluj se.

Jağanjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se.

Jağanjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, daruj nam mir.

Amen

Dnevnik

Ljiljana Klasiček-Bencetić, dr. med.

Dom zdravlja Našice

E-mail: ljiljanaklasicek@gmail.com

Agata je bila mudra i znatiželjna djevojčica koja se nije mogla odlučiti što bi željela postati kad odraste. Rođena je u vrijeme kada su samo dječaci mogli biti ono što žele - sportaši, znanstvenici ili predsjednici. Mudro je istraživala svijet oko sebe i svaki put bi se žestoko obranila kada bi joj netko rekao „ne“ samo zato što je djevojčica. Voljela je pjevati i plesati. Plesala je najprije u mislima, a onda se suprotstavila i roditeljima i selu. Osnovala je žensku plesnu skupinu. Odjevene u šarenu narodnu nošnju, djevojke su s dušom i s osmijehom na licu nastupale na seoskim proštenjima i godišnjim sajmovima u gradu.

Prolazile su godine tkajući živote i vrijeme. Kada sam se ja rodila, Agata je već imala odraslu djecu i unuke. Kao najmlađa unučica sjela bih joj u krilo, a ona bi razdragano pričala o svom djetinjstvu: „Moja mama je uvijek govorila kako škola nije za djevojčice. One imaju posla u kući, a poslije se udaju, rađaju i odgajaju djecu. U našoj kući, sklepanoj od trupaca crvene bukve, živjele su četiri generacije: prabaka, baka, mama i djeca. Svi su nešto radili, svatko prema svojim mogućnostima. Krave na ispaši bile su moja briga. Na livadi sam usput pravila vjenčiče od livadnog cvijeća i žvakala kiseljake. Navečer smo zajedno sjeli za stol, večerali i molili kronicu, zahvalnicu za zdravlje i dobro vrijeme. Prije odlaska na počinak, starci su prepričavali događaje iz mjesta i okolice jer radija i televizije u selu još nije bilo.“

Drugi put mi je ispričala kako je sa sedam godina pobjegla od kuće. Posvuda su je tražili, oko jezera, po voćnjacima i skrivenim šumarcima. Netko ju je vidio bosonogu na putu prema školi, samovoljno se upisala u prvi razred. Mama joj je rekla da može u školu tek kada završi posao

u kući. Tako je i bilo. Završila je četiri razreda pučke škole s odličnim uspjehom i sanjala kako će se školovati za učiteljicu ili krojačicu. Ali roditelji su za nju imali drugi plan - udati je za Alojza, sina imućnog trgovca iz susjednog sela. Brak su dogovorili roditelji na sajmu 1912. bez prisutnosti djece. Agati je bilo deset, a Alojzu dvanaest godina.

Nakon bakine smrti spasila sam od zaborava drvenu kutiju sa sajma u kojoj je baka čuvala uspomene iz mladosti: svileni rubac, svete slike, crno-bijele fotografije i rodni list iz 1902. Na dnu kutije sakrila se neka bilježnica. Bio je to bakin dnevnik. Sjela sam ispod oraha i počela čitati.

Prvi rujanski dan 1919. je trebao biti najsretniji dan u moje životu. Kada su stigli tamburaši, dvorište se ispunilo pjesmom i žamorom. Svi su rekli kako mi bijela haljina dobro pristaje, a nitko nije vidio koliko sam nesretna. Nadala sam se da obećani mladoženja ipak neće doći.

„Ljubav je, kaže apostol Pavle, strpljiva, dobrotiva, svemu se nada i sve podnosi. Kćeri, ako ga danas ne voliš, s vremenom ćeš ga zavoljeti, a sve ostalo će doći samo po sebi“, tješila me majka. „Dobro znaš kakav život imaš kod nas doma, puno nas je, tijesno nam je, a od ponosa se ne živi. Alojz je trgovac. Kupovat će ti haljine i svilene marame, sve što kod nas nisi imala. I njegovoj mami se dopadaš, i trgovina će biti tvoja“, nastavila je majka.

„Dobro, udat ću se za Alojza, ali samo vama za ljubav. Nijedna žena ne zaslužuje biti ponizna, poslušna lutka u nečijim rukama. Žena je jednako vrijedna kao i muškarac.

Obećavam da ću se boriti za slobodu odgoja, slobodan izbor zanimanja, muža i načina odijevanja.“

Peta stranica dnevnika.

Alojz je trgovački zanat naslijedio od oca. Na ovogodišnjem jesenskom sajmu prodaje drvene igračke, a za današnji utržak kupit će si nove cipele. Srce mu tuče kao bomba jer se sutra ženi. Čini mu se kao da je još jučer ministrirao u crkvi i sjedio u školskoj klupi. Djeca su ga voljela, zabavljao ih je grimasama, šalama i recitacijama. Želio je letjeti kao ptica. Ismijali su ga kada je otvorio kišobran i skočio s krova. Kišobran se raspao, a dječak je srećom ostao neozlijeđen. Poslije je napravio novi, veliki kišobran za dvoje. Nosio ga je svuda sa sobom.

Gradski trg je danas pretvoren u živu pozornicu. Djevojke u narodnim nošnjama plešu dok tamburaši sviraju ne štedeći ni prste ni žice. Iznad oblaka lete baloni, kupuju se licitarska srca, medenjaci i opanci. Nitko ne mari za sive oblake iznad grada. Alojz je pokleknuo pred iskušanjem i znatiželjno ušao u magični šator proročice Vande. Slatkorječiva žena kao ugljen crnih očiju prorekla mu je ljubav i ružičastu budućnost. Na svježem zraku Alojz se brzo osvijestio. Cipele je kupio, a mučilo ga je pitanje hoće li imati dovoljno novca za svileni rubac, poklon za majku. Putem je zastao kod kipa sv. Antuna, pomolio se, pokajao i obećao svecu da neće više griješiti.

Program na trgu odvijao se uobičajenim redosljedom. Budući da je počela kiša, voditelj zabavnog programa pozvao je momke iz publike: „Dođite s kišobranima i otpratite djevojke s plesnog podija. Zaštitimo narodno blago,

djevojačke zlatne pletenice i folklorno ruho. Doviđenja dogodine! Neka vas dragi Bog čuva!“

Alojz nije bio osobito razgovorljiv. Primio je djevojku oko struka i spustio ju pokraj sebe ispod raširenog kišobrana. Lica su im blizu, pogledi su im se sreli. Zbog meteža i buke nije dobro čuo njezino ime. „Zovem se Agata i imam sedamnaest godina. Sutra se udajem i ne bih smjela razgovarati s nepoznatim muškarcem“, rekla je. Pristala je da ju poljubi u obraz, a svileni rubac, koji je maloprije kupio, nježno je stavio oko njezinog vrata. Gledao je za njom, a onda se polako uputio kući. Alojz se zaljubio. Danas mu se to nikako nije smjelo dogoditi. Sutra se ženi. Sve je spremno: novo odijelo, cipele, kolači, ružmarin, tamburaši. Te večeri dugo nije mogao zaspati, sanjario je o njoj.

Stigla sam i do zadnje stranice dnevnika.

Naš život je dugačka priča sa sretnim početkom i završetkom. Zaljubili smo se ispod kišobrana, a sljedećeg dana smo se i vjenčali. Uslijedili su najljepši dani našeg roditeljstva. Dobili smo šestero djece, svi su uspješni radnici i dobri roditelji svojoj djeci. Danas Alojz i ja slavimo pedesetu godišnjicu braka. Svileni rubac oko moćna vrata dobro pamti naš prvi poljubac i vjerno čuva sve nježne riječi, boje, mirise i glazbene note iz naše mladosti.

Čitajući bakin dnevnik, prepoznala sam u njemu djelić sebe. Hrabrosti mi ne manjka. Ja sam liječnica.

Hodočašće HKLD-a u Svetu zemlju

(3. – 10. rujna 2023.)

Hrvatsko katoličko liječničko društvo u rujnu organizira zajedničko hodočašće članova HKLD-a u Svetu zemlju pod duhovnim vodstvom našega duhovnika prof. dr. don Ivana Bodrožića. Cijena iznosi 1.740 € po osobi uz osigurano stručno i duhovno vodstvo. Detaljnu ponudu agencije ATI možete pronaći na mrežnoj stranici HKLD-a.

Molimo sve zainteresirane da se prijave gospođi Slavici Grubišić u tajništvo Društva (tajnistvo@hkld.hr ili na tel. 095 5538685).

Mjesta će se popunjavati prema redoslijedu prijave, a za potvrdu rezervacije treba se obratiti agenciji ATI iz Pule kojoj treba uplatiti prvu ratu (moguće je plaćanje u 10 mjesečnih rata počevši od ožujka 2023.).

Kontakt:

ATI d.o.o.

Mariagrazia Vujisić

Mob. + 385 91 444 0538

E-mail: mariagrazia@ati.hr

Glasnik Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva

Upute autorima

O časopisu

Glasnik Hrvatskoga katoličkoga liječničkog društva (*Glasnik HKLD*) službeno je glasilo istoimene udruge i časopis u kojemu se objavljuju stručni radovi biomedicinske, ali i medicinsko-etičke i društveno-humanističke tematike, kao i tekstovi koji se tiču života HKLD-a, Katoličke crkve i društvenih zbivanja u Hrvatskoj i svijetu. Pokrenut je 1991. godine i izlazi četiri puta godišnje, a dostavlja se na adrese članova, strukovnih udruga i institucija od posebnog interesa u domovini i inozemstvu. U kreiranju sadržaja *Glasnika HKLD* sudjeluju članovi Uredničkog odbora i Izdavačkog savjeta kao i veliki broj stručnih suradnika – doktora medicine i dentalne medicine, magistara farmacije i biokemije, medicinskih sestara, psihologa, socijalnih radnika, teologa, filozofa i drugih suradnika.

Vrsta radova

Glasnik HKLD objavljuje izvorne znanstvene, pregledne i stručne radove koji podliježu dvostrukoj recenziji (engl. *peer-reviewed articles*). Uz to objavljuje i povijesne priloge (*Historical Contribution*), kratka priopćenja (*Short Communication*), prikaze, osvrte i recenzije (*Review*), pisma uredniku (*Letter to the Editor*) te izvješća sa skupova, skupština i sastanaka Društva (*Report*). Uredništvo potiče članove na slanje osobnog svjedočanstva (razgovori s članovima, pjesme, kratke priče). Ponekad se prenose i kvalitetni već obavljani članci (u cijelosti ili u kraćem obliku) iz drugih časopisa, uz obvezno dopuštenje časopisa i naznaku izvora u kojem je članak prvi puta objavljen.

Recenziji podliježu radovi kategorizirani u slijedeće kategorije (konačnu odluku donosi Uredništvo na temelju dviju pozitivnih recenzija):

- Izvorni znanstveni rad (*Original Scientific Article*) koji sadrži dotad još neobjavljene rezultate izvornih istraživanja u potpunom obliku ili kao prethodno priopćenje (*Preliminary Communication*).
- Pregledni znanstveni rad (*Review Article*) koji sadrži izvoran, sažet i kritički prikaz jednog područja ili njegova dijela, u kojemu autor i sam aktivno sudjeluje.
- Stručni rad (*Professional Article*) koji sadrži korisne priloge iz struke i za struku, a ne mora predstavljati izvorno istraživanje.
- Povijesni prilog (*Historical Contribution*) koji sadrži korisne priloge iz povijesti HKLD-a, Crkve i društva.

Upute za tehničko oblikovanje rada

Uredništvo *Glasnika HKLD* sugerira autorima da za tehničko oblikovanje rada koriste upute Međunarodnog odbora urednika medicinskih časopisa (*International Committee of Medical Journal Editors* – ICMJE; <http://icmje.org/icmje-recommendations.pdf>), a za etičke standarde upute Vijeća znanstvenih urednika (*Council of Science Editors* – CSE; https://www.councilscienceeditors.org/wp-content/uploads/entire_whitepaper.pdf).

Radovi trebaju sadržavati: naslov (na hrvatskom i engleskom jeziku), ime(na) i prezime(na) autora, akademski stupanj (po mogućnosti matični broj znanstvenika i/ili ORCID), naziv i adresu ustanove u kojoj su autor(i) zaposleni, elektroničku adresu za dopisivanje, sažetak do 250 riječi (na hrvatskom i engleskom jeziku), ključne riječi (do 5 riječi), tekst rada i popis literature koja je korištena za pisanje.

Tekst rada treba imati odvojeni uvodni dio, razradu teme (u slučaju preglednog i stručnog rada), cilj istraživanja, metode, rezultate i raspravu (u slučaju izvornog znanstvenog rada) te zaključak. Zbog preglednosti sadržaja rad je uputno opremiti odgovarajućim podnaslovima te jasno označiti hijerarhiju pojedinih poglavlja. Tablice i slike moraju imati svoj redni broj i opis. Reprodukciju slika i tablica iz drugih izvora obvezno valja popratiti pisanom dozvolom njihova izdavača i autora.

Poželjno je da radovi ne budu duži od 5 000 riječi (30 000 znakova) u što nije uključena literatura. Uredništvo pridržava pravo prilagođavanja rada propozicijama časopisa i standardima hrvatskog književnog jezika.

Upute za navođenje literature

Glasnik HKLD objavljuje radove iz biomedicine i zdravstva te društvenih i humanističkih znanosti zbog čega se dozvoljava korištenje dva stila navođenja literature. Uredništvo prednost daje tzv. Vancouverskom stilu navođenja literature, osobito za radove iz područja biomedicine i zdravstva, dok se za radove iz područja društvenih i humanističkih znanosti mogu koristiti i bilješke koje se ispisuju na dnu stranice u kojima se navodi i citirana literatura bez potrebe za popisom literature na kraju članka.

U tekstu se koriste arapske brojke u zagradama, prema redosljedu korištenje literature pri navođenju. Ako se odjednom navodi više izvora, brojke su odvojene zarezom, ili crticom u slučaju da se radi o nizu od tri ili više izvora.

Članci iz znanstvenih časopisa: pri navođenju

autora, ako rad ima do šest autora, navode se svi; u slučaju da rad ima više od šest autora, navodi se prvih šest uz kraticu „i sur.“ (i suradnici). Prvo se navodi prezime, potom inicijal(i) imena, bez razmaka u slučaju više imena iste osobe. Urednik/ci navode se skupa s autorima i dodaje se kratica „ur.“. Naslov i podnaslov rada prepisuju se iz izvornika, uz odvajanje dvotočkom. Za naslov časopisa koristi se skraćena verzija prema bazi MEDLINE ako postoji (vidi popis kratica na stranici: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/nlmcatalog/journals>). Upisuju se sljedeći numerički podaci arapskim brojkama: godina, volumen/svezak, sveščić/broj, dio, dodatak, stranice rada (upisuju se od prve do zadnje).

Pri citiranju knjiga navodi se broj izdanja osim ako se ne radi o prvom izdanju, označava se kraticom „izd.“ i rednim brojem. Navodi se i prvi grad izdavanja knjige, a za ostale se dodaje kratica „etc.“ Izdavači se prepisuju iz izvornika. Godina izdavanja prepisuje se s naslovne strane. Stranice knjige navode se ako se citira dio knjige, uz kraticu „str.“. Poglavlje u knjizi opisuje se autorima i naslovom poglavlja nakon čega slijede podaci o knjizi.

URL / Web adresa obavezno se navodi za internetske izvore, kao i DOI (ako postoji). Potrebno je uglatim zagradama naznačiti da se radi o izvoru s interneta ([Internet]) i datum pristupa na internetsku stranicu. URL se piše na kraju referencije uz prethodno „Dostupno na:“.

Primjeri:

Rad u časopisu

- Čelić I, Skelin M. Smiju li psihijatri u javnosti komentirati pojedinačne slučajeve? *Glasnik HKLD*. 2022;32(1):17–19.
- Dimnjaković D, Matanović L, Knežević I, Bojanić I. Artroskopija prednjeg i stražnjeg dijela gležnja u istom aktu. *Liječ Vjesn*. 2022;144:227–239.
- Richter D, Anca I, André FE, Bakir M, Chlibek R, Čižman M i sur. Immunization of high-risk paediatric populations: Central European Vaccination Awareness Group recommendations. *Expert Rev Vaccines*. 2014;13(6):801–815.

Knjiga i monografija

- Švajger A. Spisi medicinske etike. Zagreb: Centar za bioetiku; 2004. str. 25.
- Dausset J, Colombani J, ur. *Histocompatibility testing*. Copenhagen: Munksgaard; 1973. str. 12–8.
- Pozaić V. Teološki vidici liječničke tajne. U: Znidarčić Ž, ur. *Medicinska etika 1*. Zagreb: HKLD; 2004. str. 199.

Web-stranica

Coronavirus Disease (COVID-19) – events as they happen: Rolling updates on coronavirus disease (COVID-19). Updated 31 July 2020 [Internet]. [pristupljeno 2021 May 25]. Dostupno na: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>

Blažić Potočki Z, Zdilar N. Oralno zdravlje i pristup skrbi pod restrikcijama za vrijeme pandemije COVID-19. 2021 May [pristupljeno 2022 May 04]. Dostupno na: <http://www.hkld.hr/sekcije/20-stomatolozi/955-oralno-zdravlje-i-pristup-skrbi-pod-restrikcijama-za-vrijeme-pandemije-covid-19>

Predaja rada / objava rukopisa

Rukopisi se dostavljaju Uredništvu elektronički na adresu: glasnik@hkld.hr.

Čitav rukopis, uključujući sve priloge, treba priložiti kao word dokument korištenjem 1,5 proreda, veličine slova 12 točaka (osim u tablicama i slikama gdje je dozvoljeno korištenje veličine 10 i 11). Svaki dio rukopisa treba započeti na novoj stranici.

Svi objavljeni članci odražavaju stajališta i mišljenje autorâ koji preuzimaju punu odgovornost za sve što je objavljeno u radovima i priložima u ovom časopisu. Stoga radu treba priložiti i popratno pismo koje potpisuje prvi autor/autor za dopisivanje, a u njemu navodi izjavu o autorstvu, prijenos autorskih prava te izjavu o potencijalnom sukobu interesa.

Primjer: *Svi autori pročitali su Upute autorima Glasnika HKLD i prihvatili postavljene uvjete te se složili s poslanom verzijom rada. Potvrđujemo da rukopis ni bilo koji njegov dio nisu na razmatranju ili objavljeni u drugom časopisu te odobravamo njegovo objavljivanje u Glasniku HKLD. Autori nemaju za prijaviti nikakav sukob interesa vezan uz objavljivanje ovog rada.*

Radovi se primaju i objavljuju na hrvatskom standardnom jeziku (uz sažetak na engleskom jeziku), a iznimno na engleskom jeziku (uz sažetak na hrvatskom jeziku). Poslije recenzentskog postupka, autori su dužni prilagoditi rad prema naputcima recenzentata i urednika uz obrazloženje eventualnih neprihvaćenih naputaka (u zasebnom dokumentu).

Jednom prihvaćeni članak obvezuje autora da isti članak ne smije objaviti drugdje bez dozvole Uredništva časopisa koje je članak prihvatilo, a i tada samo uz podatak o tome gdje je članak objavljen prvi put. Radovi se ne objavljuju prema redoslijedu prispjeća rukopisa u Uredništvo časopisa. Rukopisi i ostali dostavljeni materijali pošiljateljima se ne vraćaju. Suradnja se ne honorira.

Journal of the Croatian Catholic Medical Society

Instructions for Authors

About the Journal

The Journal of the Croatian Catholic Medical Society (hereinafter: *Glasnik HKLD*) publishes papers on biomedical, medical-ethical and socio-humanistic topics as well as texts concerning the Croatian Catholic Medical Society, the Catholic Church, and events in Croatia and the rest of the world. It was launched in 1991, is issued four times per year and is sent to the members, professional associations and institutions of particular interest in the homeland and abroad. Members of the Editorial Board and Publishing Council participate in the creation of *Glasnik HKLD*, together with a large number of professional associates: doctors of medicine and dental medicine, pharmacists and biochemists, nurses, social workers, theologians, philosophers and others.

Types of Papers

Glasnik HKLD publishes peer-reviewed original scientific, review and professional articles, as well as historical contributions, brief communications, presentations, letters to the editor, and reports from the activities of the Society. The editors encourage members to submit personal testimonies (interviews with members, poems, short stories). Sometimes previously published articles (in their entirety or abbreviated form) are taken from other publications, with prior authorization from the original publisher and an indication of where the article was first published.

The final decision is made by the editors, based on two positive reviews. Papers in the following categories are subject to review:

- *Original Scientific Article* – contains previously unpublished results of original research in full form or as *Preliminary Communication*.
- *Review Article* – contains an original, concise and critical presentation of an area or a part thereof in which the author is an active participant.
- *Professional Article* – contains useful contributions from the profession and for the profession, and need not represent original research.
- *Historical Contribution* – contain useful information about the history of the Croatian Catholic Medical Society, Church and society.

Manuscript Preparation and Style

The editors of *Glasnik HKLD* suggest that authors follow the Recommendations of the *International Committee*

of Medical Editors (ICMJE): <http://icmje.org/icmje-recommendations.pdf>, and for ethical standards the White Paper of the *Council of Science Editors* (CSE): https://www.councilscienceeditors.org/wp-content/uploads/entire_whitepaper.pdf.

Papers should contain the following: title (in the Croatian and English languages), first name(s) and last name(s) of the author(s), academic degree(s) (preferably the identification number of the scientist and/or ORCID iD), the name and address of the institution(s) in which the author(s) is/are employed, an electronic address for correspondence, an abstract of up to 250 words in the Croatian and English languages, key words (up to 5 words), the text of the paper and a list of the literature consulted.

The text of a paper should have a separate introductory section, an elaboration of the topic (in the case of a review or professional paper), the objective of the research, methods, results and discussion (in the case of an original scientific paper) and a conclusion. For purposes of clarity, it is advisable to use suitable subtitles and clearly indicate the hierarchy of individual chapters. Tables and figures must each have an ordinal number and caption. Reproductions of figures and tables from other sources must be accompanied by written permission for their use from their publishers and authors.

It is preferable for papers to be no longer than 5,000 words (30,000 characters), not including the literature. The editors reserve the right to adapt a paper to the propositions of *Glasnik HKLD* and the standards of the Croatian literary language.

Instructions for Citing the Literature

Glasnik HKLD publishes papers from the fields of biomedicine and health care, as well as the social and humanistic sciences, which is why two styles are permitted for the citing of literature. The editors prefer the Vancouver referencing style, especially for papers from the areas of biomedicine and health care, while for works from the areas of the social sciences and humanities, footnotes at the bottom of the pages can also be used for citing references, in which case it is not necessary to list the references at the end of a paper.

In the text, Arabic numbers in parentheses are used, according to the order in which the literature is cited. If several sources are cited at once, the numbers are separated by a comma or a dash in series of three or more sources.

If a paper from a scientific journal has up to six authors, all are listed. If a paper has more than six authors, the first six are listed followed by "et al." (and others). The

surname is given first, followed by the initial(s) of the first and middle names, without spaces in the event of multiple names of the same person. The editor(s) are listed together with the authors, followed by a comma and the abbreviation "Ed." The title and subtitle of a paper are copied from the original and separated by a colon followed by a space. For the title of a journal, the abbreviated version according to the MEDLINE database is used if it exists (see the list of abbreviations at <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/nlmcatalog/journals>). Enter the following numerical data in Arabic numerals: year, volume, issue, part, appendices, page numbers (first–last).

When citing a book, the number of the edition is indicated, unless it is the first edition, and marked with the abbreviation "ed." and an ordinal number. The first city of the publication of the book is indicated followed by the abbreviation "etc." to indicate others. The names of the publishers are copied from the original. The year of publication is copied from the title page. Pages in a book are entered if a part of the book is cited, preceded by the abbreviations "p." (singular) or "pp." (plural). A chapter in a book is described by the authors and the title of the chapter, followed by information about the book.

URL/Web addresses must be specified for Internet sources, as well as the DOI (if it exists). In order to indicate that a source has been taken from the Internet, enclose the word [Internet] in brackets, followed by the date accessed. The URL is written at the end of the reference, preceded by the words "available at."

Examples

Articles in a Journal

- Čelić I, Skelin M. Smiju li psihijatri u javnosti komentirati pojedinačne slučajeve? *Glasnik HKLD*. 2022;32(1):17–19.
- Dimnjaković D, Matanović L, Knežević I, Bojanić I. Artroskopija prednjeg i stražnjeg dijela gležnja u istom aktu. *Liječ Vjesn*. 2022;144:227–239.
- Richter D, Anca I, André FE, Bakir M, Chlibek R, Čižman M et al. Immunization of high-risk paediatric populations: Central European Vaccination Awareness Group recommendations. *Expert Rev Vaccines*. 2014;13(6):801–815.

Book and Monograph

- Švajger A. Spisi medicinske etike. Zagreb: Centar za bioetiku; 2004. p. 25.
- Dausset J, Colombani J, Ed. Histocompatibility testing. Copenhagen: Munksgaard; 1973. pp. 12–8.
- Pozaić V. Teološki vidici liječničke tajne. In: Znidarčić Ž, Ed. *Medicinska etika 1*. Zagreb: HKLD; 2004. p. 199.

Websites

Coronavirus Disease (COVID-19)—events as they happen: Rolling updates on coronavirus disease

(COVID-19). Updated 31 July 2020 [Internet]. [Accessed 2021 May 25]. Available at <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>

Blažić Potočki Z, Zdilar N. Oralno zdravlje i pristup skrbi pod restrikcijama za vrijeme pandemije COVID-19. 2021 May [accessed 2022 May 04]. Available at <http://www.hkld.hr/sekcije/20-stomatolozi/955-oralno-zdravlje-i-pristup-skrbi-pod-restrikcijama-za-vrijeme-pandemije-covid-19>

Submission and Publication of Manuscripts

Manuscripts are submitted electronically to the editors at glasnik@hkld.hr.

The entire manuscript, including all the appendices, should be attached as a Word document using 1.5 spacing, 12 point font size (except in tables and figures, where 10 and 11 point sizes are permitted). Each section of the manuscript should begin on a new page.

All the published articles reflect the views and opinions of the authors, who take full responsibility for the contents of the papers and contributions published in *Glasnik HKLD*. Therefore, a paper must be accompanied by a cover letter signed by the first author/corresponding author, which should include a declaration of authorship, transfer of copyright and a declaration of any potential conflicts of interest.

Example: *All the authors have read the Instructions for Authors of Glasnik HKLD, accepted the conditions and agreed with the submitted version of the paper. We hereby confirm that neither the manuscript nor any part thereof is under consideration by or has been published in another journal and we hereby authorize its publication in Glasnik HKLD. The authors have no conflict of interest to report related to the publication of this paper.*

Papers are received and published in the standard Croatian language, with summaries in the English language, or exceptionally in the English language, with summaries in the Croatian language. After the review process, the authors shall be required to adapt the work according to the instructions of the reviewers and editors, with an explanation of any unaccepted instructions in a separate document.

Once an article has been accepted, the author is obliged not to publish the same article elsewhere without the permission of the editors of the journal that accepted the article, and then only with information about where the article was first published. Papers are not published according to the order in which manuscripts are received by the editors. Manuscripts and other submitted materials are not returned to the senders. Authors and contributors do not receive remuneration.

SOCIETAS MEDICA CATHOLICA CROATICA

